

Jostein Rønning Sanderud

På leir med Barnas Turlag

Om å være barn på en familieleir i regi av Barnas Turlag

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for kroppsøving og pedagogikk
Norges idrettshøgskole, 2011

Abstract

The aim of this master's thesis in sports science, carried out with a qualitative approach, is to examine a child's perspective, their experiences, during participation in an adult-led family camp in a Norwegian friluftsliv context.

The Norwegian society is moving in a direction where the upbringing and socialization in general and especially in leisure activities are increasingly "outsourced" to someone other than family members and neighborhood. This trend is seen in the Norwegian friluftsliv as well, where we can detect a change from a tradition where children learned skills from their parents and grandparents, to an increase of organized educational and adventurous courses. The establishment of the Norwegian Tourist Association's (DNT) commitment to children, the Children's Association (Barnas Turlag) and their family camps, can be viewed as a result of this.

By Ingold's (2000) perspective on dwelling, Gurholt's (2010) adventurous (eventyrlig) pedagogics and Gibson's (1979) theory on affordances, the children's ways to take the camp, its surroundings and the adult-led activities in use are described and interpreted. On these bases, the following research questions are illuminated: *What attracts the children's attention on a family camp as it is organized and practiced by the Norwegian Tourist Association? What venues does the children use and what kind of experiences are available for the children in such a family camp?*

The project was carried out as a fieldwork with participant observation and unstructured field conversation, photo-elicitation, auto-photography and informant-generated drawings. The fieldwork was carried out during a family camp organized by the DNT in the summer of 2010. At the family camp, there were a total of 108 participants, 60 children and 48 adults, of which a total of 47 children agreed to participate in the study. Of the 47 children which agreed to participate, 7 boys became key informants. Participants came from nearly all parts of Norway and had different experience with Norwegian friluftsliv, although the majority can be described as well-acquainted to Norwegian friluftsliv.

The study shows that children find it (mostly) engaging and exciting to go on independent adventurous – and exploratory journeys, even if they have an opportunity to participate in adult-led activities. The play that takes place during the camp, both in nature, with animals and with other children, can be viewed as a form of dwelling, a "fumbling and groping" that creates experiences that lead their sense of decorum. It seems that the experiences resulting from acting, exploring and discovering the camp (and the world) on their own are perceived as the most meaningful, varied and rich by the children. An important pedagogical principle, I believe, should be that the adult-led activities should give the children space and opportunity to go dwelling and to head out on their own adventurous trips. The children's ability seems to draw them towards affordances that can contribute to create events with an exciting or surprising outcome. Through self-guided adventure trips and playing in the camp area, the children become familiar with it. They live in the landscape around the camp in a way that incorporates them in the area and makes them dwellers in the countryside, according to Ingold (2000) perspective on dwelling.

Keywords: Norwegian friluftsliv, experience, (selv)dannelse, eventyrferd, dwelling, auto-photography, photo elicitation, Barnas Turlag.

Sammendrag

Denne masteroppgaven i idrettsvitenskap er en kvalitativ studie som har som siktemål å fange inn barnas perspektiv, erfaringer og opplevelser under deltakelse på en friluftslivsbasert familieleir organisert av Den Norske Turistforening (DNT).

Dagens samfunn beveger seg i en retning der oppdragelse og sosialisering generelt og spesielt i fritidsaktiviteter stadig blir ”satt bort til” eller utført av andre enn familie og nabolag. Denne trenden ser vi også i friluftslivet hvor vi kan registrere en endring fra en tradisjonell ”besteforeldrepedagogikk” til en i mange tilfeller organisert formidlingspedagogisk kursvirksomhet. Opprettelsen av Den Norske Turistforenings barnesatsing, Barnas Turlag og deres familieleire, kan sees på som et resultat av dette.

Ved å ta Ingold (2000) sitt dwellingperspektiv, Gurholts (2010) ”eventyrlige” dannelsesteoretiske tilnærming og Gibsons (1979) teori om affordances, beskrives og fortolkes barnas måter å ta leiren, dens omgivelser og ”aktivitetstilbud” i bruk. Mot denne bakgrunn er følgende problemstillinger belyst: *Hva retter barn oppmerksomheten sin mot på en familieleir slik den organiseres og praktiseres av Den Norske Turistforening? Og Hvilke arenaer tar barna i bruk, og hvilke typer erfaringer er barna åpne for på en slik familieleir?*

Prosjektet er gjennomført som feltarbeid med deltakende observasjon og ustrukturerte feltsamtaler, photo-elicitation, auto-photography og informantgenererte barnetegninger under en familieleir arrangert av DNT sommeren 2010. På familieleiren var det totalt 108 deltakere, 60 barn og 48 voksne. Av disse samtykket totalt 47 barn til å delta i studien, av disse igjen var 7 gutter nøkkelinformanter. Deltakerne kom fra nesten hele Norge og hadde ulik friluftslivsbakgrunn, men de fleste kan kategoriseres som erfarne utøvere.

Studien viser at barna finner det (mest) engasjerende og spennende å dra på selvstendige eventyr- og oppdagelsesferder, selv om de har et tilbud om å delta på voksenstyrte aktiviteter. Leken som foregår i løpet leiren, både i naturen, med dyr og mellom barna kan sees på som en form for dwelling; en ”fomling og famling” som skaper erfaringer og opplevelser som har (selv)dannende kraft. Det ser også ut til at de erfaringene barna gjør seg er mest meningsfulle, varierte og rike der de handler, utforsker og oppdager leiren (og verden) på egenhånd. Et viktig pedagogisk prinsipp som kan utledes er derfor at voksenstyrte aktiviteter bør tilrettelegges slik at de gir barna tid og rom muligheten til dwelling og å legge ut på egne eventyrferder.

Barna ability ser ut til å trekke barna mot affordances som kan bidra til å skape hendelser med et spennende eller overraskende ufall. Igjennom selvstyrte eventyrferder og lek i leirområdet, gjør barna seg kjent med det. De bor seg inn i landskapet rundt leiren på en måte som inkorporerer dem i området og gjør dem til beboere i landskapet, og i tråd med Ingolds (2000) perspektiv på dwelling.

Nøkkelord: Friluftsliv, erfaring, (selv)dannelse, eventyrferd, dwelling, auto-photography, photo elicitation, Barnas Turlag.

Innhold

Abstract	3
Sammendrag	4
Innhold	5
Forord	7
1. Innledning	8
1.1 Bakgrunn	8
1.2 Barnas turlag og familieleire.....	9
1.3 Problemområde	12
2. Om barns lek og oppmerksomhet i naturlandskap	16
2.1 Sansing og oppmerksomhet.....	16
2.2 Inviterende omgivelser.....	18
2.3 Dannelse gjennom erfaring	20
2.4 Å være en del av landskapet.....	22
3. Feltforskning med barn	25
3.1 Kvalitativ tilnærming.....	25
3.2 Grounded Theory.....	25
3.3 Å forske på barns livsverden.....	26
3.4 Valg av metoder.....	27
3.4.1 Deltakende observasjon med ustrukturerte feltsamtaler	28
3.4.2 Fotografier tatt av informanter	32
3.4.3 Barnetegninger	36
3.4.4 Observasjons- og samtaleguide.....	38
3.4.5 Feltdagboken	39
3.5 Utvalg	40
3.6 Min rolle og utvikling som feltforsker	41
3.7 Datagenerering og fortolkninger	42
3.8 Etiske hensyn	43
3.9 Kvalitetsvurdering	44
3.10 Overførbarhet.....	44
4. Om leiren	46
4.1 Leirstedet	46
4.2 Aktivitetene.....	49

4.3	Dagsrutiner	50
4.4	Deltakere	51
4.5	Turlederne	54
5.	Leirens gang	57
5.1	Ankomst og ”bli – kjent”	57
5.2	Kanopadling.....	60
5.3	Bretur	63
5.4	Flåtebygging.....	69
5.5	Klatring	72
5.6	Stølsbesøk.....	77
5.7	”Jentetur”	83
5.8	Overnattingstur	84
5.9	Ridning.....	87
5.10	Atle og mormor.....	88
5.11	Jungeltur	88
5.12	Grilling av kje.....	90
5.13	5-Kamp.....	91
5.14	Avreise.....	94
5.15	Kameraet som kontaktskaper	96
6.	”Oj! Så møkkete jeg ble!”	98
6.1	Voksenorganiserte aktiviteter	98
6.2	Egenstyrt lek som dwelling.....	102
6.2.1	Lek med naturomgivelsene	105
6.2.2	Lek med dyr	107
6.2.3	Lek med andre barn.....	108
6.3	De voksnes betydning.....	108
6.4	Landskapets betydning.....	109
7.	Avslutning og veien videre.....	111
	Litteraturliste	114
	Figuroversikt.....	122
	Vedlegg 1: Feltsamtale- og observasjonsguide	124
	Vedlegg 3: Informasjonsskriv til familiene	127
	Vedlegg 4: Samtykkeerklæring.....	129
	Vedlegg 5: Godkjennelse fra NSD	130

Forord

Nå som arbeidet med denne masteroppgaven nærmer seg slutten, vil jeg benytte anledningen til å rette en takk til alle som har hjulpet meg på veien.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Dr. Scient. Kirsti Pedersen Gurholt, professor ved Norges Idrettshøgskole, Seksjon for kroppsøving og pedagogikk. Takk for inspirerende, engasjerende og god veiledning.

Jeg vil også takke Den Norske Turistforening, Barnas Turlag, for å ha gitt meg muligheten til å gjøre feltarbeidet uforstyrret på deres familieleir på Tungestølen sommeren 2010. Takk til alle deltakerne, både barn og voksne, som velvillig stilte opp som informanter. Dette var helt avgjørende for at prosjektet kunne bli gjennomført.

Jeg vil også takke min nære familie som både har inspirert og støttet meg under mitt friluftsliv. Takk for at dere har latt meg famle og fomle i naturen på egenhånd. Dette har uten tvil gjort meg til den jeg er i dag!

Til slutt vil jeg også rette en stor takk til min kjæreste, samboer og beste venn Nina. Takk for din store tålmodighet mens jeg har vært på ”feil” side av fjellet. Uten all støtten du gav meg hadde ikke denne oppgaven vært mulig.

Oslo, mai 2011

Jostein Rønning Sanderud

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

En sommer var jeg turlleder for Den Norske Turistforenings barnesatsing, Barnas Turlag. Denne sommeren arrangerte de en familieleir på Glitterheim. Hele uken lå Glittertind og Ryggjehø inntullet i tjukk tåke og det var kjølig i luften. Deltakerne var lovet både Bretur og topptur til Norges nest høyeste fjell. Breen var utilgjengelig på grunn av flomstore elver. Etter hvert som dagene gikk, ble foreldrene utålmodige. Skulle det ikke bli noe av toppturen på Glittertind? Har vi dratt helt hit uten å få gå på en isbre? Vi hadde ikke utsatt turen til Glittertind av sikkerhetsmessige grunner, heller for å være sikre på å gi barna gode naturopplevelser. Det viktigste med slike leirer, er i mine øyne å gi familier og særlig barna en felles plattform med gode opplevelser som kan danne grunnlag for senere turer og opplevelser i fellesskap. Jeg var nokså sikker på at barna ville få bedre leir- og naturopplevelser med lek og aktiviteter nede i dalen, slik været var denne uken. Barna ga hver dag tydelig uttrykk for at de hadde det fint. Etter press fra foreldre de siste dagene, ”ga vi turledere etter”. Vi tok med oss et følge til toppen av Glittertind. Ungene ble kommandert med og foreldrene var stolte. Med en gruppe på rundt 30-40 stykker, over halvparten av leiren, la vi i vei mot toppen. Etter hvert som vi nærmet oss toppunktet kom tåka. Regnet startet og temperaturen sank. De siste hundre høydemetrene ble barna dratt, båret og lokket som esler med full vogn. Endelig nådde vi toppen, fremdeles ingen utsikt, like mye regn og lavere temperaturer. Foreldrene strålte, og flere unger gråt. Etter de obligatoriske bildene og litt sjokolade ble barna ”båret” ned igjen. Vel nede ringte stolte foreldre til sine foreldre for å fortelle at barnebarnet hadde vært på Norges nest høyeste fjell. Barna var utslitte. Noen gikk til sengs uten å leke, andre uten å spise middag.

Disse erfaringene gjorde meg nysgjerrig. Hva er familiers motiv for å delta på slike ”institusjonelle” leire? Hva betyr slike opphold for voksne – og ikke minst for barna? Dagens samfunn beveger seg i en retning der oppdragelse og sosialisering generelt og spesielt i fritidsaktiviteter stadig blir ”satt bort til” eller utført av andre enn familie og nabolag. Formelle institusjoner som barnehager, skoler, SFO, kulturskoler og ulike frivillige organisasjoner har i økende grad fått ansvar for barns vekst, utvikling og læring. (se bla Beck, 1990 og Louv, 2009). Arbeidet utføres av ansatte med profesjonelle yrkessertifiseringer i samarbeid med frivillige organisasjoner, som mer eller mindre

bevisst og forpliktende forholder seg til nasjonale mål for barn og unges utvikling, og til friluftslivs- og miljøpolitiske føringer.

Denne samfunnsomstillingen som vi har sett i løpet av de siste 20-30 år, gjenspeiles også i friluftslivet, hvor vi kan spore en endring fra en tradisjonell besteforeldrepedagogikk til en i mange tilfeller organisert formidlingspedagogisk kursvirksomhet. Tidligere skjedde læring og sosialisering til friluftslivet i familien, med besteforeldrene som erfarne og ”gamle og kloke” læremestre. Med tid og tålmodighet tok de med seg barnebarna og introduserte dem til sine natur - og turtradisjoner, som ofte inneholdt vandre- eller sankeelementer. I det samme tidsrommet har det også skjedd en sterk urbanisering av befolkningsmønsteret. Stadig flere familier etablerer seg i byer langt unna besteforeldre og andre nære slektninger. Dette fører til at tilgjengeligheten til erfarne familiemedlemmer reduseres, og kildene til kunnskap blir vanskelig tilgjengelig. Etter som nye, hurtigere og mer kompliserte aktiviteter, som elvepadling og klippeklatring har vokst frem, har også behovet for kompetent instruksjon i disse aktivitetene etablert seg. Siden få besteforeldre behersker teknikkene som kreves i disse aktivitetene, har interessert ungdom søkt kurstilbydere for å få en introduksjon til aktiviteten.

Etableringen av og populariteten til Barnas Turlag etter 1997 kan sees på som et resultat av slike prosesser. Friluftsliv blir i mange tilfeller institusjonalisert og er på flere måter i endring fra et vandrerfriluftsliv til et mer variert og aktivitetsbasert friluftsliv. En utvikling som kan beskrives som en endring fra et rolig tempo til et ”hurtig” og ”bratt” friluftsliv (Odden, 2005; Gurholt, 2010). Samtidig må hver ny generasjon lære seg de mest grunnleggende ferdigheter om ferdsel og opphold i naturen fra grunnen av før de kan gi seg i kast med de mer kompliserte aktivitetene på egenhånd.

1.2 Barnas turlag og familieleire

I nærmere ett hundre og femti år har Den Norske Turistforening (DNT) vært en viktig samfunnsaktør og hatt formende kraft innen friluftslivets utvikling. Det er først siden årtusenskiftet at barna er kommet i sentrum for foreningens virksomhet. Med sine 232 000 medlemmer i 2010 utgjør organisasjonen den største i Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO). DNT er over dobbelt så stor som Norges Jeger- og Fiskerforbund (ca. 110 000 medlemmer) og er mer enn tre ganger så stor som Skiforeningen (ca. 60 000 medlemmer) (DNT, u.å.b; NJFF, u.å.; Skiforeningen, u.å.). Etter DNT (2008) sine egne tall, har den deltatt i 41 høringer, vært i ca. 4000

medieoppdrag, gjennomført 11 offentlig finansierte prosjekter og hadde 5 koordinatore i Forum for natur og friluftsliv i perioden 2005-2008. I følge TNS Gallup er DNT i 2007 den miljøorganisasjonen med størst tillitt i befolkningen (DNT, 2008). DNT inkluderer i dag, flere sider ved friluftslivet enn for bare 30 år siden. Fra å fokusere på friluftsliv og kursvirksomhet i fjellet, omslutter DNT og lokallagene i dag både fjell-, skog-, kyst- og nærfriluftsliv. DNT retter sin virksomhet både mot barn, voksne, ungdom og eldre. Bedrifter og bursdager, leirskole og uteskole, samt konserter og fjellsportsarrangement. (DNT, u.å.d).

Satsingen på barn og barnemedlemskap er som nevnt, noe relativt nytt i DNTs historie. Det er grunn til å undersøke hvorvidt satsingen på barn er et middel for å rekruttere medlemmer, og/eller om det kan være et rent idealistisk motiv om å få flest mulig på tur, som ligger bak. I hvilken grad er det barns beste som er utgangspunkt og mål? For eksempel tilbyr Flekkefjord og Opland Turistforening i tillegg til de vanlige medlemskapene, såkalte ”konfirmasjonsgaver” med medlemskap i 3 eller 11 år (DNT, 2010). For at foreningen skal engasjere ungdom til friluftslivet er det uttalt i Veivalgsdokumentet for 2009 – 2012 at det er viktig å tilby ungdom spenning (DNT, 2008). Dette perspektivet er det lett å få gjennom media, men er det slik i “virkeligheten”? At ungdom sosialiseres til spenningsaktiviteter, kan bidra til å øke distansen mellom det ”langsomme” friluftslivet og det ”hurtige”. Veivalgsdokumentet inkluderer barn og ungdom, sammen med eldre og fremmedkulturelle, som en av DNTs sentrale målgrupper som foreningen har som mål å tilpasse tilbudet sitt mot. Dokumentet sier blant annet at ”DNT skal arbeide for å få flest mulig ut på tur og bidra til at disse blir kjent med naturen, spesielt barn og ungdom ” (DNT, 2008: 8).

I Veivalgsdokumentet for perioden 2009 – 2012 erklærer DNT videre at de skal:

...utfordre medlemmene i forhold til den enkeltes ferdighets- og aktivitetsnivå. Uansett alder, interesser og fysisk nivå, skal DNT kunne tilby spennende aktiviteter som er tilrettelagt på naturens premisser, er ikke-motoriserte og basert på egne krefter.

DNT vil gjennom naturopplevelser både utvikle menneskers kjennskap og holdninger til natur og friluftsliv, og bidra til helsemessig mobilisering. DNT har en viktig rolle som forebyggende helseaktør (DNT, 2008: 8).

Dette kan tolkes som at DNT skal legge til rette for opplevelser som utvikler alle deltakerne på familieleire, både foreldre og barns kunnskaper om, ferdigheter i og holdninger til natur og friluftsliv. Det ser også ut til at DNT søker å tilpasse seg til det som kan oppfattes som en dreining i friluftslivet. Sponsorer er viktige for DNT, og i Veivalgsdokumentet for 2009-2012 uttrykker DNT også bekymring for at sponsorene helst vil assosieres med ”hurtige” opplevelser. Slik jeg tolker dokumentet, ser det ut til å være en viss usikkerhet knyttet til hvor *bevisst* de vil dreie hele DNT profilen i retning av de mer spenningsorienterte opplevelsesformene (DNT, 2008).

Videre heter det at DNT skal få flere barn og unge ut på tur gjennom naturopplevelser som skal utvikle deres kjennskap og holdninger til natur og friluftsliv uansett forutsetninger. Begrepet ”naturopplevelse” blir ikke videre redegjort for, men ved å se i Barnas Turlags ”Håndbok for turledere” får vi et inntrykk av hvordan de mener at barn og unge skal bli kjent med naturen. Her legges det vekt på veilederrollen til turlederne og at deres oppgave er å legge til rette for aktiviteter som vekker barnas ”nysgjerrighet, evne til å legge merke til, undre seg, utforske naturen og ta den inn over seg. Aktivitetene er preget av et trygt, enkelt, allsidig og miljøvennlig friluftsliv.” (Rustad, 2004: 24). Videre vektlegger DNT at vegen er målet for alle turene Barnas Turlag arrangerer. Barna skal gis rom for å undre seg over naturen uten for mye voksenstyring (Rustad, 2004). Et viktig spørsmål er å undersøke hvorvidt leierene organiseres på en måte som lar barna legge merke til, undre seg over og utforske det *de* ønsker, eller om barnas muligheter styres av foreldrenes og ledernes tanker om hva *de* oppfatter at det er viktig for barn å være nysgjerrig på. Selv om det er viktig, kan det være vanskelig vite hvor frie tøyler som er nødvendig for at barna kan balansere på eggen mellom det trygge og det utrygge, mellom dannende og ikke-dannende opplevelser og erfaringer. For å undersøke slike spørsmål, vil jeg studere hvordan familieleiren på Tungestølen erfares, sett fra barnas perspektiv.

Etter et kort søk på google.no med søkeordet ”familieleir” dukker det opp i underkant av 4 000 treff. Ved å klikke på noen av linkene ser vi at begrepet omfavner alle mulige typer arrangement hvor barn og foreldre kan delta samtidig. Aktivitetstilbudet og samværet mellom barn og foresatte varierer fra leir til leir (Google.no, u.å.a). I 2011 vil også firmaet Hvitserk & Eventyrreiser, som er en av landets største og eldste kommersielle arrangør av ekspedisjoner med bl.a. krysning av Grønlands innlandsis og til høye fjell som Kilimanjaro (5895moh) blant sine tilbud, arrangere en familieleir i Jostedalen (Hvitserk & Eventyrreiser, u.å.).

I dag er det konkurranse mellom tilbydere av ”opplevelser for familien”.

Førsteamanuensis ved NTNU, Ingunn Hagen (2009), skriver i en kronikk i Adresseavisen om kommersialiseringen av feriene våre; om hvordan store, tunge, kommersielle temaparker som Legoland og Dyreparken i Kristiansand lover å gi gode, tilrettelagte opplevelser i et høyt tempo. ”Stress, mas, kommersialisme, overdreven tilrettelegging, opplevelse av dette er noe man presses til...”, siteres seniorforsker ved Agderforskning, Kirsti M. Hjemdal i samme artikkel. Barnas Turlags leir kan sies å bli fremstilt som en motsats til jaget som andre kommersielle tilbydere representerer. På sine hjemmesider markedsfører DNT barneleirene slik:

Aktivitetene skal stimulere til nysgjerrighet, evne til å legge merke til, undre seg, utforske naturen og ta den inn over seg... Barnas Turlag legger vekt på glede, fantasi, lek og spenning framfor tilbakelagt distanse. Rom for fri lek og aktiviteter som setter naturen i sentrum er viktig. Det å bruke naturen som inspirator på veien, er viktigere enn å få barna til å gå fort og langt (DNT, u.å.c, avsnitt 13 og 14).

Mitt inntrykk er at Barnas Turlag søker å gi familien tid og ro til seg selv og at de fokuserer på å gi spennende naturopplevelser igjennom lek og nysgjerrighet. Dette skal ikke bare skje igjennom ”raske” aktiviteter som for eksempel klatring, selv om klatring er en aktivitet blant mange andre ”langsomme” aktiviteter som Barnas Turlag tilbyr. Jeg synes begrepene ”raske-” og ”langsomme” aktiviteter er dekkende for aktiviteter som har ulik karakter. Raske aktiviteter ser jeg på som aktiviteter som har en relativt kort tidsmessig varighet og høyt tempo som tyrolerbane, klippeklatring og lignende. Langsomme aktiviteter varer ikke bare over lengre tid, de foregår også i et roligere tempo. På en fisketur har man tid til å stoppe opp og være nysgjerrig samtidig som man bruker såpass lang tid at man får tid til å prøve seg frem. Dette er begreper som jeg har kommet frem til, og kommer til å bruke analytisk senere.

1.3 Problemområde

Etter å ha forsøkt å skaffe meg en oversikt over forskningsfeltet barn, natur og friluftsliv, sitter jeg igjen med et inntrykk av at de fleste som har forsket på barn og unge i relasjon til natur, har sett etter fordeler ved å være i naturen (se bla. Fjørtoft, 2000), hvordan barn mestrer i natur (se bl.a. Lund, 1996; Fasting, 2000), erfarer og opplever møter med natur (se bl.a. Bagøien, 1999; Lund, 1995). Fjørtoft & Reiten (2003) har gjort en systematisk

oversikt over forskning på feltet. Inntrykket mitt er allikevel at disse studiene foregår i relativt frie kontekster, ikke så organisert og tilrettelagt som en familieleir i regi av DNT kan forventes å være. De tidligere studiene gir nyttig innsikt i viktigheten av natur og friluftsliv for barn, men går ikke tilstrekkelig i dybden for å forstå hva den organiserte konteksten betyr for barna. Etter å ha gjennomgått forskningen innen feltet, etterspør Fjørtoft & Reiten (2003) mer forskning spesielt på hva som kjennetegner barns opplevelse av og læring i natur. Når vi ser hvor mange som i dag tilbyr familieaktiviteter, mener jeg det er viktig å få en forståelse av hva deltakelsen egentlig betyr for barna som deltar. Siden ingen har forsøkt å gjøre en systematisert beskrivelse av hvordan barn som deltar på en arrangert og tilrettelagt leir opplever dette, og hvordan denne både kan hindre og fremme erfaringer, synes jeg dette kan være både interessant og viktig å se nærmere på.

St. meld. nr 39 (2000-2001), "Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet", definerer behovet for kunnskap i feltet på to måter. Det er ønskelig med kunnskap som kan legitimere friluftsliv som et offentlig satsningsområde, og med kunnskap som bidrar til å løse faglige utfordringer i forvaltning og samfunn. Tidligere studier føyer seg inn i den første kategorien, mens jeg vil gå sammen med andre, nyere studier, inn i den andre kategorien. Med dette som utgangspunkt er min hovedintensjon å utvikle kunnskap om hva organiserte eller tilrettelagte aktiviteter i natur, betyr – sett med barneøyne.

Det er gjort lite forskning direkte på Barnas Turlag. Det eneste jeg har funnet er to masteroppgaver. Haga (2007) har undersøkt hvordan et lokalt turlag bidrar til å gi lokale barn stedstilhørighet og identitet igjennom kultur- og tradisjonsformidling ved utøvelse av friluftsliv på "et lite sted i Nord-Norge". Studien viser nytteverdien av friluftsliv igjennom familieaktiviteter og selvlagde leire for å etablere en lokal identitet blant barn. Børtveit (2008) tok for seg fisketurismen ved Nordkapp, og kom da inn på hvordan Barnas Turlag kan knyttes til denne ved at turlaget arrangerer fisketurer i det samme området. Studien tar for seg hvordan Barnas Turlag som organisasjon kan sees på som en del av fisketurismen, uten å gå inn på barna som deltakere på turene.

"Det bratte friluftslivet" ekspanderer i media og tilsynelatende generelt i friluftslivstrendene (Odden, 2008). Gurholt (2010) – er kritisk til en slik ensidig beskrivelse. Det kan tenkes at tilbyderne av familieleire antar at de må tilby "spennende", "store" og "riktige" opplevelser for å være med i konkurransen om gjestene. I

invitasjonen til familieleiren på Tungestølen derimot, brukes det idylliske bilder av barn som fisker, koser med en geit, sitter rundt bålet, bader i et klart fjellvann og en som klatrer. Det virker som om fokuset er lagt på ”langsomme” opplevelser i naturskjønne omgivelser.

Igjennom disse aktivitetene er det mulighet for barna å få direkte erfaring både med natur og ”bygdas kultur” med dyrehold og matproduksjon. Barna har muligheten til å prøve mange ulike aktiviteter og gjøre seg erfaringer omkring disse. På den måten kan leiren fungere som en introduksjon til ulike aktiviteter og dermed bidra til å reprodusere aktivitetsformer. Hvilket læringsutbytte barna har av å delta på aktivitetene er imidlertid usikkert. Det samme er hvordan aktivitetsprogrammet påvirker barnas mulighet til å undre seg, som jo er en uttalt målsetning for Barnas Turlag. Det kan hende den knappe tiden på hver aktivitet ikke lykkes i å formidle kunnskap om teknikker og holdninger, men derimot lykkes i å skape engasjement og nysgjerrighet for friluftsliv generelt. Vil dette si at man ikke har tid til å lære noe? Kan en se for seg at det er andre egenskaper som modnes i møtet med de utfordringene leiren byr på?

Selv har jeg erfaring fra arbeid med Barnas Turlag i tre sesonger og har både vært leder og leirsjef på familieleiren på Tungestølen. Dette gir meg et fortrinn ved at jeg er kjent med de verdier og ideer som er fundamentet i Barnas Turlag. Siden leiren arrangeres på samme sted som da jeg var leder, er jeg også kjent i området og med aktivitetene. Selv om aktivitetene vil endre karakter etter hvem som sitter i staben, vil hovedstrukturen og gjennomføringen av leiren være relativt lik. Gjennom mine år som turleder har jeg erfart at barn og voksne søker forskjellige opplevelser. Dette har gjort meg personlig interessert i utformingen av dette prosjektet og å undersøke spesielt hva barn finner interessant og attraktivt, eller spennende, meningsfullt, morsomt og kjedelig osv.

Institusjonaliseringen vi har sett av friluftslivet, har ført til at det har vokst frem flere tilbud av ulik karakter for familien, og nettopp derfor kan det være interessant å studere hva barna er opptatt av i en slik organisert kontekst. Denne studien vil gi ny innsikt i et felt det er forsket lite på, ved å belyse spørsmål og sider ved hva barn erfarer under friluftslivsarrangementer for hele familien. Resultatet fra denne studien kan være interessant både i forbindelse med videre utvikling av Barnas Turlag og for arrangører av liknende opplegg.

I dette masterprosjektet vil jeg bruke begrepet familieleir om leire hvor barn og foresatte deltar sammen på friluftslivsrelaterte aktiviteter i natur. Siden jeg har valgt å bruke Barnas Turlag sin familieleir på Tungestølen som arena for feltarbeidet, vil dette utgjøre utgangspunktet for min definisjon og undersøkelse av hva en familieleir er.

Jeg vil se på en familieleir i DNTs regi fra barnas perspektiv. Hva erfarer barna på en slik leir? Hva synes de er interessant, spennende eller skummelt? Hvorvidt er leken på kveldstid like spennende som aktivitetene og turene på dagtid? Hvem er egentlig leiren for? Foreldrene eller barna?

Med utgangspunkt i min erfaring fra Barnas Turlag, emnene på mastermodulen ved Norges Idrettshøgskole og gjennomgang av relevant forskning, har jeg kommet frem til å analysere leiren i et erfaringspedagogisk perspektiv med følgende innledende problemstillinger:

- 1. Hva retter barn oppmerksomheten sin mot på en familieleir slik den organiseres og praktiseres av Den Norske Turistforening?*
- 2. Hvilke arenaer tar barna i bruk, og hvilke typer erfaringer er barna åpne for på en familieleir slik den organiseres og praktiseres av Den Norske Turistforening?*

Problemstilling 1 vil gi bedre innsikt i hva det er ved slike leirer som barn finner det verdt eller interessant å rette oppmerksomheten sin mot. Hensikten er her å utvikle kunnskap om og bedre forståelse for hvordan slike barnerettede tilbud eller arrangementer kan beskrives og blir erfart, opplevd og tolket sett i barns perspektiv

Problemstilling 2 vil åpne for en analyse av hvilke arenaer - landskapstyper og naturkvaliteter barna tar i bruk og blir oppslukt av, analysert i et erfaringspedagogisk perspektiv.

2. Om barns lek og oppmerksomhet i naturlandskap

2.1 Sansing og oppmerksomhet

I løpet av hver eneste dag utsetter vi sansene våre for en rekke stimuli av ulik karakter som vi må prioritere hvor mye vi skal konsentrere oss om. Noen forhold bør vi undersøke nærmere, andre *vil vi* undersøke, mens andre kan vi sortere bort. Disse prioriteringene er en viktig oppgave for å unngå å ”drukne” i inntrykk. Ved å konsentrere oss, retter vi oppmerksomheten både bevisst og ubevisst mot enkelte forhold samtidig som andre utelukkes. Oppmerksomheten kan trenes slik at vi kan være fokusert mot et ønsket fenomen over lengre tid, selv om noe annet kanskje frister mer å rette oppmerksomheten mot. Et spedbarn retter gjerne oppmerksomheten sin mot menneskeansikt og – stemmer, mens et eldre barn kan greie å konsentrere seg om undervisningen i klasserommet selv om noen venner leker utenfor vinduet (Hansen, 2002). Oppmerksomheten kan i følge Hansen (2002) deles i tre grunntrekk.

Konsentrasjon er evnen til å finne og fokusere på noe bestemt. *Utholdenhet* er evnen til å holde fokuset så lenge at man får hente erfaringer om bord i det kognitive system. *Å kunne utelukke forstyrrelser* innebærer ut fra dette perspektivet, ikke å la seg friste til å gjøre andre ting enn det en velger å rette oppmerksomheten mot. Disse grunntrekkene mener Hansen (2002) er viktige for å kunne innhente informasjon om verden og lære seg noe av den. Uten å beherske dette ”...ender [barna] med at høre til i gruppen af ikke-oppsøkende børn, der aldrig er rettet mod det nye, det spændende, alle oplevelsene.” (Hansen, 2002 s 28)

Det er i hovedsak to teoretiske hovedretninger som tar for seg hvordan man tilegner seg informasjon og kunnskap fra omgivelsene. Hansen (2002) representerer her den klassiske, dualistiske informasjonsprosesserings teorien hvor hjernen blir sett på som et adskilt organ som bearbeider rådata fra kroppen og på denne måten konstruerer sine modeller av verden. Selv om denne tilnærmingen har vært dominerende siden Descartes (1596-1650) tid, hevder Gibson (1979) og Ingold (2000) at persepsjon ikke er et resultat av hjernens arbeid i kroppen, men derimot av hele kroppens arbeid og sansning i miljøet. Det er hele kroppen med alle dens sanser, som på utforskende vis beveger seg i verden og i interaksjon med verden gjør seg erfaringer, skaper kunnskap og utvikler ferdigheter.

Det er imidlertid verdt å merke seg Hansens (2002) tre grunntrekk for oppmerksomhet, uavhengig om man forstår at inntrykk fra omverdenen bearbeides eller implementeres i kroppen. Et barn som leker med en stein er oppmerksom på den, barnet er fullt ut fokusert på steinen og holder dette fokuset så lenge leken varer. Samtidig kan det være vanskelig å få barnet til å gjøre noe annet, det er helt oppslukt i steinen og utelukker de voksnes forstyrrende forsøk på å få kontakt. Dermed mener jeg at vi kan benytte oss av Hansens (2002) oppmerksomhetsbegrep der han vektlegger evnen til konsentrasjon, utholdenhet og utelukkelse av forstyrrelser som helt sentralt, uavhengig av hvordan vi forstår at denne oppmerksomheten skapes gjennom vår omgang med og læring i møte med omgivelsene.

Mange som har arbeidet med barn, har nok opplevd at barnas oppmerksomhet er rettet mot noe annet enn det vi som pedagoger ønsker. Det samme skjedde meg på turen til Glittertind. Samtidig som jeg forsøkte å forklare viktigheten av å holde seg unna snøskavlen på Glittertind, var mange av barna allerede i gang med å kaste snøballer og leke med snøen på kanten. Hva vil det egentlig si at barna er opptatt av snøen fremfor av meg? Hva er det som er interessant med dette kalde og formbare elementet? Er naturen en stor lekeplass det er "umulig" å styre oppmerksomheten til barna bort fra?

Vi kan se på nysgjerrigheten som det som styrer oppmerksomheten vår. Nysgjerrighet definerer Litman & Spielberg (2003: 75) som et "ønske om å tilegne seg ny kunnskap og nye sansemessige erfaringer som motiverer til utforskende adferd" (min oversettelse). Psykologen Daniel Berlynes (referert i Litman & Spielberg, 2003; Reio jr, Petrosko, Wiswell & Thongsukmag, 2006) presenterer to hovedmotiver for nysgjerrighet. *Sansende nysgjerrighet* er motivert av et ønske om å endre den sanselige stimuleringen, mens *epistemisk nysgjerrighet* er ledet av et ønske om å vite mer om momenter man mangler kunnskap om og erfaring med.

Daniel Berlyne (1960) har også arbeidet for å forstå utforskende adferd og hevder at utforskende adferd kan deles inn i to kategorier; *målrettet* og *tilfeldig adferd*. En *målrettet* tilnærming til ukjente element motiveres ofte av en bevisst nysgjerrighet og trang til å tilegne seg kunnskap eller erfaring om spesifikke felt eller fenomen. Et barn som aldri har sett snø, kan for eksempel finne det spennende å ta på snøen, kjenne hvor kald den er, lage en snøball og utforske snøens ulike egenskaper. På denne måten tilegner barna seg erfaringer og kunnskap om et element de aldri før har vært i nærheten

av. En *tilfeldig* tilnærming kan motiveres av kjedsomhet eller bare et ønske om en forandring i sansemønsteret, uansett hva endringen består i. Det kan være at et barn som kjeder seg og som begynner å fomme og famle rundt i omgivelsene i en søken etter noe som føles eller smaker annerledes enn det han eller hun er vant til. Til slutt finner det kanskje noe interessant og blir oppslukt av dette.

Oppmerksomhet er med andre ord et begrep som dekker en rekke psykologiske funksjoner. I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet oppmerksomhet når barnet bevisst eller ubevisst lar sansene samle seg om – eller bli oppslukt av et fenomen.

2.2 Inviterende omgivelser

Den amerikanske øko-psykologen J. J. Gibson (1979) introduserer begrepet *affordances* for å beskrive hva det er ved omgivelsene rundt oss, som innbyr den enkelte til handling. Det finnes ingen direkte oversettelse til norsk av substantivet *affordance* i engelsk-norske ordbøker. For å få tak på hva begrepet står for, kan vi se på det engelske verbet *to afford*. I følge Ordnett (u.å.) kan verbet bety ”å ha mulighet til”, ”gi” eller ”by på”. Ved innføringen av begrepet forsøker Gibson (1979) å gripe hva det er ved omgivelsene som lar oss, eller frister oss, til å handle / utføre en handling.

Med bakgrunn i et ønske om å finne ut hvordan aktører eller enkeltindivider tilegner seg informasjon, stilte Gibson seg spørsmålet om hva det er ved miljøet som aktøren oppfatter og benytter seg av når den iverksetter en aktivitet. Hans tenking utviklet seg i kontrast til, det på den tiden gjeldende synspunkt om at aktørers oppfattelse av miljøet ble sett på som kognitivt analytisk og reflektivt motivert. Gibson utviklet en alternativ tilnærming som legger vekt på at relasjoner mellom menneske og miljø, må forstås som en umiddelbar sansende og funksjonell tilnærming til kunnskap om omgivelsene (Gibson, 1979; Greeno, 1994; Heft, 1988).

Men hva foregår egentlig mellom en aktør og et element før en handling finner sted? I enhver interaksjon mellom aktør og et element som omgir aktøren, vil det være enkelte bestanddeler både hos aktøren og ved elementet som bidrar til at en handling kan utspille seg. For at treet skal være fint å klatre i, må det ikke bare ha passe tjukke greiner i passelig avstand fra hverandre, men barnet må også identifisere disse egenskapene, se mulighetene til å klatre og ha et ønske om å bevege seg i treet. Selv om Gibson (1979) presiserer at begrepet *affordances* verken tilhører omgivelsene eller aktøren, vektlegger han egenskaper ved miljøet fremfor ved aktøren for å forklare hva som skjer (Chemero,

2003; Greeno, 1994). Gibsons begrep affordances forsøker på den ene siden å gripe hva det er ved miljøet som bidrar til at en handling finner sted (Gibson, 1979, Chemero, 2003), men for å gripe fatt i hva det er ved aktøren som bidrar til at handlingen finner sted, kan vi bruke Greeno (1994) sitt begrep *ability*. Andre bruker begrepet *effectivities* (Chemero, 2003). Hovedforskjellen på disse begrepene er at effectivities fremstår som at aktøren er disponert på en måte som ved en gitt affordance *alltid* fører til en suksessfull handling. Et eple faller alltid til bakken, men man er ikke garantert å greie å klatre uten å falle selv om tingen tilbyr ideelle forhold. Ved å se på ability som en egenskap som kan tillate en handling, uten å garantere den, forklarer Chemero (2003) hvorfor barnet ikke alltid greier å gjenta en handling hver gang. Jeg kommer til å benytte meg av begrepet ability for å gripe hva det er ved aktøren som bidrar til en handling.

Dette betyr at det må være noe ved barnet som oppfatter miljøets affordances og får lyst til å utføre handlingen (Greeno, 1994). Det er også naturlig å tenke seg at det er flere faktorer som spiller inn for at en handling skal bli vellykket, slik som konteksten situasjonen oppstår i og barnets kulturelle bakgrunn.

De to begrepene affordance og ability er relasjonelle; det ene gir ikke mening uten det andre. De definerer hverandre ut fra konteksten den handlende er i, og det ene er vanskelig å definere uten det andre. Det er sammen med et elements affordance at en aktørs ability kan utløse en handling, dersom også konteksten er riktig. At en ting har affordances betyr derfor ikke at en gitt handling vil skje, men at muligheten for det er til stede avhengig av aktørens ability (Greeno, 1994).

En kan da tenke seg at en ting (for eksempel en stol) hele tiden stråler ut affordances som det er opp til aktørens ability å oppfatte. Inviterer stolen alle til å sitte på, klatre på, eller kanskje til å krype under seg? Om en liten gutt går forbi og ser stolen og assosierer den med et sted å krype under, er dette da fordi stolen ikke "gir han" muligheten til å sitte eller klatre på seg eller at gutten ikke "ser" disse andre mulighetene? Jeg ser for meg forholdet som gjensidig; kanskje den lille gutten bare vet om muligheten til å krype under, og inviteres således verken til å klatre - eller sitte på den. Men han utvikler seg, og med tiden vil han lære både å sitte og klatre på den samme stolen. Dette må bety at muligheten til å klatre og sitte alltid har vært tilstede "objektivt" sett. Samtidig har ikke de andre mulighetene vært der i guttens livsverden, for han har jo ikke visst om eller

“sett” dem! En annen måte å forklare hvorfor han bare vet om muligheten til å kripe under stolen, kan være hans tidligere erfaringer med å forsøke å klatre på den. Kanskje har en bekymret voksen fortalt han at han det kan være farlig å klatre så han ikke får lov, eller så har han falt ned ved et tidligere forsøk og erfart at det kan være vondt å klatre. På denne måten kan det tenkes at han har fått, eller gitt seg selv, en hindring som hindrer ham i å oppfatte muligheten å klatre på stolen.

Gibson (1979) selv forklarere at affordance er noe konstant som ikke forandrer seg etter aktørens behov eller ønsker, men alltid er der fordi objektet er slik det er. Aktøren kan unngå å benytte seg av affordancet av forskjellige grunner, men dette betyr ikke at det ikke er der. Hans begrep affordances virker som konstante muligheter som alltid er der, men hvordan kan de være det, dersom ingen ”ser” dem?

For Gibson (1979) er interaksjonene med miljøet, så vel som resultatene av dem, alltid både kroppslige og kognitive erfaringer samtidig. I neste avsnitt vil jeg se nærmere på hvilken betydning disse integrerte eller helhetlige og direkte kroppslige erfaringer har for vår livslange dannelsesreise.

2.3 *Dannelse gjennom erfaring*

John Dewey (1859 – 1952) er en av de pedagoger som har fordypet seg i erfaringsbegrepet. For Dewey begynner erfaringer med at en handling hos et individ møter ytre motstand. Individet reagerer så med å forsøke å omgå motstanden. Siden handlingen skjer i relasjon med verden, kan vi ikke se på erfaringen som rent subjektiv. Relasjonen skjer i møte med verden, mens den kognitive behandlingen av erfaringen skjer på bakgrunn av individets tidligere erfaringer og opplevelser (Hohr, 2009). Denne interaksjonen setter tidligere kunnskap og erfaringer i ubalanse før individet gjenfinner balansen på et nytt og høyere nivå. En erfaring bygger ikke bare på en annen, men den nye velter det gamle lasset og reorganiserer hele den nye kunnskapen slik at den nye erfaringen ikke kommer på toppen av den forrige, men også alltid samtidig er en del av den (Dewey, 1975). Denne åpenheten for transformasjon; å sette sin forståelseshorisont på spill, er selve essensen i læring igjennom erfaring. Dette krever mot, for hva er vel mer skummelt enn å oppdage at det vi hele tiden har trodd – ikke stemmer? (Hohr, 2009). Det er i møte med utfordringer og motstand som kan overvinnes, at mennesket utvikler seg.

Gadamer (2010) trekker frem at Georg Simmel beskriver enhver opplevelse som at den har noe eventyrlig over seg, ved at den avbryter og skiller seg fra dagliglivet samtidig som de er forbundet på en positiv og betydningsfull måte. Nettopp dette er grunnen til at opplevelsen virker tiltrekkende på oss, at det skiller seg ut og lar oss utforske det ukjente samtidig som det henger sammen med det hverdagslige. Dette gjør nok at vi føler oss "frie" i eventyret, at vi tør bevege oss i ukjente farvann uten å være redde for hvilke konsekvenser det skal få for dagliglivet. Når det så er over, kommer vi tilbake som en beriket og endret person. Her trekker Simmel en parallell til opplevelsen som jo også er et slags brudd med det vante mønsteret i hverdagen, samtidig som opplevelsen ikke er atskilt fra den, men står i kontrast til den. Simmel påpeker også at eventyret ikke avgrenses av spesielle aktiviteter og kan dermed være tilgjengelig ved at det kan oppsøkes på mange steder i ulike varianter. Eventyr og opplevelser kan sees på som former for erfaring som verken er mer eller mindre viktige enn andre erfaringer, men er spesielt intense former for erfaringer.

Gurholt (2010) undersøker hvorvidt friluftslivsturer kan oppfattes som dannende eventyrreiser. Selv om friluftslivsturene foregår i kjent terreng, åpner naturens kompleksitet for at noe ukjent og uventet kan oppstå. Disse ukjente og uventede hendelsene opptrer gjerne som opplevelser og erfaringer, som i følge Simmel kan karakteriseres som (små) eventyr. I natur kan disse oppstå når en minst aner det, og hele turen kan da i følge Gurholt (2010), bli et (lite) eventyr fordi vi ofte vet eller føler at noe vil skje, men vi vet verken hva eller når dette skjer. Dette kan føre til at vi går med en sitrende, undrende spenning i kroppen; hvor går denne stien? Holder isen? Hva var den lyden? Hva kommer vi til å se fra utsiktspunktet? Opplevelsene kan ofte bli mer intense og forlokkende i natur enn andre steder. Barn har ofte en mer nysgjerrig, undrende og lekende væremåte enn voksne, og en kan da se for seg at de har lettere for å åpne seg og gå inn i en eventyrferd enn voksne. Dessuten, for barn er det meste av det som er kjent for voksne ennå ukjent, og dermed åpent for undring og nysgjerrige oppdagelser. Et spørsmål som melder seg, er hvorvidt voksenstyrte og organiserte aktiviteter, som en familieleir kan forventes å være, gir barna rom for nysgjerrig undring, oppdagelser og eventyr i en tilsynelatende "stappfull" aktivitetsuke?

Friluftslivet som eventyrreise betyr altså at ved å være åpent og legge til rette for undring og nysgjerrighet, kan gi barna erfaringer i en naturlig kontekst. Dette gjør at friluftsferden kan bli en dannelsesferd dersom det fra foreldre og veiledere gis rom for

dette (Gurholt, 2010). Den klassiske definisjonen på dannelse er ”det som sitter igjen etter at vi har glemt det vi har lært” (Gustavsson, 2001: 40). Dannelsesprosessen blir ofte forklart som en reise. En reise som gir et bilde av personlig utvikling og dannelse. Å begi seg ut på en reise betyr ikke nødvendigvis at man bokstavelig talt pakker snippsekken og fysisk reiser inn i dype skoger. Det kan like gjerne bety at man søker noe nytt om seg selv og verden, for eksempel gjennom fortellinger og lesing. Når vi kommer hjem begynner vi å bearbeide de inntrykkene vi har vært med på. På denne reisen ut i det ukjente erfarer vi mye nytt og erfaring står sentralt (Gustavsson, 2001). Perspektivet til Gurholt (2010) ser på menneskelig utvikling som uløselig knyttet til interaksjon med ukjente momenter; med andre mennesker så vel som med den fysiske verden. Det blir vektlagt at dannelse foregår som et brudd på etablerte vaner og med erfaring som muliggjør transformasjonsprosesser av disse. Hvis det skal gis rom for dannelse, betyr det at turlederne i DNT må la barna få tid og rom til å utforske leirområdet, slik at de kan utfordre og bryte sine egne vaner og oppfatning av verden. Programmet må ikke være så fullpakket at det ikke er rom for dette. I så fall kan rike muligheter for erfaring reduseres til former for tvang eller plikt som ikke er dannende.

2.4 Å være en del av landskapet

Ingold (2000) forsøker å forstå hvordan mennesker bebor og utvikler ferdigheter i et økologisk samspill med omgivelsene de inngår i. Han gjør dette ved å veve sammen perspektiver fra sosialantropologi og økologisk psykologi inspirert av Gibson og fenomenologi inspirert av Heidegger og Merleau-Ponty. Tilnærmingen sammenfatter Ingold deretter i begrepet *dwelling*.

Ingold (2000) ser på individer som relasjonelle felt; hvert enkelt individ, menneske eller dyr, formes igjennom sin interaksjon med omgivelsene det omgås. Evolusjon kan da ikke kun sees på som en ensidig biologisk prosess, men som biologiske prosesser som alltid også er innvevd i historiske forhold. Dette kaller han for ”developmental biology”, og viser til at både menneskers og andre organismers egenskaper er et resultat av dynamiske prosesser som ikke alene kan være et resultat av naturlig seleksjon. Han mener at prosessene også må inneholde resultater av læring og aktørens tilpasning av miljøer til sin egen fordel.

Ingolds (2000) utgangspunkt er at ulike måter å handle i miljøet på, er ulike måter å sanse og oppfatte det på. Han ønsker å finne en måte å beskrive hvordan mennesket

sanser verden, og tilegner seg kunnskaper om og ferdigheter i den, uten å måtte dele det opp i ulike nivåer, altså ikke som en sammensetning av separerbare komplementære deler. Han vil heller se på mennesket og omgivelsene som en sammenhengende enhet. Den måten Ingold tenker menneskers vekst og modning på, som noe relasjonelt, interaksjonelt og kontekstuel, leder ham til å koble relasjonell antropologi, økologisk psykologi og utviklingsorientert biologi på en ny måte.

I sitt arbeid med å koble biologisk antropologi med sosialantropologi leter Ingold (2000) etter ulike relasjonelle tilnærminger. Han blir i hovedsak inspirert av tre ulike perspektiver; den første er en form for utviklingsbiologi som utfordrer neo-Darwinismen, den andre er Gibson (1979) sin økologiske psykologi og den siste er hans tolkninger av de fenomenologiske arbeidene til Heidegger og Merleau-Ponty. Som tidligere nevnt, står disse i opposisjon til det dominerende, dualistiske menneskebildet og fremmer synet på en helhetlig, sansende kropp som utforskende beveger seg i verden og i interaksjon med den, gjør seg erfaringer, skaper kunnskap og utvikler ferdigheter.

Selv om disse perspektivene har oppstått innen ulike fagfelt, hevder Ingold (2000) at de har mye til felles. For det første setter de det vestlige dualistiske synet på liv på hodet. I stedet for å se på liv som et resultat av arv, ses det på som en kontinuerlig prosess som opprettholder, skapes og lever. For det andre er det det fenomenologiske begrepet ”væren i verden” som gir verden og livet mening. Begrepet står i opposisjon til et syn på mennesket som atskilt fra sin omverden, og som ser verden som noe som eksisterer utenfor mennesket – som noe objektivt, ”noe der borte”. Det er ved å være i et område, ved å bebo det, å leve i det, at omgivelsene blir meningsfulle for mennesket (Ingold, 2000).

Ingold (2000) tolker dette som det grunnleggende for sitt dwelling perspektiv. Det mennesket skaper, uansett om det er fysiske- eller imaginære former, dannes i kjølvannet av deres aktivitet og omgang med omgivelsene. Dette skjer fordi vi er en del av verden snarere enn konstruerende aktører i den. Vi er en del av landskapet og lever kontinuerlig i det, derfor gir det mer mening å se på mennesker som en del av omgivelsene fremfor å se på mennesket som en aktør som betrakter og konstruerer ”sin egen” verden. Å være i landskapet, å leve i det, som en del av det, gjør at man både formes til det, av det og rundt det. Man tar ikke med seg tanker og ideer *til* verden. Tankene er allerede en del av verden, dermed kan man bare tenke som man gjør når

man lever her. Med dette utgangspunktet kan man ikke se på livet som en gjengivelse av eksisterende mønstre, men en kontinuerlig forming av eksisterende tanker, påvirket av omgivelsene (Ingold, 2000).

Alle mennesker som vokser opp i verden, møter omgivelser og forhold som har blitt formet av forfedrene. Individet fortsetter denne utviklingen for å tilpasse omgivelsene til seg selv best mulig for så igjen å overlate dette til sine avkom. I slike modifiserte omgivelser både tilpasser og omformer igjen avkommet seg kroppslig forfedrenes livsførsel, bevissthet og disposisjoner. Dette er egenskaper som blir utviklet i interaksjon med omgivelsene en lever i. Utviklingen skjer kontinuerlig, uten noen klar begynnelse eller slutt. Den representerer derfor ikke noe frampek mot en ”ferdig” form, men en flytende kontinuitet frigjort fra intensjonelle aktiviteter i interaksjon med konkrete omgivelser (Ingold, 2000).

Med dwelling perspektivet mener Ingold (2000) at vi mennesker bebor verden på en måte som gjør at vi former vår oppfatning av den. Vi former den ved vår interaksjon med omgivelsene, ved at vi fysisk endrer den med bygninger, stier, knekker greiner og feller trær til bål og gapahuk. Men vi oppsøker også omgivelser som endrer oss; vi vandrer til steder som gir oss estetiske inntrykk og oppsøker terreng som byr på kroppslige utfordringer – enten det er en lang eller en kronglete marsj. Vi er en del av verden, og således både former og formes vi av den. Greeno (1994) bemerker noe han opplever som manglende ved Gibsons tenkning; han mener Gibsons ikke tar tak i hva det er ved aktøren som lar handlingen skje. Dette skiller Gibson fra Ingold.

Mitt analyseperspektiv vil altså ta utgangspunkt i et holistisk perspektiv på aktørens interaksjon med omgivelsene, der jeg ser på barn som selvstendige individer i et dwelling perspektiv. Inspirert av Gibson (1979) sitt syn på hvordan omgivelsene inspirerer og inviterer til aktivitet, avhengig av aktørens ability (Greeno, 1994) som forklarer hvorfor barn oppfatter omgivelsene som forskjellig. Gurholts (2010) eventyrlige perspektiv bidrar, sammen med abilities, til å forklare spenningen, og dermed kanskje et av motivene, som gjør at barn kan ha en tilsynelatende trang til å oppsøke og utforske ukjente elementer. Ingold (2000) sitt perspektiv på dwelling, at vi lærer ved interaksjon med omgivelsene, kan knyttes sammen med dannelsespedagogiske perspektiv for å beskrive og forstå hvordan barna kan lære og utvikle ulike former for kunnskap ved deres deltakelse på leiren.

3. Feltforskning med barn

3.1 *Kvalitativ tilnærming*

For å generere data må jeg velge den metoden som er best egnet til å belyse problemområdet, og som imøtekommer studiens hensikt og informantenes interesser og behov. Mitt problemområde ligger innenfor et fortolkende samfunnsvitenskapelig paradigme, som er kjennetegnet av at man søker å *forstå* ulike fenomen fremfor å finne bestemte kausale relasjoner eller forklaringer. En slik tilnærming er kjennetegnet av kvalitative metoder. Disse skiller seg fra kvantitativemetoder ved at de ikke har som mål å komme med universelle, generaliserbare teorier, men har til hensikt å oppdage, beskrive, analysere og tolke kontekstavhengige og dermed dynamiske fenomen (Føllesdal & Walløe, 2000). I samfunnsvitenskapene blir kunnskap sett på som en sosial konstruksjon, der virkeligheten blir forstått, fortolket og skapt gjennom menneskelige praksiser og oppfatninger (Wadel, 1991). Slik skaping er verken tilfeldig eller oppdiktet, men utvikles av handlende og erkjennende "subjekter" i interaksjon med sine omgivelser. Det er derfor naturlig for meg å benytte meg av en kvalitativ metode for å belyse problemstillingene.

3.2 *Grounded Theory*

Guvå & Hylander (2005) mener at det er studiets problemstilling, fremfor forskerens tilhørighet til paradigmer, som bør avgjøre valg av metode. Hypotetisk-deduktive metoder kan benyttes dersom en ønsker eksakt viten om virkeligheten, mens kvalitative, hermeneutiske og induktive metoder kan benyttes dersom en ønsker å forstå menneskers livsvilkår og ulike sosiale prosesser, slik disse erfares av menneskene selv.

Jeg er enig med Guvå & Hylander (2005) og er inspirert av en induktiv forskningstilnærming og av prinsipper som gjerne gjenkjennes som *grounded theory*. Grounded theory er en metodologisk retning som er inspirert av Chicago-skolen og har vokst frem ut fra symbolsk interaksjonisme. Symbolsk interaksjonisme bygger på at man skal forsøke å innta en annens rolle eller perspektiv for på den måten å opparbeide seg en årvåkenhet, innlevelse og interesse for å se ting fra denne personens ståsted. Følgelig søker man å studere mennesker og fenomener i de situasjoner de inngår i til vanlig og som er mest mulig lik de utforskedes vanlige livsverden, fremfor isolert eller i forskerkonstruerte situasjoner eller eksperimenter (Fangen, 2010). Med utgangspunkt i

dette mener Guvå & Hylander (2005) at grounded theory er godt egnet når formålet er å nå frem til ny teori som kan gi nye forklaringer som bidrar til å øke forståelsen for ulike sosiale prosesser og utforske generelle hendelsesforløp fremfor enkeltpersoner. Dette stemmer godt overens med målet mitt for studien; å utforske barnas sosiale prosesser generelt fra barns egne perspektiver, for slik - om mulig- å utvikle eksisterende teorier og forståelse av hva som er barns livsverden i ulike kontekster.

Hovedprinsippet til grounded theory, er at en skaper teori *ut ifra* empiri. Retningen skiller seg ut fra andre kvalitative retninger ved at en ikke bare søker å verifisere teori, men også å generere nye teoretiske forklaringsmodeller som gjør det mulig *både* å forstå og forklare sammensatte fenomener (Guvå & Hylander, 2005; Fangen, 2010; Glasser & Straus, 1999). Selv om denne metodiske tilnærmingen skiller seg ut, deler den også intensjoner med flere andre kvalitative metodiske tilnærminger. Den søker å se hvordan komplekse fenomener oppstår i sitt naturlige miljø i et helhetsperspektiv, studere uutforskede – eller gi nye perspektiver på – utforskede områder og utforske sosiale prosesser og – handlinger.

Hovedpoenget her er at en forankrer teoriutviklingen i konkret empirisk materiale, ved at en mest mulig lar teorien ”vokse naturlig frem” av empirien, uten at etablerte teorier eller fortolkninger skal farge empirien (Guvå & Hylander, 2005).

Siden jeg ikke var helt sikker på hva jeg kom til å oppdage, var det også vanskelig å definere en presis problemstilling på forhånd. Ved å observere med en åpen og undrende tilnærming, ville jeg søke å tilegne meg mest mulig innsikt i barnas liveverden under Barnas Turlags familieleirer, og gjennom feltarbeidet og de data jeg genererte, utvikle og utlede, presisere og avgrense problemstillinger som både var relevante og interessante.

3.3 Å forske på barns livsverden

Prinsipielt er det ikke noen forskjell på det å forske på barn og voksne (Hill, 2005; Punch, 2002; Strandbu & Thørnblad, 2010; Solberg, 1991). Det viser seg likevel å være en debatt rundt hvilke syn en skal ha på barn som forskningsobjekter. I et konstruktivistisk perspektiv argumenteres det for mangfold og forskjellighet i stedet for utviklingspsykologiens universelle og preskriptive stadieteorier. I barneforskningen vil dette si at en ser på barn som noe eget, der en erkjenner at barn utvikler sine egne forståelser og bevisste handlinger fremfor at barndommen er et stadium, en slags

ventetid, før ungdomstiden (Punch, 2002; Strandbu & Thørnblad, 2010). Jeg ser på barndommen i et konstruktivistisk perspektiv.

Barna som deltar på leiren er i alderen 2 - 16 år. Dette vil si at de har utviklet seg ulikt og har ulike forutsetninger for å kommunisere med meg som forsker. De kan ha dårlig utviklet vokabular og / eller skriftspråk. For å hjelpe meg med denne utfordringen kan jeg bruke ulike metoder, samtale og fortellinger kan kombineres med andre kommunikasjonsformer som tegninger eller fotografier (Punch, 2002; White, Bushin, Carpena-Méndez og Ní Laoire, 2010). Dette kan også bidra til at datagenereringen blir morsom og spennende for barna å delta i, og kan dermed resultere i at barna genererer mer og bedre data (Punch, 2002).

I tillegg til at barn kan ha vanskeligheter med å uttrykke seg verbalt, må en ta hensyn til maktforholdet mellom voksen og barn. Voksne tillegges en dominerende rolle overfor barn. Dette fører ofte til at enkelte barn ikke vil uttrykke sin eventuelle uenighet mot det de voksne sier, eller forteller ting som de tror at de voksne skal synes er upassende. Det kan også hende at barna ikke er vant til å få uttrykke sin mening. Slike faktorer kan være med på å gjøre det utfordrende for meg å opprette et tillitsforhold til barna, slik at de forteller meg det de virkelig mener. Man kan forsøke å minimere maktforholdet ved å ha et uformelt språk og sette seg ned sammen med barnet fremfor å stå, men forskjellen i sosial status kan en allikevel ikke unngå. Siden en ikke kan unngå forskjellen, refererer Hill (2005) til Mayall og Christensen som argumenterer for at det beste er å ta det med i betrakningen fremfor å overse det.

3.4 Valg av metoder

Jeg har valgt metodene deltakende observasjon med ustrukturerte feltsamtaler, fotografering og barnetegninger for å belyse problemområdet. Med disse metodene håper jeg å få et innblikk i hva barn er nysgjerrige på. Ved å studere dette, kan en få innsyn i og kunnskap om hva naturen og leiren betyr i barnas dannelsesprosess og hva barnas oppmerksomhet er rettet mot.

Å benytte seg av flere metoder i tillegg til deltakende observasjon er svært vanlig. Når en bruker flere metoder i samme forskningsprosjekt, eller metodetriangulering som det gjerne kalles, kan metodene enten være likestilte, eller tillegges forskjellig vekt i undersøkelsen. Ved å benytte flere metoder, vil jeg få innsikt i problemfeltet på ulike måter; jeg kan lytte til barnas muntlige utsagn, studere og analysere det barna uttrykker

gjennom barnetegninger og fotografier, i tillegg deltar jeg i deres aktiviteter og lek. Slik får jeg også et bedre utgangspunkt for å kvalitetssikre de tolkninger jeg gjør (Fangen, 2010).

Jeg benyttet meg i hovedsak av deltakende observasjon med ustrukturerte feltsamtaler. I tillegg inviterte jeg barna til å tegne fra det de gjorde og opplevde på leieren, samt benytte meg av fotografier tatt av informanter. Såkalt *auto-photography* og *photo-elicitation*. Fotografiene og samtalene rundt disse, og om barnas tegninger, kan både utdype og utvide, men også bekrefte og “avkrefte” eller moderere mine observasjoner og antakelser. På den måten vil de utfylle hverandre og bidra til å kvalitetssikre dataene mine.

3.4.1 Deltakende observasjon med ustrukturerte feltsamtaler

Et overordnet mål med deltakende observasjon er ifølge Fangen (2010: 12) ”å kunne beskrive hva folk sier og gjør i sammenhenger som ikke er strukturert av forskeren.” Som navnet tilsier, bruker forskeren så mye tid som mulig sammen med menneskene som studeres, på deres premisser. I løpet av den tiden registreres hvilke aktiviteter de setter i gang og er involvert i, hvilke posisjoner de har, hva de sier, hvordan de uttrykker seg kroppslig og hvordan de forholder seg til ulike situasjoner. Forskeren gjør seg førstehåndserfaringer fra feltet og får med dette et bredere utgangspunkt for tolkninger og kan være mer følsom for mindre opplagte momenter ved feltet som blir studert (Fangen, 2010).

Deltakende observasjon har enkelte fordeler fremfor andre kvalitative metoder. Der en i en intervjusituasjon vil innhente informasjon om intervjuobjektens subjektive oppfattelse, vil en under deltakende observasjon kunne sammenlikne informantens uttalte oppfattelse med hva en ser at de gjør og hører at de sier i aktuelle situasjoner. En kan også få tilgang til temaer som informanten av en eller annen grunn ikke vil snakke om i intervjuet. På samme måten som informanten er selektiv i hva den forteller, må vi være klar over at vi er selektive i våre observasjoner. Ved å være klar over dette og reflektere rundt våre seleksjoner og sorteringer, kan en bruke disse refleksjonene senere i analysen. På denne måten kan altså deltakende observasjon videre ut over informantens selektive perspektiv. En annen fordel er at den såkalte *Big Brother* effekten hindrer deltakerne i å fordreie inntrykket av hvem de er eller hva de mener når de blir observert over en lengre tid (Fangen, 2010).

I og med at en kombinerer både deltakelse og observasjon med samtaler i et slikt feltarbeid, betyr det at en på et eller annet vis involverer seg i, og dermed også kan påvirke deltakernes handlinger, synspunkt og utsagn. Derfor er det viktig å være seg bevisst sin egen rolle under feltarbeidet. Det er imidlertid ikke noe feil med å involvere seg, en må bare redegjøre for og ta hensyn til dette i analysen av materialet.

Å kombinere deltakende observasjon med ulike former for intervjuing er relativt vanlig. Fangen (2010) refererer til Schatzman & Strauss som beskriver tre ulike strategier for å tilegne seg informasjon fra feltet; (1) Ren lyttestrategi, hvor forskeren spiller en relativt passiv rolle, hvor den eneste deltagelse er at du lytter til det deltakerne ser. (2) Uformell konversasjon. Denne strategien lar forskeren stille spørsmål til informanten når det passer seg. (3) Strukturerte intervjuer. Under deltakende observasjon er det relativt vanlig å benytte seg av en uformell og relativt ustrukturert intervjustil. Intervjuene kan også gjennomføres på samme sted hvor observasjonen foregår, slik at det blir en del av dette. I tilfeller hvor man føler at informanten har problemer med å åpne seg, kan en gjennomføre intervjuet på steder som ikke er like miljøspesifikke. Fangen (2010) opplevde i feltarbeidet med nynazister at informantene hadde lettere for å åpne seg og snakke om temaer som var litt mer følsomme, dersom hun tok dem med til steder utenfor de vanlige omgivelsene. Her opplevde hun også at deltakerne fortalte mer åpent om tilværelsen som nynazist fordi det ikke var andre medlemmer i miljøet som la merke til hva de fortalte (Fangen, 2010). Dersom jeg for eksempel merker at enkelte av deltakerne skal tøffe seg for andre eller på en annen måte svarer det de tror andre i nærheten vil høre, kan jeg komme inn på det samme temaet ved en senere anledning når jeg er alene med deltakeren.

Det finnes mange måter å stille gode intervju spørsmål. For å unngå misforståelser bør intervju spørsmålene, i følge Fangen (2010), som en hovedregel være korte og lett forståelige. Intervju spørsmålene har til hensikt å få informantene til å fortelle mest mulig åpent og usensurert om sine synspunkt og erfaringer. I den sammenheng mener Fangen (2010) at det kan være hensiktsmessig å stille hvorfor- og hva spørsmål. Hvorfor spørsmål får personen til å legitimere det han eller hun gjør, mens en også kan få gode og utfyllende data ved å stille informanten konkrete spørsmål om konkrete hendelser. Videre hevder hun at i intervjusituasjonen er målet å få informanten til å gi forskeren informasjon som kan belyse forskningsspørsmålet. Hun skiller mellom forskningsspørsmål og intervju spørsmål. Gode forskningsspørsmål er ment til å lede

analysen. Siden informanten antakelig verken deler forskerens bakgrunn eller kjenner betydningen av ulike begreper brukt i forskningsspørsmål, er det hensiktsmessig å omformulere begrepene og stille intervju spørsmål som handler om konkrete forhold i den enkelte informants liv (Fangen, 2010).

I intervjuer er det en viss fare for at forskeren leder samtalen og informanten i en viss retning med spørsmålene han stiller, etter forhåndsoppfatningene en har. Ved å følge med på samtalens naturlige gang og forsøke å unngå en aktiv og ledende rolle, kan en unngå å styre samtalen. Slik kan det også skapes rom for informantene til å komme med synspunkter og fortelle om erfaringer som forskeren aldri har tenkt på eller hatt kunnskap om og innsikt i. Det er også viktig å forsøke å frigjøre seg fra forhåndsoppfatningene en har om emnet, da det er fort gjort at en kun fokuserer på det å lete etter en bekreftelse av denne oppfatningen, slik at en går glipp av mye ny og spennende informasjon (Fangen, 2010).

En ”antropologisk barnesykdom” er å ha for stor tiltro til verbale data som fremkommer igjennom intervju. Det kan være vanskelig å produsere etnografiske data, men dette er en prosess som må læres. Fangen (2010) refererer til Anita Strøm som er bevisst på å sidestille observasjons- og intervjudata ut ifra bestemte temaer. I mitt eget materiale har jeg for eksempel kunnet sammenstille utsagn fra barn om at det er morsomt å leke, med observasjoner av leken deres.

Ved å benytte seg av ulike former for intervju, kan en konfrontere informantene med noe en har observert på den ene siden og observere noe informantene har fortalt, for på den måten å kunne vurdere konsistensen og eventuelle ambivalenser i utsagnene. Det er imidlertid viktig ikke å fremstå som en ”sladrehank”, da er det lett å miste tillitten en har opparbeidet seg. Er det slik at barnet ”elsker” å klatre i klatreveggen slik som en far uttaler, eller ser han ikke barnas fryd over å kaste leire på hverandre? Ved å spørre deltakere om dette, kan en legge til og trekke fra det enkelt personer forteller og samtidig se feltet som en større helhet (Fangen, 2010).

Deltakende observasjon i min studie

Som tidligere nevnt, er det viktig å avklare sin rolle som observatør overfor deltakerne når en går i gang med feltstudiet. Informantene kan ha ulik oppfatning av og utvikle ulike relasjoner til deg som forsker, på måter som både kan ha positiv og negativ betydning for den informasjon som utvikles. Slike relasjoner kan være avhengig av

informantenes forhold til akademia, men også være av mer personlig art. For at man ikke skal bli møtt med unødig skepsis og tilbakeholdenhet, er det viktig å oppnå tillit hos informantene så tidlig i feltarbeidet som mulig. Dette kan gjøres ved å kjenne til og forholde seg til de kulturelle kodene som gjelder før man entrer et felt. Dette er en utfordrende og vanskelig prosess (Fangen, 2010). Med min bakgrunn fra DNT og Barnas Turlag, hadde jeg noen tanker om hvilke kulturelle koder som kom til å gjelde på leiren, og hvordan jeg kunne forholde meg til disse. Jeg måtte allikevel være åpen for at disse var annerledes i år på denne aktuelle leiren, enn hva jeg hadde erfart tidligere år, for kodene kan endre seg ut fra sammensetningen, bakgrunnen og forventningene til informantene.

I mange tilfeller var det vanskelig å koble samtalen inn på punktene jeg hadde satt opp i samtaleguiden (vedlegg 1). Forsøkene førte i enkelte tilfeller til et kunstig brudd i samtalen, men den kom imidlertid ofte raskt i gang igjen, men da gjerne med et tema som barnet selv ville prate om. Selv om temaet ikke nødvendigvis svarte på forskningsspørsmålet jeg hadde stilt meg selv, gav temaet meg et innblikk i barnets tankemønster og erfaringer; hva som fanget dets oppmerksomhet og hva det var opptatt av der og da.

Underveis hendte det at foreldrene forstyrret meg da jeg forsøkte å snakke med barna, de la ord i munnen deres og svarte for dem. Jeg tok følgelig ikke hensyn til det som ble sagt da, fordi jeg var opptatt av barna. I ettertid ser jeg at jeg helst skulle notert hva foreldrene sa, og forsøkt å få til en samtale med barnet senere, da vi var alene uten foresatte. Eventuelle forskjeller mellom foreldrenes og barnas synsmåter kunne også ha beriket analysen.

Samtalene som oppstod spontant under observasjonen, gav meg mye nyttig informasjon om hva barna tenker på underveis i aktivitetene. Jeg brukte ikke båndopptaker under feltsamtalene, da jeg var redd for at det ville ødelegge flyten i samtalen. Så fort jeg hadde hørt noe, eller var ferdig å snakke om et tema, noterte jeg det i feltboken så ordrett som mulig. Jeg var flink til å registrere samtalen umiddelbart etter at den hadde funnet sted slik at jeg fikk med alt som ble sagt. På kveldstid hadde jeg også mulighet til å skrive ut feltnotatene mine, noe jeg gjorde. På denne måten fikk jeg plassert og skrevet ut notatene i sammenhengene de oppstod.

3.4.2 Fotografier tatt av informanter

Å la informantene fotografere sider ved sitt hverdagsliv, er en relativ ny metode. Noland (2006) setter dette i en større sammenheng med hvordan metoder i det samfunnsvitenskapelige paradigme stadig blir åpnere for å være mer direkte knyttet til de konkrete, aktuelle hendelser en studerer.

Fangen (2010) peker på at bl.a. Dortha Staunæs har benyttet seg av fotografier for å få deltakernes perspektiv på feltet. Det ene prosjektet var om beboerne på et asylmottak og det andre var om ungdommer i skolen. I begge prosjektene fikk deltakerne i oppgave å ta bilder av seg selv i ulike roller, dels av andre i hverdagslige situasjoner. Gjennom denne metoden fikk hun frem situasjoner av både håp og glede, av desperasjon og ensomhet. I tillegg har jeg funnet en masteroppgave i barnehagepedagogikk av Zakrzewska (2010) fra Høgskolen i Oslo. Hennes studie tar for seg barns subjektiveringsprosesser i barnehagen og ”hjemme”. Internasjonalt er det flere studier som har benyttet seg av fotografier i studier av barn og unge (se bl.a. Aitgen & Wingate, 1993; Dodman, 2003; Jorgenson & Sullivan, 2010; Latham & McCormack, 2009; Meo, 2010; Ziller & Rorer, 1985; White et al. 2010.)

I studier som har brukt informanters fotokamera som metode, har de omtalt metoden som *auto-photography* og *photo elicitation* (se bl.a. Aitken & Windgate, 1993; Harper, 2002; Noland, 2006; Meo, 2010;). Auto-photography betegnes som en metode som lar informanten ta bilder av viktige ting fra deres liv. Senere analyseres disse av forskeren på ulike måter. Friheten til selv å velge hva en vil ta bilde av, fremfor å svare på spørsmål som er dannet ut fra forskerens før-forståelse for feltet, gjør at en kan møte feltet med en større åpenhet enn hva en kan gjøre med tradisjonelle metoder. Ved å gi informantene en oppgave med kameraet, ”ta bilder av noe som viser din identitet” og ved å begrense mulige bilder vil informanten bli nødt til å reflektere bevisst rundt bildene han eller hun tar (Noland, 2006).

Photo elicitation tar fotografier med seg inn i intervjusituasjonen og lar samtalen dreie seg om disse. Dette kan både være fotografier som informanten selv har tatt eller fotografier som forskeren har valgt ut for å snakke om (Harper, 2002). Selve begrepet *elicitation* kan vi oversette med å fremkalle, eller trekke noe ut av. Vi henter altså informantens tanker ut fra fotografiet. Disse samtalene har ofte den fordelen at informantene selv styrer retningen; fotografiene de har tatt viser vei og peker ut

retningen for intervjuet. På denne måten fletter temaene i intervjuet seg rundt det intervjuobjektet har vist interesse for på en naturlig måte (Harper, 2002).

Åpenheten som metoden representerer, ved at informantene på egenhånd fotograferer fra situasjoner de deltar i, uten at forskeren engang er til stede når dataene genereres, fører til at informantene ikke trenger å ta hensyn til de kategorier som forskeren har forespeilet seg. På denne måten blir det informantene som styrer datagenereringen, og vi blir sikrere på at dataene representerer deres syn på verden (Noland, 2006). Dette er riktignok et utvalgt syn der informanten fanger inn og “holder fast” øyeblikksituasjoner. Staunæs (2000) peker på at kameraet filmer i to retninger; den ene er mot verden, mens den andre er inn i fotografen.

Fotografier er ikke et mekanisk ”avtrykk” av verden, metoden krever at fotografen gjør seg ulike valg rundt hva han eller hun skal fotografere og blir således en representasjon av informanten. En fanger ikke inn hendelsesforløp, slik videoopptak gjør, men øyeblikk som representerer noe for den enkelte informant (Staunæs, 2000). Viktige teoretiske bidragsytere som kan nevnes, er Ziller (1990) og Pink (2007). Bruk av fotografier er så vidt meg bekjent, hverken brukt innen friluftslivsforskning i Norge eller internasjonalt. Derimot har det blitt brukt i Sverige for å kartlegge turgåeres preferanser av naturmiljø i et forvaltingsperspektiv av Heyman (2010) ved Göteborgs Universitet.

Auto-photography og photo-elicitation i min studie

For å forsøke å unngå at barna skulle ta tilfeldige bilder, eller bilder uten spesielt mål og mening, ville det være aktuelt å gi dem enkle oppgaver med kameraet. Som for eksempel ”i løpet av turen skal dere ta 5 bilder av noe dere synes er fint.” Jeg ville ikke gi dem noen retningslinjer om de skal ta bilder av natur, mennesker eller aktiviteter, fordi jeg ønsker at barna skulle fange inn det *de* syntes var interessant. Ved å gi slike retningslinjer, ville jeg innføre regler som kan føre til at bestemte fokus vil kunne bli ekskludert. Det er også en fare for at slike retningslinjer kan gi barna inntrykk av at enkelte ”ting” er det feil å like. Slike forhold vil det være viktig å analysere betydningen av.

Jeg valgte å ikke ha noe begrensning på antall bilder hver enkelt kunne ta, fordi jeg ville holde muligheten åpen for at en kunne ta flere bilder av et interessant fenomen og at noen hadde kameraet en hel dag, mens andre over kortere tid. Flere studier er basert på

at informantene har fått konkrete oppgaver som de skal løse med kameraet. White et al. (2010) gav barn et kamera og i oppgave å ”ta bilder av personer, steder og andre ting som er viktige for deg”. Ulempen med en slik tilnærming, slik jeg oppfattet det i min studie, er at jeg var redd dette kunne ekskludere enkelte elementer som barna syntes var interessante, jeg ønsket få med så mye som mulig av deres oppmerksomhet. ”Viktig” kan ekskludere ”morsomt”, ”morsomt” kan ekskludere ”spennende”, ”rart”, ”ekskelt” osv. Jeg valgte derfor å gi dem en relativt åpen oppgave; ”ta bilder fra dagen i dag”. Dette gjorde jeg for å påvirke resultatet i minst mulig grad, og slik redusere mine mulige kulturelle bias. Oppgaven jeg gav, kan gi rom for ulike tolkninger. Det kan tolkes som at en skal dokumentere mest mulig av det en gjør på en ”objektiv” måte, eller at den kan tolkes som å ta bilder av det en subjektivt er opptatt av. Selv om barna kan ta en del bilder fordi de føler at de *må* gjøre det, gjør de seg bevisste eller ubevisste valg om hva motivet skal være. Det er heller et spørsmål om det er noe spesielt de føler de må ta bilder av, noe som i tilfelle vil påvirke valget av motiv.

I gjennomføringen av opplegget benyttet jeg to kameraer. For å rekruttere fotografer, gikk jeg bort til et barn på morgenen og spurte om det ville ta bilder av dagen i dag. Det var ikke vanskelig å motivere barna. Mange ville ta bilder. Leif og Anders var så oppslukt av å ta bilder, at jeg lot dem beholde kameraet i to dager. Et par dager senere var det hele seks stykker som på eget initiativ spurte om å få låne kameraet og ta bilder til meg. For at de ikke skulle bli påvirket av bildene som var tatt av de som allerede hadde brukt kameraet tidligere på dagen, var jeg konsekvent på å kopiere bildene over på min PC og slette bildene på kameraet før jeg lånte dette ut til nye barn.

De fleste var positive til å ta bilder, men det var enkelte som ikke ville. I disse tilfellene respekterte jeg dette, og gikk videre til neste barn. Ingen behøvde noe instruksjon i bruken av kameraet, alle visste hvordan det skulle brukes. Jeg forsikret meg allikevel om at de kunne bruke det før jeg forlot dem.

Bildene har også gitt meg verdifull innsikt i områder som jeg normalt kanskje ikke ville blitt invitert eller fått tilgang til. Jeg opplevde med fotografiene at barna tok bilder av leken og forklarte den til meg etterpå. På den måten fikk jeg se hva de hadde lekt uten at jeg ”forstyrret” eller påvirket leken på noen måte. Fotografiene gav meg også flere ”øyne” og muligheten til å være med på ting jeg normalt ikke ville fått tilgang til.

Bildene har klokkeslett knyttet til seg slik at jeg kan se når de ble tatt. Jeg sørget for at klokkene gikk riktig før prosjektet begynte.

Siden de fleste har hatt kameraet over et begrenset tidsrom, ½ - 1 dag, kan ikke bildene si noe om hva de er opptatt av i gjennom hele leiren, men hva de var opptatt av *der og da*.

Harrison (2002) som la merke til at kameraet skapte hendelser. Harrison (2002) mener dette kommer av at de fleste benytter seg av kameraet når de ønsker å forevige noe som de finner betydningsfullt. Som for eksempel et bryllup eller et bursdagsselskap i motsetning til å prate med naboen eller å gå tur med hunden. Dette impliserer at jeg ikke venter å få bilder av hendelser som barna opplever som ”normale”, ting som er slik de forventer, men derimot av motiver som er av betydning for dem. Dette ser jeg også i min studie der kameraet på mange måter skapte kontakt og bidro til å skape lek med andre barn og voksne. Dette kan skje både ved at fotografen oppildner til det for å få spennende bilder, men også ved at motivet *blir* oppildnet av situasjonen kameraet er med på å skape

Det var totalt ti barn som fotograferte til meg, av disse var det seks gutter og fire jenter. Dette var Leif (10), Anders (10), Kaja (12), Simen (12), Jorunn (10), June (8), Kristin (12), Atle (6), Espen (9) og Olaf (11). Alle hadde kameraet en gang, bortsett fra Leif og Olaf som fikk ha kameraet to ganger. Jeg fikk muligheten til å gjennomføre photo – elicitation med Leif og Anders og Simen. Vi pratet sammen om bildene, noe som gav meg verdifull innsikt i hva motivet for å ta bildene var. Under samtalene var jeg påpasselig med at jeg var alene med fotografen, for å skape en trygg ramme rundt samtalen. Dessverre fikk jeg ikke tid til å gjennomføre samtalene med alle.

Informantene mine genererte totalt 598 bilder. Av disse har gjort et utvalg av bilder som jeg benytter meg av i fremstillingen i kapittel 5. Å få plass til alle bildene er ikke praktisk mulig innenfor rammene til dette prosjektet. Utvalget er gjort med tanke på å vise alle sidene av dataene jeg har generert.

Mange av bildene er preget av aktiviteten, som jo kanskje ikke er så rart i og med at det er dette de er satt til å gjøre. Dermed tror jeg at vi ikke kan benytte bildene til å si noe om viktigheten av aktiviteten, det er jo nesten en selvfølgelighet at den blir tatt bilder av – men det er alt *det andre* som vekker interesse hos meg og som jeg tror vi kan si at

betyr noe for fotografen. Det interessante mener jeg altså er bildene som *ikke* omhandler aktiviteten, fordi dette er bilder som bryter med det forventede. Altså: at nesten alle har tatt et eller flere bilder av utsikt, og i samtaler understreket at det er utsikten de har tatt bilde av, kan bety at landskapet er av en viss interesse. Landskapet spiller altså en viss rolle for *helhetsopplevelsen* aktiviteten / leiren foregår i. Vi kan si at landskapet spiller en rolle, men kan vanskelig definere rollen. Kaja har for eksempel zoomet inn på isbreen på et bilde, men det er vanskelig å si om det er fordi hun synes den er pen eller stygg uten en samtale med henne. Jorunn har vært på klatreaktiviteten mens hun lånte kamera av meg. Når jeg fikk kameraet tilbake, kunne jeg imidlertid se at nesten alle bildene som var tatt under aktiviteten, var tatt av faren. I ettertid fortalte faren meg at han ikke helt hadde forstått meningen med kameraet, han hadde nemlig trodd at jeg ønsket bilder av Jorunn som holdt på med aktiviteten. En grunn til at han valgte å ta bilde av datteren sin, kan være at han syntes det er viktig at jeg fikk bilder av Jorunn i studien min, en annen kan være at han ble stolt av hva hun mestret under aktiviteten og ønsket å forevige det. I begge tilfeller vil disse bildene si mer om farens enn Jorunn sitt perspektiv, noe jeg vil se bort fra i denne studien.

Om jeg skulle gjort denne studien igjen, ville jeg brukt mer tid på photo-elicitation. Jeg skulle gjerne hatt tilgang på flere kameraer slik at jeg fikk generert flere bilder, slik at jeg kunne lettere oppdaget nyanser i ulike aldersgrupper / kjønn. Jeg ser at fotografiene kan være en god måte for meg å se turen med barnas øyne. Dersom flere hadde hatt kamera, kunne jeg derfor fulgt flere barn tettere. Det kunne vært hensiktsmessig å utstyre 4-5 barn med kamera. På den måten kunne jeg konsentrert meg om disse slik at jeg hadde fått god tid til photo-elicitation, og gått mer i dybden på hva *de* var opptatt av gjennom hele leiren.

3.4.3 Barnetegninger

Tegninger som datainnsamling kan brukes til mye, for å forstå barnet intra-psykiske prosesser, vurdere barnets kreativitet eller for å åpne kommunikasjonen mellom forsker og informant (Levin, 1991).

Det kan virke som om tegninger er best egnet i studier av barn under 10 - 12 år. Dette kan komme av at skolen og samfunnet påvirker barna til å se på sin egen tegning som en dårlig og ufullstendig etterlikning av naturen. Dette kan gjøre dem mer kritiske til hva de vil vise frem og er fornøyd med (Eng, 1961).

For å unngå å sitte igjen med tegninger som en ikke er sikker på hva motivet er av, eller betydningen av disse, kan det være lurt å snakke med barnet underveis i tegneprosessen fremfor å spørre barnet om hva det har tegnet i ettertid. Dette kan forsterke barnets inntrykk av at det forholder seg til en autoritetsperson. Samtalene vil bidra til å unngå misforståelser rundt tegningene (Punch, 2002). Da barnet var ferdige med å tegne fikk jeg tegningen, før vi snakket litt om hva de hadde tegnet. Dette noterte jeg ned på tegningen og satt den i permen min. Jeg var bevisst på å ikke vise tegningen til andre, selv om andre barn spurte om de kunne få se. Dette gjorde jeg også for å vise barnet som hadde tegnet, at tegningen bare var til meg og for å etablere tillit hos det.

Opprinnelig var planen at jeg skulle forsøke å samle noen barn på ettermiddagen for at de kunne tegne og fortelle meg fra dagen som hadde gått. På denne måten ville det også vært lett å registrere samtalene med båndopptaker. Denne planen viste det seg imidlertid ikke å være så lett å gjennomføre i virkeligheten, da det allerede første kveld viste seg at barna overhodet ikke var interessert i å sitte i ro og tegne. Etter et par dager i leiren roet ting seg litt, og jeg benyttet sjansen til å spørre barn som lå og slappet av eller så ut til å kjede seg om de ville tegne en tegning fra dagen/leiren. Det gikk imidlertid ikke å samle dem, de fleste ville sitte for seg selv og tegne ved teltet sitt. I starten av leiren spurte jeg om de ville tegne en tegning fra dagen i dag, litt utover i leiren spurte jeg om de ville tegne fra leiren. Responsen var varierende, noen ville mens andre ville ikke. Alle tegningene ble tegnet på leirområdet, gjerne i nærheten av teltet til familien.

Det skjedde for øvrig mye på leiren hele tiden, så jeg valgte å la de tegne tegningen alene selv om foreldrene ofte var tilstede, slik at jeg kunne observere hva annet som skjedde samtidig. Jeg kunne sikkert vært flinkere og mer konsekvent på å informere foreldrene om at de ikke måtte legge føringer for hva barnet tegnet, men barna var i de fleste tilfeller godt i gang med å tegne når jeg forlot dem. Siden barna allerede var inne på et spor, ser jeg ikke noe grunn til at foreldrene skulle blande seg inn i hva de tegnet.

Jeg fikk inn totalt 13 tegninger, av disse var ni av tegningene fra seks forskjellige jenter og fire tegninger fra to forskjellige gutter. Antallet var avhengig av når jeg hadde tid til å søke kontakt med barn og når jeg fant et som var en potensiell ”tegner”. Det var også viktig at barna hadde lyst til å tegne, og det var ikke alltid de ville det. Amalie (4 ½ år) var dessverre for sjenert til å fortelle noen hva hun hadde tegnet, og 3 av hennes 4 tegninger er så vanskelig å tolke at jeg har valgt å ikke ta dem med i datagrunnlaget.

Truls (6år) syntes det var veldig spennende å få være med på å ”finne ut noe nytt”, som jeg hadde forklart han forskerens rolle som. Han kom stadig til meg og spurte om å få tegne en tegning til meg. Den første tegningen han tegnet var av været, mens de neste to var av en gullskatt og et sjørøverskip. De tegningene som jeg ikke fikk noen forklaring på, og som det er vanskelig å tolke på en entydig måte, har jeg valgt å se bort i fra. Jeg sitter da igjen med syv tegninger, to tegninger fra to forskjellige gutter og fem tegninger fra fem forskjellige jenter.

Enkelte av de eldste barna syntes også det virket kjedelig å tegne og avstod derfor fra å være med på hele forskningsprosjektet. Jeg forsøkte å forklare dem at de kunne være med uten å tegne, men at jeg bare ville observere og kanskje prate litt med dem. Dette hjalp imidlertid ikke, jeg la heller ikke noe stort press på dem for å få dem til å skifte mening, for å vise at jeg respekterte valget deres.

3.4.4 Observasjons- og samtaleguide

En observasjonsguide er en liste som inneholder momenter som jeg ønsker å observere for å belyse problemstillingen min. Ved å arbeide frem og ha med et slikt skjema kan jeg unngå å glemme å se etter momenter og detaljer som er viktige for å belyse hvordan det er å være barn på denne familieleiren. Min observasjonsguide inneholdt fem temaer; det første omhandlet barnas nysgjerrighet, det andre temaet tok for seg det sosiale samværet som utviklet seg både mellom barna og mellom de voksne og barna, leken de lekte og samtalene dem i mellom. Det tredje temaet var om aktiviteten på leiren, hvem som styrer den og hvordan det ser ut til at barna opplever det. Det fjerde var om barnas mestring, mens det femte tok for seg mulighetene barna har for å gjøre seg erfaringer og opplevelser (se vedlegg 2).

For å unngå å utelate viktige momenter som jeg ønsket å snakke med deltakerne om, lagde jeg meg også en samtaleguide (vedlegg 1). Denne fungerte godt til å minne meg på temaer jeg ønsket å snakke med deltakerne om, både barn og voksne. Denne hadde en åpen form, og var ment for å rettlede meg til å holde meg rundt temaene jeg hadde tenkt ut på forhånd. Denne inneholdt fire emner. Det første handlet om hva de hadde gjort i dag, hva de likte spesielt godt og om det var noe de ikke likte. Det andre emnet gikk på hva de så frem til at de skulle gjøre dagen etter, mens det tredje emnet omhandlet hvordan de syntes det var å være på leir mer generelt. Det tredje emnet var

myntet på den siste delen av leiren hvor jeg var intressert i om det var noe de trodde de kom til å huske spesielt godt.

Jeg opplevde at både observasjons- og samtaleguiden var til stor hjelp med å holde meg på sporet av studien slik at jeg ikke i for stor grad ble opptatt av andre temaer som virket forlokkende der og da, og jeg opplevde ikke at den trengtes å justeres i noe særlig grad.

3.4.5 Feltdagboken

En feltdagbok er en notatbok hvor jeg som forsker kan gjøre feltnotater underveis i observasjonen. På denne måten kan jeg unngå å glemme detaljer fra situasjoner som oppstår. Feltnotater handler om å gjøre hendelser som bare eksisterer i øyeblikket, til en varig redegjørelse på papir som man kan komme tilbake til. Hver enkelt forsker må finne ut hvor detaljerte feltnotatene han eller hun kan tillate seg å notere. Dersom man noterer for mye risikerer man å gå glipp av nye interessante hendelser som oppstår samtidig som man skriver. Skriver man for lite risikerer man å utelate viktige momenter. Å ha mulighet til å gå tilbake til de detaljerte beskrivelsene fra observasjonene ved en senere anledning, er et viktig element når man analyserer. Man kan da legge notatene bort for å skaffe seg en analytisk distanse på en helt annen måte enn om man kun arbeider ut fra hukommelsen. Bare det å ha notatblokken i bakhodet, kan bidra til at man opptrer mer skjerpet og observant under feltarbeidet. Underveis i feltarbeidet kan man lett bli usikker er om man har fått med seg det viktigste. Hvis man blir usikker på dette, foreslår Fangen (2010) at en kan lese igjennom notatene mot slutten av dagen og vurdere om en bør legge til noe eller trekke fra. Et mål er å la notatene være så deskriptive som mulig uten for mange adjektiv og adverb som beskriver det de gjorde (Fangen, 2010).

I feltnotatene mine forsøkte jeg å notere det jeg observerte ut fra observasjonsguiden min (Vedlegg 2). Jeg noterte alltid klokkeslett og sted i begynnelsen av feltnotatene slik at jeg lettere skulle kunne plassere notatene i forhold til hverandre og fotografiene til informantene. Jeg noterte stort sett i stikkordsform, men forsøkte å notere utsagn og samtaler så ordrett som mulig for på den måten unngå misforståelser. Stikkordsformen som står i feltnotatene mine, ser jeg at bare utgjør en mindre del av mitt totale datamateriale. Jeg valgte å bruke litt tid på kveldene, etter at barna hadde lagt seg for å skrive ut notatene. Da opplevde jeg at jeg husket langt mer enn det som stod i

stikkordsform. Dette er ifølge Fangen (2010) helt vanlig. Jeg la til egne tolkninger og annen informasjon som jeg ikke fikk notert underveis. Jeg var imidlertid nøye med å merke disse slik at jeg ikke skulle forveksle tolkninger med observasjoner. I ettertid ser jeg at det kunne være en fordel å sitte ved leirbålet sammen med foreldrene på kveldene, fremfor å skrive ut feltnotatene mine. Dette gjorde jeg den siste kvelden og oppdaget at de voksne pratet om mye interessant som både de og barna hadde opplevd på leiren. Disse samtalene kunne være med på å legge mer fylde til datamaterialet mitt.

Til å begynne med i leiren forsøkte jeg huske viktig informasjon inntil jeg kunne gå bak en busk, eller inn i et telt for å notere det ned i feltdagboken. Jeg opplevde imidlertid at alle deltakerne, spesielt barna, var veldig åpne og imøtekommende. Utover i leiren forsøkte jeg å skrive feltnotatene mer åpenlyst. Jeg snudde for eksempel bare ryggen til før jeg noterte eller gikk litt bak på stien. Dette så ikke ut til å endre noen av deltakerne sin oppførsel i forbindelse med meg eller andre.

Som et supplement til feltnotatene tok jeg også egne bilder. Dette gjorde det lettere for meg å gå tilbake til situasjonene i ettertid for å supplere feltnotatene samtidig som de er forklarende å ha med i beskrivelsen av leiren. At også barna tok bilder har gitt meg et stort album fra leiren, og gjør det lettere i ettertid å gå tilbake til og oppdage nye situasjoner som jeg ikke har lagt merke til tidligere. Disse bildene brukte jeg til å registrere hvem som deltok på de ulike observasjonene, hvis jeg ikke hadde rukket å notere det, og hvordan barna plasserte seg i forhold til leken og hverandre.

3.5 Utvalg

På familieleiren var det totalt 108 deltakere, 60 barn og 48 voksne. Det var totalt 47 barn som samtykket til å være mine informanter. Disse ble informert om studien via et informasjonsskriv i forkant av leiren, og jeg innhentet samtykke fra dem i begynnelsen av leiren. Deltakerne kom fra nesten hele Norge og hadde ulik friluftslivsbakgrunn, men de fleste kan kategoriseres som erfarne utøvere.

Observasjoner av alle de 47 som samtykket utgjør grunnlaget for observasjonene mine, enkelte i større grad enn andre. Det var imidlertid syv gutter som jeg fikk spesielt god kontakt med. Jeg ble raskt en naturlig samtalepartner og ”lekekamerat” for disse guttene spesielt. Dette forholdet gjorde det naturlig for meg å bruke disse som nøkkelinformanter. Dette var Bjørn (7), Ronny (9), Stein (9), Atle (6), Leif (10), Anders (10) og Hans (10). Jeg fikk ganske sterke relasjoner til denne guttegjengingen. De pratet

med meg om alt fra fotball via motorcross til å drøfte naturvern. Til tider var de så opptatt av å fortelle meg ting, at det kunne være vanskelig å dreie samtalen inn på temaene i samtaleguiden.

Det ble flere observasjoner av gutter enn av jenter. Dette kan komme av at jeg lettere kom i kontakt med guttene siden jeg selv er mann. Et annet moment kan være at observasjonsskjemaet mitt til en viss grad ba meg se etter aktivitet og handlinger (se vedlegg 2), og at de guttene jeg kom i kontakt med var i (størst) aktivitet og derfor fanget oppmerksomheten min, og på den måten kanskje skygget for andre som var i mindre aktivitet eller i aktivitet på andre – mindre fysisk aktive – måter.

Det viktigste er imidlertid å være klar over hva utviklingen av mitt rollerepertoar og relasjoner betyr for kunnskapsproduksjonen i studien. At jeg har studert flest gutter, betyr at jeg kan gå i dybden på hva gutter gjør, erfarer og opplever på en leir som denne.

3.6 Min rolle og utvikling som feltforsker

Forskerens rolle og før-forståelse avgjørende for hvilke data han genererer (Fangen 2010). Jeg vil derfor forsøke å redegjøre for min bakgrunn og mitt forhold til Barnas Turlag, familieleirer og DNT. Jeg har jobbet som turlleder for Barnas Turlag i 3 sesonger, og vært med på å arrangere både familieleire og hytte-til-hytte turer med mindre grupper.

Det er viktig å skape tillitt blant barna, slik at samtalene, bildene og tegningene som blir generert er pålitelige. Ved å bli med på leken og forsøke å holde samtalene med barna på et "likeverdige" nivå, mener jeg at jeg greide å opprette god tillitt blant de fleste og spesielt nøkkelinformantene mine. På vei inn til breen fikk jeg høre "Du Jostein... Du er leirens klovn du!" av Hans (10). Til å begynne med ble jeg litt usikker, og tenkte mye på hva han egentlig mente med det. Til slutt kom jeg frem til at han ikke nødvendigvis mente at jeg var rar eller morsom, men at det kanskje var hans måte å si at jeg var akseptert som en av "gjengen", at jeg skilte meg ut fra hans oppfatning av en "voksen" på en positiv måte. Jeg tror dette kan være hans måte å uttrykke at han hadde tillitt til meg. På vei til de ulike aktivitetene var det stadig enkelte, spesielt Atle (6), som ville holde meg i hånden. Dette ser jeg også på som et tegn på at jeg greide å opprette et tillitsforhold.

På leiren var det enkelte foreldre og ledere som spøkte med rollen min og sa til hverandre ”nå må du passe på hva du sier og gjør ellers så kommer du i oppgaven hans” og ”ikke skriv noe dumt jeg gjør” til meg. En bestemor fortalte meg at barnebarnet hadde spurt henne om hva han skulle svare når jeg kom for å snakke med han. Det er vanskelig å vurdere hvilken betydning dette har for dataene. Jeg fikk imidlertid ikke noe inntrykk av at folk la bånd på seg for å utvise konformitet eller på andre måter vegret seg for å snakke eller være rundt meg.

Jeg hadde et åpent og godt forhold til DNT under leiren, og har fått tilgang på deltakerlister og annen informasjon som ble sendt til deltakerne. Jeg fikk gratis kost, men hadde ingen oppgaver eller forpliktelser overfor DNT under leiren, annet enn å være assistent i en økt. DNT la heller ingen føringer for rollen min på leiren.

3.7 Datagenerering og fortolkninger

Det er ifølge Fangen (2010) mange forskere som synes det er vanskelig å sette ord på hvordan de gjennomfører analyseringen av datamateriale, fordi analyseringen er et ”langvarig grave – og analysearbeid” (Fangen, 2010: 232). Jeg er på mange måter enig i dette da jeg opplevde prosessen med å analysere datamaterialet som Wadel (1991); som en runddans mellom metode, data og teori.

Allerede under feltarbeidet benyttet jeg kveldene, etter at barna hadde lagt seg, til å skrive ut feltnotatene mine. Da jeg kom hjem fra feltarbeidet, satt jeg meg ned og transkriberte ordrett de intervjuene jeg hadde gjort om fotografiene. Jeg skrev ut resten av feltnotatene mine og dannet en kronologisk fremstilling av leiren. Her forsøkte jeg å få med alle de ulike sidene ved mine observasjoner. Resultatet av dette er fremstilt i kapittel 5. Etter å ha skrevet denne teksten, satt jeg meg ned og leste igjennom teksten flere ganger. På denne måten fikk jeg satt meg grundig inn i empirien. Deretter gikk jeg gjennom teksten igjen og noterte meg teoretiske hovedtemaer som jeg forankret empirisk, slik at jeg lettere kunne se etter ulike mønstre og avvik. Da jeg så gikk gjennom teksten igjen, fant jeg gjerne handlingsmønstre, utsagn og bilder som støttet dette. Dette kan best beskrives som det Kvale (1997) omtaler som ad hoc meningsgenerering. Hovedtemaene som jeg fant, er de jeg har presentert i kapittel 6.

Det viste seg imidlertid vanskelig å tolke tegningene. Disse ble derfor en vesentlig mindre del av datagrunnlaget enn jeg hadde sett for meg. Dette kan komme av at det var vanskelig å få til en samtale med tegneren om hvorfor han eller hun valgte å tegne

motivet sitt. Jeg kommer derfor ikke til å vektlegge tegningene i så stor grad som jeg først hadde tenkt.

Presentasjonen av empirien i kapittel 5 bærer preg av en kronologisk fremstilling av leiren. Det er allikevel viktig å merke seg at enkelte hendelser er satt sammen i tid for at det skal bli lettere å følge med som leser. Eksempelvis er Simen sine bilder av klatreaktiviteten nevnt samtidig som mine observasjoner, uten at han var der samtidig som meg. Dette gjør jeg fordi jeg kobler sammen data fra ulike metoder på en måte jeg mener gir en levende og leservennlig skildring av leiren.

3.8 Etiske hensyn

Siden jeg gjør en undersøkelse som omfatter barn som ikke selv kan vurdere mulige konsekvenser av en forskers arbeid, er det viktig å tenke gjennom hva en utsetter informantene for. Jeg må behandle barna med respekt og på måter som ikke kan skade dem verken nå eller senere. For å få godkjent oppbevaringen av opplysninger som kan identifisere informantene, har jeg søkt Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og fått oppbevaringen godkjent (Vedlegg 5).

Før observasjonene og samtalene begynner må deltakerne skrive under på en informert samtykkeerklæring (Vedlegg 4). De skal få vite formålet med prosjektet og hvilke metoder som benyttes (Kvale, 1997). I god tid før leiren sendte jeg ut, via DNT, et brev som informerte familiene om forskningsprosjektet og min rolle på leiren. Vedlagt var det også et brev som henvendte seg direkte til barnet (Vedlegg 3). Målet med dette brevet var at barnet skulle føle at det var det som var i fokus og at det ble tatt alvorlig. Dersom foreldre hadde nektet samtykke, mens barnet hadde gitt det, ville jeg betraktet det som om jeg hadde fått avslag siden barna er mindreårige. Selv om de har underskrevet en samtykkeerklæring, er jeg enig i Kvale (1997) som mener at dette ikke kan hindre dem i å trekke seg dersom de skulle ombestemme seg.

Den første kvelden på leiren hvor alle var til stede, samlet turlederne både barn og voksne rundt bålet for å fortelle om regler, rutiner og gi annen praktisk informasjon. Her benyttet jeg muligheten til å introdusere meg for alle deltakerne samlet, for på den måten å gi jeg alle en tydelig beskjed om hvem jeg er, hvorfor jeg er der og hva min rolle er. Jeg kom også inn på feltarbeidet mitt, metodene jeg benyttet meg av og gjentok at det hele var frivillig å delta på.

For å ivareta konfidensialitetskravet som stilles, bør en anonymisere både deltakerne og institusjonen fra første stund. Lydopptak og utskrift bør lagres trygt, slik at ingen uvelkomne får tak i dem (Fangen, 2010).

For å ivareta personvernet til deltakerne, gav jeg alle fiktive navn. Alle navn i denne studien er fiktive. De fiktive navnene er knyttet til de "ekte" ved en nøkkel som jeg har på min personlige PC som er beskyttet med passord. Nøkkelen vil bli slettet når prosjektet er ferdigstilt. Når jeg skal kombinere feltarbeidsdata med fotografier, må jeg jobbe ekstra med å ivareta deltakernes anonymitet. Bildet kan i følge Fangen (2010) avsløre identiteten dersom jeg kombinerer det med en uttalelse. Jeg har også sladdet ansiktet til personen på bildet dersom det kan avsløre identiteten han eller hennes. Jeg har valgt å sladde ansiktet selv om bildet mister litt av sin karakter og personene mister litt av sin utstråling. Dette valget gjorde jeg på bakgrunn av at jeg lovte deltakerne full anonymitet. Til andre studier som benytter seg av fotografier, kan en vurdere om en skal få tillatelse fra informantene til å vise ansiktsuttrykk.

3.9 Kvalitetsvurdering

I kapittel 3 har jeg vist mine valg og min tolkningsprosess, for på den måten å være så åpen om dette som mulig. Dette er i følge Fangen (2010) en metode som gjør at andre kan vurdere påliteligheten og troverdigheten av observasjonene og tolkningene mine i ettertid. Gjennom alle valgene jeg har tatt, fra utforming av problemområde via utforming av observasjons- og samtaleguide til tematisering av dataene herfra, har jeg gjort tiltak for at oppgaven skal bli så pålitelig og troverdig som mulig.

3.10 Overførbarhet

Overførbarhet handler om hvorvidt tolkningene i studien kan overføres til å gjelde eller være gyldig i andre tilsvarende sammenhenger. Dette er imidlertid ikke alltid et mål i kvalitative studier, hvor idealet er å bidra til en mer generell teoretisk forståelse av et fenomen. Det er "den analytiske generaliseringen" som er en begrunnet vurdering av hvorvidt funnene i studien kan være brukbare i andre situasjoner. For å argumentere for en slik overførbarhet, må man analysere likheter og ulikheter mellom de to situasjonene. Om dette er noe forskeren eller leseren skal ta stilling til er et åpent spørsmål og noe hver enkelt leser også må ta stilling til (Kvale, 1997). Siden vi ikke nødvendigvis kan forvente identiske resultater når to forskere studerer samme felt, enten samtidig eller

ved forskjellig tidspunkt, kan vi bare forvente at resultatene er kompatible ved at de ikke motstrider hverandre (Fangen, 2010).

Min studie begrenser seg i hovedsak til hva mine informanter på *denne* leiren retter sin oppmerksomhet mot. Dette gjør det umulig å generalisere mine empiriske funn.

4. Om leiren

4.1 Leirstedet

Tungestølen, som familieleiren blir arrangert på, ligger like ved tettstedet Veitastrand i Sogn og Fjordane fylke, ca 1,5 time bilkjøring fra Sogndal. Området ligger på en slette rett utenfor Jostedalsbreen nasjonalpark, og er omkranset av både Jostedalsbreen, steile fjell og et kulturlandskap bestående av gamle sel og beitemarker. Et sel er en betegnelse for et seterhus eller en støl. De fleste selene er i dag ombygd til private fritidsboliger, men det går fremdeles sauer og kyr beitende omkring rundt leiren.

På Tungestølen ligger også Tungestølen turisthytte fra 1910, som den gang ble reist med støtte fra DNT. Hytta har riktignok blitt utvidet og forbedret en rekke ganger siden den gang, men er fortsatt en relativt liten hytte med 16 sengeplasser. Tungestølen turisthytte er privat og er derfor utenfor DNT sitt hyttenett. Selv om hytten er privat drevet, spiller den en viktig rolle i DNT sitt rutenett i forbindelse med breturer over Jostedalsbreen. Hele fem ruter som står beskrevet i årboken ”På tur i Breheimen”, går innom hytten (Lauritzen, 2000). I 2010 feiret Tungestølen turisthytte hundreårsjubileum med en markering på turisthytten.

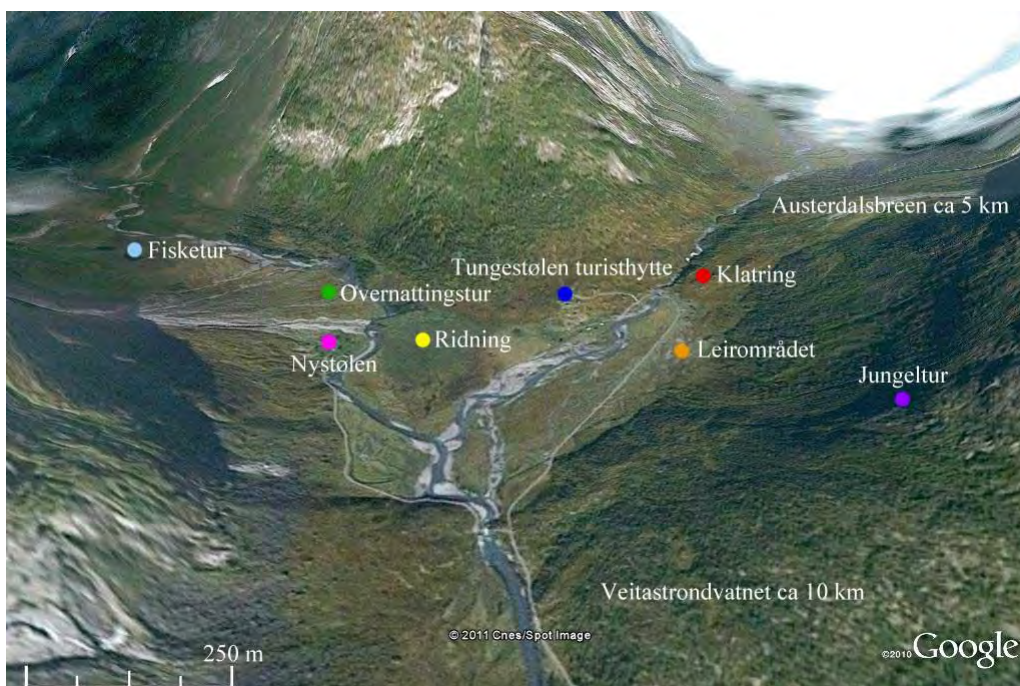

Figur 1 Tungestølen ligger i Sogn og Fjordane fylke, ca 1,5 times bilkjøring fra Sogndal. Tungestølen er markert med rødt. (kartgrunnlag: Gulesider, u.å.).

Det er DNT sin lokalforening Oslo og Omegn som arrangerer familieleiren på Tungestølen, men familieleiren er åpen for deltakere fra hele landet. DNT Oslo og

Omegn har arrangert familieleir her hvert år siden 2002, bortsett fra et opphold i 2009. I de siste årene har stadig flere leire, eller ”Base Camps”, kommet til. I 2011 arrangerer DNT Oslo og Omegn fire ulike leire i løpet av sommeren, med ulike målgrupper. (Base Camp 1: 16-20 år, Base Camp 2: 13-16 år, Lands Base Camp 19-30 år og Familiecamp). DNT og Barnas turlag er nå i gang med å sette opp et permanent bygg hvor det skal være kontor, kjølelager og lager for utstyr. Bygningen skal være klar til sommeren 2011 og kan sees på som en konkretisering av viktigheten av leiren og området for DNT. Det kan også være et signal om at de etablerer seg permanent ved Tungestølen. Bygningen vil imidlertid gjøre organiseringen og gjennomføringen av leiren både mer hygienisk i matveien og enklere for turlederne.

Arrangøren tilbyr organiserte aktiviteter som deltakerne kan velge å delta i etter et eget ønske. Aktivitetene dekker et bredt spekter, fra tradisjonelle fiske- og håndverksaktiviteter til brevandring og klatring. Aktivitetene som blir arrangert på leiren er spredd rundt omkring i dalen (figur 2). Lengst unna er Veitastondsvatnet hvor kanopadlingen foregår, og Austerdalsbreen hvor breturen går. Nærmest ligger husflidsaktivitetene og pil-og-bue, som foregår i leirområdet.

Figur 2 Leiren i forhold til aktivitetene; kanopadlingen og breturen foregår på Veitastondsvatnet og Austerdalsbreen, utenfor bildet (Illustrasjonsgrunnlag: Google.no (u.å.b)).

Leiren ligger forholdsvis nær veien, ca 100m, og man kan kjøre helt inn til leirområdet for å laste av bilen. Det er allikevel ikke lov å parkere ved leiren, så alle deltakerne og lederne må flytte bilen til en parkeringsplass ca 100m bortenfor leiren. Ca 200m nord

for leiren har grunneierne private sel som de benytter i helger og på ettermiddager. Grunneierne er leirens nærmeste nabo, og de får med seg det meste av det som skjer på leiren. Ca 200m vest for leiren, renner det en stri breelv. Denne er stri, kald og farlig å ramle uti. Rett ved siden av leiren renner det en liten bekk. Den er ca 30cm dyp og 1,5m bred, men bredden og dybden varierer. Bekken brukes både som vannkilde og til oppvask samtidig som den er en attraktiv lekeplass.

Figur 3 Skisse av nærområde til leiren, bilene ble parkert ca 100m unna leiren (rosa). Selene er merket med sorte kvadrater. Hesteinnhegningen (gul) ligger så nærme leiren at barna kan gå til den på egenhånd. Sanitærområdet (Grønt) består av en container til restavfall og mobile utedoer. Tungestølen turisthytte (Blå) ligger ca 500m unna leiren (kartgrunnlag: Statens kartverk (u.å.)).

Leiren består for det meste av store telt som lavvoer eller større campingtelt (23stk) og 14 mindre telt, på størrelse med "vanlige" fjelltelt. I tillegg er det 7 "infrastruktur-telt", til organisatoriske formål; kjøkken-, 2x utstyrs-, kontor-, tørketelt og 2x reservelavvo. Altså totalt 44 telt (figur 4). På leirområdet er det ikke mobildekning. Det nærmeste stedet som har dekning er i Veitastrand sentrum og Veitastrandvatnet hvor kanopadlingen foregår. Ut ifra informasjonen jeg har fått fra DNT, hadde de fleste med eget telt. Det var 6 familier som leide lavvo av DNT i forkant av leiren, mens en familie fant ut underveis at teltet sitt var for dårlig underveis og leide ett resten av oppholdet.

Figur 4 Leiren består av 38 private telt. I tillegg er det 7 ”infrastrukturtekt”, totalt 44 telt. (Foto: J.S.).

4.2 Aktivitetene

I løpet leiren tilbyr arrangøren følgende organiserte aktiviteter med turlleder:

- Stølsbesøk
- Brevandring og blåisleik
- Ridning
- Formingsaktiviteter i leiren
- Pil og bue spikking
- Fisking
- Fjellklatring
- Kanotur
- Jungeltur

I tillegg opplyser DNT både muntlig på leiren og skriftlig, igjennom informasjonsbrevet, at det er mulighet for å gå fotturer (uten turlleder) i nærområdet. Man trenger heller ikke være med på aktivitetene, og det er også mulig å leke i bekken og ellers i nærområdet på egenhånd.

I løpet av den første dagen skal foreldrene planlegge når hvem i familien skal gjøre hva. Når de har bestemt hvilke aktiviteter de skal gjøre når, skriver de dette opp på en liste slik at turllederne har oversikt over hvor mange som vil gjøre hva. I utgangspunktet kan man bare være med en aktivitet en gang, men ut over i leiren viser det seg at det i blant er ledige plasser på enkelte aktiviteter, som gjør at man kan bli med en gang til. Noen velger å holde hele familien samlet hele oppholdet, mens andre deler seg slik at moren går med sønnen og faren med datteren eller omvendt.

4.3 Dagsrutiner

Dagen starter med frokost. Denne foregår ved at kokken setter frem brød og pålegg utenfor kjøkkenteltet. Her forsyner familiene seg med det de trenger til frokost og matpakke den dagen. Det er rikt utvalg av ulike pålegg. Alle aktivitetene begynner ca kl 0930 og er delt i to økter frem til kl ca kl 1630, med lunch og bytte fra ca 1230 til ca 1330. Breturen skiller seg fra dette ved at deltakerne blir borte fra leiren hele dagen og at familier med yngre eller ”trege” barn blir oppfordret til å dra tidligere slik at de skal rekke frem til breen i tide. Middagen står programfestet til kl 1900, men kokken serverer imidlertid ikke maten før alle er tilbake i leiren etter aktivitetene. Deltakerne som har vært på Austerdalsbreen, er som regel senest tilbake, og setter pris på varm mat når de er tilbake. Denne bevisste rutinen fra kokken kan bidra til å øke fellesskapsfølelsen mellom deltakerne ved at man kan få følelsen av å være en enhet, en storfamilie, som venter på hverandre. Andre kan selvfølgelig bli litt irritert over at man ikke får spise når man er sulten selv om maten er klar, siden programmet sier at middag er kl 19. Hver dag bygger det seg opp en kø av sultne deltakere som står foran langbordet mens de venter på kokkens ”vær så god!”. Etter at de har forsynt seg, setter de fleste deltakerne seg på tunet hvor de spiser maten. Det er ikke uvanlig at flere av barna spiser med vennene sine fremfor familiene.

Dagsrytmen for leirdagene blir slik:

Kl 08:00	Frokost, alle smører matpakke til lunch
Kl 10:00 – 18:00	Aktiviteter, turer og lek i leirområdet
Kl 19:00	Middag
Kl 20:00	Leirbål / lesestund
Kl 21:00	Ro i leiren

Figur 5 Dagsrytmen slik den ble presentert for deltakerne i infoskrivet i forkant av leiren (DNT, brev til deltakerne, 2010).

På leiren på Tungestølen har foreldrene hele tiden ansvar for egne barn, i den forstand at de må delta på alle aktivitetene sammen med barna. Selv om leiren er lagt opp for at barna skal være i fokus, er den avhengig av foreldrenes innsats og hjelp.

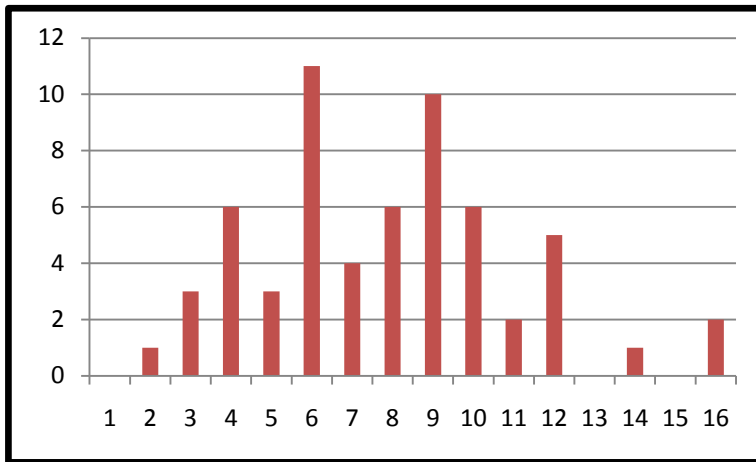
Hver dag må 5-6 foreldre delta i det såkalte ”kokkelaget” som hjelper kokken med å lage mat og vaske opp etter resten av deltakerne. Mitt inntrykk er at de fleste foreldre

setter pris på dette. Det blir en slags aktivitet for de voksne hvor praten går ledig, og det er ofte mye humør inne i bildet. Ut over i leiren hender det at det kommer flere voksne for å hjelpe til enn de som har skrevet seg opp. Barna får ikke noe godteri på leiren annet enn det foreldrene eventuelt har med, eller kjøper på butikken til dem. Til dessert er det ulike former for frukt. Nugatti eller andre tilsvarende pålegg er heller ikke på frokostbordet. Butikken ligger noen kilometer unna og er derfor ikke veldig lett tilgjengelig. Når man skal til kanoaktiviteten, kjører man imidlertid forbi, og et stopp kan være fristende både for foreldre og barn. Det er ikke bare med maten foreldrene må hjelpe til. Avfall fra familiene legges i et søplestativ inne på leirområdet. Når disse sekkene blir fulle, må imidlertid deltakerne selv bære dem til containeren som står i sanitærområdet. Toalettene må også staves før de blir fulle, og også her må foreldre hjelpe til slik at det blir plass til mer. Hele leiren blir dermed et samarbeidsprosjekt mellom familier og arrangører som kan bidra til at alle føler en slags tilhørighet til leiren ved at alle bidrar og dermed føler et slags ansvar for leiren.

Gjennom hele leiren oppfattet jeg ikke noe rosignal om kvelden, selv om det var uttrykt igjennom informasjonen som ble gitt fra DNT sentralt.

4.4 Deltakere

Deltakerne på leiren kommer fra ulike steder i landet, flest deltakere kommer fra Oslo (16) etterfulgt av Tromsø (6). Mindre steder er også representert, som Volda (2), Melhus (2), Lundamo (2), og Disenå (2). Selv om enkelte av familiene kjente hverandre på forhånd, og enkelte familier hadde avtalt dette som en felles sommerferie, kom de fleste familiene alene. På familieleiren var det totalt 60 barn, herav 29 gutter og 31 jenter. Totalt 108 deltakere, fordelt på 31 familier i følge DNTs deltakerliste. Aldersspennet strekker seg fra 2 – 16 år med flest barn i alderen 6 og 9 år (Figur 6).

Figur 6 viser antall barn pr alder. Det er flest 6- og 9-åringer.

En så stor variasjon i både alder og geografisk tilhørighet fører til at det er mange ulike familiære sammensetninger på leiren. Det var en enslig far med sin sønn, en enslig mor med datteren sin. Det var en bestemor med barnebarn og sin sønn som ikke er barnebarnas far. Bestemor med datter og barnebarn. Det var også kjernefamilier med to voksne og to barn.

Det er foreldrene som til syvende og sist bestemmer hvor familien skal dra på ferie, deres motivasjon for valgene de tar kan derfor være interessante med tanke på hvilke muligheter de gir barna til å gjøre seg erfaringer og opplevelser. Dersom foreldrene primært er med på leiren fordi de selv har lyst til å prøve å gå på bre, klatre og besøke en støl, kan det tenkes at de ikke ser barnas ønsker og behov like godt som dersom deres motiv hele tiden er å gi barna en fin sommerferie. Ved å sette seg selv i førersetet for turen kan den lett bli til på foreldrenes premisser og dermed lukke barnas muligheter til spontanitet, nysgjerrighet og lek. Dersom motivet til foreldrene derimot er å ha barna i fokus, kan de være mer fleksible til å tilpasse seg barna, og heller følge etter og lede dem på deres ferd inn i ukjente egner. Det kan være lettere å finne tid og legitimitet til barnas eventyrferder – for det er jo for barnas skyld vi er her.

Jeg snakket med syv av foreldrene om deres motivasjon for å delta på leiren, dette var foreldre jeg kom i snakk med i løpet av den første delen, det var tilfeldig hvem jeg kom i prat med om dette. Temaet var lett å snakke om og det fungerte som en fin samtalestarter. Det ser ut til at det at barna skulle få dra på tur med jevnaldrende er et stikkord som beskriver hvorfor foreldrene ønsker å ha med seg familien sin på leiren.

Bestemoren til Stein og Atle, gav barnebarna sine denne turen i jule- eller bursdagsgave. Bestemoren har bodd i Norge siden 60-70 tallet og vært med i dugnadsgruppen til DNT i Breheimen i mange år. Hun forteller at hun er lei landskapet i Danmark, mens hun liker fjellene i Norge mye bedre. Det virker som om bestemoren er fornøyd med innsatsen DNT gjør med å tilrettelegge med turer og kurs i fjellet, og at DNT er en fin port til fine møter med natur. Dette tolker jeg som at hun ønsker å overlevere sine gode erfaringer med DNT til barnebarna sine ved å introdusere dem til foreningen igjennom denne leiren. Det kan også være at hun har lyst til å gi barnebarna sine en aktiv ferie, og dermed velger DNT med bakgrunn i sine gode erfaringer med foreningen.

Både faren til Leif og en faren til Odd forteller at en stor del av grunnen til at de er med på leiren er fordi barna finner seg lekekamerater og dermed blir lettere å få med på tur.

Ola er sivilingeniør og har vært på fisketur med sønnen og datteren sin. De fisket ikke så mye ved vannet, men han forteller at de spiste nistepakken sin før de dro tilbake igjen. På vei tilbake til leiren var de innom Tungestølen turisthytte og kjøpte seg vafler. Den største grunnen til at faren har tatt med seg barna, forteller han er for å la dem være på tur med jevnaldrende. Han har selv vært mangeårig medlem i DNT, som han sier selv, har han ”alltid vært medlem”. Det han husker best fra sin tid ”som ung” var turene med turlaget hvor han kunne løpe i tet med jevnaldrende.

Faren til Ada forteller at han har vært medlem i DNT i mange år, mest på grunn av personlige fordeler med medlemskapet som å benytte seg av de selvbetjente hyttene i ”villmarka”. Han meldte barna inn i Barnas Turlag for å introdusere dem til friluftslivet på en ”trygg” måte og mener at DNT er en sikker aktør som kan gjøre dette.

Familien til Michelle og John er fra Canada. Faren forteller at de er her fordi de ønsket å delta på en leir som inkluderer hele familien, i Canada er som regel leirene bare for barn uten foreldre. Han har tidligere jobbet som guide på canadiske ”summer camps”. Han er her blant annet for å se hvordan DNT arrangerer sin familieleir slik at han kan bli inspirert til sine egne camps i Canada.

Kai er en far som var med å starte indre Nordfjord Turlag. Han forteller at han har vært medlem i noen år, men dette er første gang familien er på leir med Barnas Turlag. Han forteller at de ble med fordi de var på utkikk etter en aktiv ferie og fordi markedsføringen til DNT har endret seg og blitt mer attraktiv for dem.

For 4 år siden var Kristin (12) med på leiren. Fra denne gangen sier hun at hun husker best de sosiale relasjonene; at hun hadde med noen små ”dukke-leker” som gjorde henne populær blant de andre jentene. De satt en hel gjeng og lekte med dem. Det er det sosiale ved leiren, ikke naturen, Kristin husker best. Moren husker derimot avslutningen hvor barna skulle lage en figur av ting fra naturen og lage et ”dukketeater” i det. Denne familiens tidligere gode erfaring med leiren, kan ha vært med på å avgjøre hvor årets ferie skulle gå.

Det kan se ut til at det er et ønske om å introdusere barna til friluftslivet på ”en best mulig måte” og at de har en tro på at DNT er et godt valg for dette som motiverer familiene til å delta på familieleiren. Troen på dette ser ut til å ligge i markedsføringen til DNT og fra deltakernes tidligere erfaringer og opplevelser fra foreningen. Det ser også ut til at det er en felles tro på at å ta med barna på turer med jevnaldrene har en positiv effekt for å motivere barna til å bli med på tur.

4.5 Turlederne

På DNTs hjemmesider står det uttalt at på turer de arrangerer ”[...]er det alltid med en veileder som kjentmann, men dere som er voksne har ansvar for egne barn under hele turen. På turene tar alle i et tak med matlaging, vedbæring osv.” (DNT, u.å.a: avsnitt 4). Turleders rolle er dermed litt uklar. Består oppgaven i å forklare hva aktivitetene går ut på mer enn å inkludere og skape samhold? I håndboken for Barnas Turlag blir turlederrollen tydeligere definert. Her blir turlederne omtalt som veiledere, og det kommer tydeligere frem at ”rollen som veileder er å veilede barna (og ofte de voksne) til å oppdage naturen på egenhånd. Lek, glede og undring er utgangspunkt når turen blir gjennomført på barnas premisser” (Rustand, 2004: 10). Videre beskriver håndboken det som viktig at veilederen er en partner for barna, som deltar og stimulerer til barnas utforskning av naturen. Den veilederrollen som blir beskrevet i håndboken, gir barn gode muligheter og friheter til å gjøre egne oppdagelser, reise på eventyrferder og utforske både seg selv, andre barn og naturen. På leiren var det ingen som omtalte turlederne som veiledere. Jeg kommer derfor til å fortsette å omtale dem som turledere. Da dette er den omtalen som blir brukt innad i DNT. Ideer om at barn motiveres til erfaringer og til å gi seg selv utfordringer de kan mestre, ligger altså til grunn for turlederrollen i Barnas Turlag. Men hvordan fungerer dette i praksis, og hvor bevisste er turlederne denne rollen?

Leiren og barnas spillerom blir farget av planleggingen fra Barnas Turlag sentralt, men til slutt er det turlederne som utformer det endelige resultatet for deltakerne. Turledernes motivasjon, erfaring og personlighet er elementer som vil påvirke i hvilken grad veilederrollen som står beskrevet i Håndboken, blir oppfylt. På familieleiren som jeg deltok på, hadde turlederne ulik bakgrunn. På leiren var det totalt 11 turledere fra DNT hvorav to hadde ansvar for klatringen, en var kokk og en var hovedleder på leiren. Resten rullerte på å ha ansvaret for de øvrige aktivitetene. I tillegg var det to breførere fra et lokalt breførerlag og tre instruktører til hestene.

Kokken på leiren heter Alf og har vært de fire-fem siste. Alf har selv hatt en sønn som har vært med som assisterende turleder tidligere. I år er ikke sønnen med pga militærtjeneste.

Gudrun jobber i DNT sentralt og har en sterk tilknytning til området ved Tungestølen. Hun har tidligere vært bestyrer på Tungestølen turisthytte og har vært hovedleder på DNT sin leir i mange år. Gudrun har med seg sønnen Preben som fungerer som assisterende turleder.

Marius og Morten var ledere på ungdomsleiren, men underveis i ungdomsleiren ble de tilbudt å være med turledere på leiren til Barnas Turlag etterpå, og takket ja til dette.

Annbjerg og datteren Bjørg har vært turledere på familieleiren tidligere. Bjørg er assisterende turleder.

Silje og Ida jobber med turinformasjon i DNT sentralt til vanlig, men er med som turledere på denne leiren.

Truls jobber i DNT sentralt og har med barna sine som deltakere.

Agate og Reidar er breførere fra et lokalt breførerlag. Det virker ikke som de er vant til å ha med barn på tur, noe de også bekrefter ovenfor meg, men de er hyggelige og lekne overfor barna. De samler ikke deltakerne for å gi tydelige beskjeder, men gir ofte beskjedene enkeltvis til foreldre.

Denne sammensetningen av turledere med ulik veilederbakgrunn og –utdanning bidrar til at rammene barna får for å gjøre seg erfaringer og opplevelser, blir ulik avhengig av turlederen som er med på aktiviteten. En bevisst og motivert turleder har større

forutsetninger for å gi barna dannende opplevelser og erfaringer fremfor en som ikke har reflektert rundt temaet.

5. Leirens gang

5.1 Ankomst og ”bli – kjent”

Noe av det første jeg ser når jeg ankommer leirplassen ved Tungestølen, omtrent kl 1800 på søndag, er et stort Barnas Turlag banner som henger over en inngangsportal. Videre henger det store DNT logoer på to av teltene som er vendt mot veien. Mellom to telt henger det et banner med teksten ”kom deg ut, meld deg inn”. Det var altså til sammen fire bannere som fortalte både oss – og andre turister, at DNT holder til her. Det var ikke tvil om at det var her leiren skulle være og at det var Barnas Turlag og DNT som arrangerte den (figur 7).

Figur 7 DNT-bannere. Lett synlig mot veien. (Foto: J.S.).

Når jeg ankommer leirområdet inviterer Gudrun meg på besøk sammen med grunneierne. Vi blir budt på kaffe og kaker mens grunneierne prater om 100årsjubileet som skal være på Tungestølen turisthytte etter leiren. Jeg forteller om prosjektet mitt, og det virker som om alle i denne kretsen er ubetinget positive til leiren. De fremhever at familieleiren skaper liv og røre i bygda. DNT som arrangør rydder etter seg og spør grunneierne om lov til ting, som for eksempel å hente kvist for å lage pil og bue, i motsetning til mange ”villcampere”. ”Leiren dobler innbyggertallet i ’strondi’” som en av dem uttrykte. De forteller at samtlige i bygda, bortsett fra en, er positive til leiren. I følge de som var tilstede, var argumentene hans at ”Leiren er farlig for sauene fordi turistene ser på teltene i stedet for veien og kan kjøre dem ned.” ”DNT merket en tur opp på Skyttarpiggen med plastbånd som de ikke ryddet ordentlig etter seg”. De som var tilstede avfeide argumentene hans med et det var ”like mange som så på fjellene”. Videre karakteriserte de han som litt sær. Etter at jeg hadde forlatt dem, fikk jeg en følelse av at jeg var invitert med av Gudrun fordi hun visste at denne gjengen kom til å

snakke varmt om familieleiren. Han arbeider i DNT, og det kan hende at det var et bevisst valg og ta meg med for å vise meg positive sider ved leiren slik at jeg skulle få et godt førsteinntrykk.

I leiren er det allerede mange familier når jeg ankommer. Alle barna har fått en grå t-skjorte med motiv av Turbo og Turid med teksten ”Tøffe turer med Turbo og Turid” da de ble registrert. Barna ser ut til å leke sammen med søsken og/eller foreldre i nærheten av teltet sitt. Teltene blir satt opp av foreldrene på et sted som er anvist av Gudrun. Foreldrene har med seg egen mat og tilbereder denne ved teltene sine. Omtrent halve leiren ankommer denne kvelden, resten kommer i løpet av neste dag. Denne ujevne ankomsten skyldes informasjonssvikt fra DNT sentralt. Deltakerne fikk ulik informasjon om når leiren startet. Noen fikk vite at aktivitetene begynte kl 0900 på mandag morgen, mens andre fikk vite at leiren begynte på mandag kl 1400. Ikke alle fikk informasjonsbrev og de som ikke hadde fått brev og ringte DNT sentralt, fikk annen informasjon enn det som stod i brevet. Grunnen til at noen ikke fikk brev, kan ha vært at enkelte fikk tilbud om plass på leiren etter at andre deltakere har trukket seg og dermed ble påmeldt etter at brevene var sendt ut. Dette førte også til at enkelte ikke hadde fått informasjon om forskningsprosjektet mitt. Jeg hadde imidlertid med ekstra kopier slik at alle som ville lese igjennom informasjonen om studien min, fikk en mulighet til det.

For deltakerne går kvelden med til å finne seg til rette i teltet og hilse på de andre deltakere i leiren. Jeg legger merke til at lederne Preben, Bjørg og Truls forsøker å lage et bål på bålplassen i midten av leiren. 3-4 barn står rundt og ser på. De tar ikke initiativ til å hjelpe til – og blir ikke tilbudt det, men det ser ut som at de er nysgjerrige. At lederne ikke lar deltakerne hjelpe til med bålet, eller på en annen måte forsøker å inkludere dem i bålprosessen, kan komme av at de ikke er bevisst sin rolle som pedagoger – kanskje de ikke ser på seg selv som pedagoger, men snarere organisatorer. Jeg følger med for å se om dette endrer seg videre i leiren.

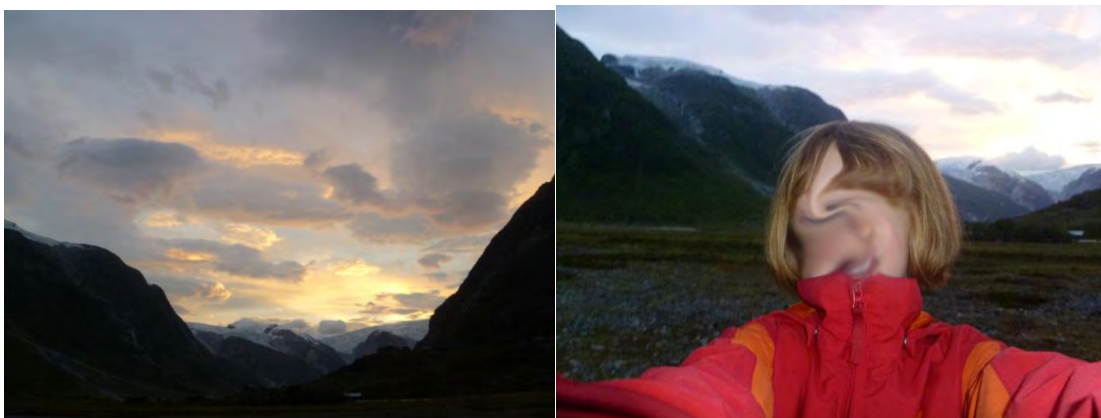
Atle og Stein løper rundt og utforsker bekken og plukker blåbær. Jeg observerer dem i bekken kl 1845 og 1945. I bekken legger de store steiner etter hverandre på skrå. Når jeg spør hva de bygger, svarer de med den største selvfølgelighet en ”strek av stein”. Streken gir ingen mening i seg selv for meg, men antakelig gjør den det for dem: kanskje er det endringer i vannstrømmen som er spennende, estetikken i en brytende

linje eller er det gøy å bygge ting? Være i nærkontakt med naturelementer, på en måte som kanskje er litt ”ulovelig”. Å leke i bekken innebærer ikke bare at man kan bli våt, men også å tøyse grensen for når mor eller far kommer og henter dem inn igjen. ”Hvor lenge lar de oss leke her?” ”Hvor våte får vi lov å bli?”.

Flere andre mindre grupper leker også i bekken, men grupperingene leker hver for seg og ser ut til å bestå av søsken. På tunet i leiren er det spent opp en balanseline. Denne er det stadig barn som leker på, og de får støtte av foreldre. Andre spiller badminton like ved. I leiren er det to utstyrstelt, et med klatre- og breutstyr som deltakerne ikke får bruke, og et med ulike lekeredskaper som de kan hente selv. De mest brukte lekene var ”ordentlige” piler og buer og ett sett badminton.

Lederne er tilbaketrukkete og deltakerne får tid for seg selv. Det kommer ikke frem hvorvidt dette er et bevisst valg fra lederne. Det kan like gjerne være et ønske de har om å være litt for seg selv, enn et bevisst pedagogisk grep for å la barna/familiene få friere rammer til å oppdage hverandre og omgivelsene rundt.

Klokken er rundt 2100, og familiene lager sin egen medbrakte mat og spiser denne ved teltene sine. Etter middag fortsetter leken(e). Det kan se ut til at intensiteten på den har økt. ”Alle” leker nå med ”alle”. Mens barna leker utspiller det seg en fargerik og sterk solnedgang over Jostedalsbreen. Foreldrene finner frem fotokameraene sine og tar bilder av den. Senere i leiren tar også June (8) bilde av solnedgangen når hun låner kamera av meg (Figur 8). Kl 2250 avtar leken og barna blir lagt. Stillheten senker seg over leiren.

Figur 8 June (8) har tatt bilde av både solnedgangen og seg selv, smilende foran solnedgangen (Begge foto: June).

Renate (6) har tegnet en buss med grønne spøkelses. Hun forteller at hun har tegnet Skyttarpiggen i bakgrunnen, et markert fjell som er lett synlig fra leiren. Hun kunne ha valgt å bare tegne bussen, men inkluderer også fjellet (Figur 9).

Den første kvelden var det imidlertid et skarpt skille mellom foreldrenes interesse for solnedgangen og barnas lek. Etter å ha utforsket nærmiljøet og kjente sosiale kretser, kan det se ut til at barna søker nye ukjente jaktmarker – nye sosiale relasjoner. At alle leker med alle, behøver ikke bety at alle har blitt venner med hverandre – tvert i mot – det kan bety at de åpner seg for nye bekjentskaper ved å la andre slippe litt innpå seg og å prøve ut hverandre. Det kan bety at barna utforsker hverandre på søken etter potensielle lekekamerater.

Figur 9 Renate (6) har tegnet ”en buss med grønne spøkelses”. I bakgrunnen forteller hun at hun har tegnet Skyttarpiggen, et fjell som er i nærheten av leiren. (Renate sin tegning).

Kristina og Anniken kommer tilbake til leiren etter å ha plukket blåbær i en liten pose. De virker fornøyde og kanskje litt overrasket når de forteller meg at de fant bærene ”bare borti skråningen der!”. Jentene kommer innom meg på en runde de går i leiren mens de deler ut bær til andre deltakere.

5.2 Kanopadling

Mandagen startet, med frokost rundt kl 0900. Denne dagen er egentlig en ekstra dag, på grunn av misforståelsene rundt starttidspunktet på leiren. Det var egentlig ikke planlagt noe aktivitet denne dagen, men siden så mange hadde kommet og fått beskjed om at det skulle være det, arrangerte turlederne noen aktiviteter.

Om morgenen leker barna, mens de voksne smører matpakke. Fire gutter vasser i bekken. Jeg spør hva de gjør, og de svarer med den største selvfølgelighet i stemmen at

de følger etter en papirlapp som flyter foran dem. Etter hvert spør de meg om det er greit at de går for å klappe sauene. Jeg svarer ja, og da løp de etter dem. Kl 10 00 begynner aktivitetene, men flere av barna har lekt lenge sammen. Jeg blir med en gruppe som vil padle kano på Veitastondsvatnet. Vi reiser med bil i ca 20 minutter til Veitastondsvatnet hvor kanoene ligger. På grunn av kommunikasjonssvikt mellom Marius, Gudrun og Silje, har verken jeg eller Silje fått beskjed om at flytevestene ligger i leiren. Når vi kommer til kanoene, mangler vi derfor vester til halvparten av deltakerne. Vi har 4 vester slik at vi rullerer på å padle. Når deltakerne ikke padler sitter de på et svaberg i vannkanten. Her tenner faren til Leif og faren til Ada opp bål. Selv om bålet ikke brenner forsøker Ada å grille pølsen sin. Hun prøver med en liten vedflis, men pølsen brekker i to. Hun prøver igjen med den samme, delte, pølsen og holder den over bålet lenge før bålet er varmt. Leif leker med bålet, han setter fyr på en flis som han forsøker å tenne på mosen med. Faren hans sier at han ikke må la ilden ta fatt i lyngen, men gir allikevel rom for at Leif skal få utforske ilden.

Michelle og Ada lager ”suppe” i en sølepytt like ved bålet. De kommuniserer bare kroppslig siden Michelle er canadisk og bare snakker engelsk. Michelle rører med en pinne, mens Ada kaster små stein og pinnebiter oppi.

Barna holder seg hovedsakelig sammen med foreldrene sine, men når turlleder Silje inviterer dem med for å plukke blåbær, blir de fleste med. Tilbake igjen samler nesten alle barna seg for å tre bærene på strå. De som ikke var med på å plukke, får bær av de som har bær.

Når klokken nærer seg 1400, begynner Hanne og Ada å bli litt lei. Uavhengig av hverandre uttrykker de at de vil reise tilbake til leiren. Jeg spør Hanne hvorfor hun så gjerne vil reise tilbake. Da svarer hun at hun vil leke med hunden til Gudrun, som er i leirområdet.

Aktiviteten er programfestet til å vare til kl 1400 denne dagen. Før det er middag og fri lek frem til barna lager ”drømmefangere” og foreldremøte kl 2030. Det er imidlertid verdt å merke seg at dersom foreldrene ville gjøre noe annet enn å lage drømmefangere med barnet sitt, eller at barnet ønsker og gjøre noe annet med foreldrene sine, så er det greit for turlederne.

Tilbake i leiren fant barna fort noen å leke med. Flere barn har tatt på seg badetøyet og bader i bekken. På kvelden spør jeg Hilde om hun vil tegne en tegning til meg. Da tegner hun seg selv som bader i bekken (Figur 10).

Figur 10 Hilde har tegnet ”seg selv som bader i bekken” (Hilde sin tegning).

Samtidig er Michelle (4) på pil-og bue-banen med familien sin, faren Charles og broren John (6). Charles og John laget pil og bue tidligere på dagen, og lot Michelle prøve buen deres. Leken foregår med høy intensitet, barn løper overalt og det ser ut til at barna leker med hverandre og foreldrene med barna. Noen barn går tur utenfor leiområdet med foreldrene sine, kanskje for å gjøre seg kjent og undersøke omgivelsene eller for å være litt alene. Selv om det ikke er noen arrangerte aktiviteter, ser det ut til at de fleste har det fint sammen, leken er fri og foregår med full gass, høyt og lavt, nær og fjern. Samtidig som barna leker, griller kokkelaget mat til hele leiren.

Ved saftflasken står en guttegjeng som blander saft i koppene sine. ”Ta heller vann fra bekken først, og så saft” sier en Harald til Odd som blander saft. Her kan det hende Harald hadde forsøkt å fylle saft først, deretter vann i bekken i koppen og alt hadde rent ut. På den annen side resonerte han seg til at det kunne skje eller han har kanskje fått et tips fra andre tidligere. Han formidler uansett dette praktiske rådet videre til Odd som ser ut til å trenge det.

Hestene kommer fra utleiegården rundt 1630 i dag og skal være i hesteinnhegningen, når det ikke er ridningsaktivitet, frem til leiren er ferdig. ”Hele” leiren flokker seg rundt innhegningen når hestene kommer. Oppstanden varer i ca 10 min. Da står det bare noen få igjen, og resten av barna leker som før. At oppstanden ikke varte lenger, kan komme av at det som var interessant, er at det skjedde noe nytt i leiren og barna var nysgjerrige

på hva det var. Etter hvert som de fant ut at det var hester som de bare kunne se på, men ikke leke med før på aktiviteten i morgen, var nyheten fort utforsket. Barna returnerte til den selvorganiserte leken som bød på flere utfordringer.

Middagen er klar 1800, og familiene står i lang kø ved langbordet før kokken gir sitt ”vær så god!” og man kan forsyne seg. Man er fri til å spise hvor man vil og flere velger å sitte på tunet i nærheten av hverandre, slik at de kan prate sammen. Noen sitter ved teltene sine. Utover kvelden legger jeg merke til at gutter og jenter har begynt å leke sammen. Tidligere virket det som om gutter lekte med andre gutter, mens jenter lekte med andre jenter.

Påmeldingslistene over aktivitetene ligger i sentrum av tunet. For foreldrene sin del går mye av tiden i dag med til å planlegge aktivetskabalen, hvem skal gjøre hva når?

5.3 Bretur

På tirsdag blir jeg med på breturen. Jeg går for det meste sammen med Atle (6), Stein (9), Ronny (9), Bjørn (7) og Hans (10). Dette er gutter som har truffet hverandre på denne leiren og som har dannet en gruppe som går sammen på vei inn til breen. Tonen er god, og vandringen inn til breen går fort. At denne guttegjengingen går samlet, betyr at det også går noen lenger fremme og noen bak oss som jeg ikke får observert. Det var allikevel naturlig for meg å holde en god kontakt med denne gruppen fremfor å løpe for å forsøke å ta igjen de fremste som lå ca 5-10min foran oss. Det var med totalt 24 deltakere på breen i dag, av disse var det 13 barn.

Når vi går forbi nasjonalparksiltet, forteller Ronny (9) hvorfor det er en nasjonalpark her: ”det er nasjonalpark fordi trærne er så små at de ikke greier å rense all eksosen”. Ronny har rett i at trærne er små i den nordboreale / lavalpine vegetasjonssonen vi passerer på vei inn til breen. Det er også interessant å merke seg at Ronny trekker en linje mellom *små* trær og begrenset evne til å takle forurensing. Utsagnet kan også tyde på at han har forstått prinsippet med et bærekraftig forhold til natur.

Stein og Hans diskuterer hvorfor det er nasjonalpark her i Austerdalen og deres synspunkter på motorisert ferdsel. Hans driver med motorcross og er følgelig interessert i at det skal bli lov å kjøre inn til breen, mens Stein sier at det er ”teit” uten at han kan utdype det mer. Dette kan hende han har lært av foreldrene, men Stein sitt nei kan også bety at han liker freden som fraværet av motorsykler gir. Det kan også bety at han

frykter eller ikke liker sporene som slik ferdsel setter i landskapet; han kan frykte veier eller erosjon som følge av bruken.

Atle forteller at han har fått bringebærdrops av bestemor som han kan kose seg med på veien inn. Dette er hans belønning / motivasjon for å gå inn og noe han forteller meg at han ”alltid får” når han skal på langtur.

Hans (10) ser en stein som han synes ser ut som ”et flygel eller stol” (Figur 11).

Figur 11 Hans (10) har funnet en stein som er formet ”som et flygel eller en stol” (Foto: J.S.).

John (6) forsøker å gå over et gjørmeparti uten å gå på steinene, selv om moren forsøker å snakke han fra det. ”Walk on the rocks!” instruerer hun. Det hjelper ikke at moren til John forsøker å overlevere sin kunnskap og sine erfaringer; John vil gjøre sine egne førstehåndserfaringer.

Faren til Ada forteller meg at han ikke har vært på bretur tidligere. Det kommer imidlertid frem i løpet av samtalen at han har vært både på Briksdalsbreen og på en bre i Himalaya, ”men bare på noe sånne ’kommerse’ greier. Dette blir den første skikkelige turen”. Dette kan bety at han ser på DNT som noe annet enn en kommersiell aktør, mer som en vennegjeng på tur som drar på ”skikkelige” turer i motsetning til andre kommersielle aktører.

Ronny (9) forteller meg at han har lyst til å se en levende huggorm fordi han bare har sett døde. Han forteller meg også at veien til Veitastrond ofte er stengt i vinterhalvåret på grunn av snøskred. Han forklarer hvordan snøskred kommer ned fra de bratte sidene oppi fjellet og blokkerer veien. Dette hevder han å ha lest i en bok på Turtagrø hotell. Det kommer ikke frem om han har lest den selv, eller sammen med foreldrene. Han har

lyst til å lage snøengeler i snøen og lurer på hvor stor verdens største istapp er. Jeg foreslår at det kanskje er Vettisfossen, Norges høyeste foss. Gutten setter meg på plass og sier at ”det [Vettisfossen] er ikke en ordentlig istapp, det er en foss”. Han forteller at han liker å se på TV programmet ”71 grader nord” på grunn av aktivitetene de gjør på programmet. Jeg spør hva han ville si dersom han fikk i oppgave å klatre ned i en bresprekk for å hente et flagg, akkurat som de gjør på serien. ”Faen!” sier han at han hadde svart. Jeg spør om han ikke ville gjort det for laget, men vi er ikke noe lag, vi er en gruppe svarer han. Mange av samtalene med barna fortøner seg slik som denne. Vi hopper fra tema til tema uten noen, for meg, overganger eller sammenhenger.

Før vi går den siste biten inn til breen, er vi nødt til å krysse en stri breelv. Elven er ca 5m bred og ½ -1 meter dyp. Steinene som det er meningen en kan krysse på, er under vann, så vi må vade. Breførerne legger ut et tau som man kan holde seg i når man vader. Ronny (9) er først over og syntes det var gøy. Stein kommer rett etter, men bruker lang tid. Når han kommer på land begynner han å gråte fordi han er så kald, men får trøst av bla John (6). Stein beskriver følelsen av å være kald som ”når føttene blir kalde er det som om noe presser dem sammen”. Moren til Ronny (9) forsøker å kaste sekken til Ronny (9) over bekken slik at hun ikke må bære den mens hun vader. Sekken havner i vannet, men Ronny får tak i den. Moren til Aleksander (6) kaster seg uti og vasser over på det dypeste med sko og bukse for å hjelpe til med å få tauet over. Dette er egentlig helt unødvendig fordi førerne holder på å dra det inn. Det virker ikke som om alle foreldrene er like fortrolig med elver og strie strømmer. Her er vi på en arena som ikke alle i foreldregenerasjonen, som tidligere på turen har fremstått som læremestre, er like sikre på. Enkelte foreldre har kanskje et behov for å markere at de *har* erfaring fra å være ute tidligere. Det var ingen turledere i nærheten da denne situasjonen oppstod, det var bare deltakerne, meg og de to breførerne. Breførerne forklarer at deltakerne kan krysse elva med å holde seg i tauet, men jeg legger ikke merke til at de gir noen flere instruksjoner på hvordan dette skal skje, hvem som bør gå sammen osv. Begge breførerne står på samme side av elven, på den siden deltakerne skal gå til (Figur 12).

Figur 12 Bjørn (7) på vei over en liten, men stri breelv (Foto J.S.).

Senere, når vi tar en rast like ved kanten av breen, fortsetter barna å fantasere og diskutere. En av guttene undrer seg over ”Hva ville skje om et helikopter hadde løftet det ene fjellet og satt oppå breen?” De andre kommer med ideer om at breen for eksempel vil bli flat, eller at fjellet vil velte siden breen er skrå. Jeg får et inntrykk av at fantasien til barna knytter virkelige inntrykk fra naturen sammen med en oppdagelsestrang, *hva vil skje* dersom ditt og datt? Mens vi sitter der, går breførerne for å rekognosere breen før de tar med gruppa. Flere av barna følger etter breførerne og virker nysgjerrige på hva de skal. Barna er tilsynelatende nysgjerrige og ønsker å utforske ukjent terreng, kanskje målet er å gjøre seg kjent med ulike grenser både i fantasien og i lek. Spørsmålstillingen og diskusjonen kan også være en del av deres søken etter svar på ukjente temaer. Diskusjonen kan hjelpe dem med å finne svar på spørsmål de ikke kan prøve ut. All samtalen som har gått mellom barna, viser at de er idérike, fantasifulle, nysgjerrige og kreative. Turen inn og ut fra breen utpekte seg med mye undring og samtaler blant barna som var både fantasifulle og konkrete.

Hans (10) er en av de første som får på seg stegjernene, kort tid etterpå går han på breen alene. Til å begynne med holder han seg i nærheten på et relativt flatt og oversiktlig område. Etter hvert som han blir vant med å gå på breen, forsvinner han lenger unna. Han kikker ned i hull, går bak en liten rygg og ser inn i en tunell før han blir kalt tilbake av forskrekkede foreldre. De andre barna flokker seg rundt Hans for å høre hvordan det er å være på breen. De virker spente og nysgjerrige. Breførerne var opptatt med å hjelpe deltakerne med å tilpasse stegjernene og la ikke merke til Hans før han hadde vært en stund på breen.

Alle låner utstyr fra DNT bortsett fra moren til Aleksander som har med sitt eget. Utstyret hennes ser ubrukt ut. Ved å ta med sitt eget utstyr symboliserer hun at hun har vært på bre før og dermed er mer erfaren enn andre her. Siden utstyret er tilnærmet ubrukt, kan det også for mer erfarne brevandrere symbolisere uerfarenhet: en som ikke har tilstrekkelig erfaring til å vite at en verken får bruk for 120-slynger eller isskruer på denne turen. At hun tok den med, kan også tyde på at hun hadde brattere og ”villere” forventninger til turen enn det i realiteten var.

Vi går i taulag på breen til vi kommer til et ”flatt” område ved en klatrevegg. Her oppløses taulaget, og breførerne setter opp et klatretau slik at barna kan prøve å klatre. Breens form gjør at det er lett for breførerne og la deltakerne og barna ferdes på egenhånd uten at det er noe stor sannsynlighet for at noe uheldig skal skje. Dette tror jeg er et bevisst valg fra DNT sin side, og en av grunnene til at Tungestølen er en foretrukket leirsted for Barnas Turlag (Figur 13).

Figur 13 Breens form gjør at det er lett å gi både uerfarne barn og voksne rom til å ferdes fritt på breen (Foto J.S.).

Hele tiden etter at taulaget ble oppløst, var barn på oppdagelsesturer, med og uten foreldre, i området rundt ”klatreveggen”. Mange av barna kaster stein på isen, særlig ned i hull med og uten vann. Jeg går bort til to barn som står ved et smeltehull med vann i. De stikker hendene sine ned i vannet og føler på temperaturen. ”Jeg greier å ha den lengre nedi enn deg!” sier det ene, ”nehei” svarer det andre. Dette utvikler seg til en konkurranse om hvem som greier å holde hånden nede i isvannet lengst mulig. Tilslutt ville de ikke lenger og gikk videre – uten å kåre en vinner. Atle forteller meg at han liker å kaste stein generelt. Mens de venter er det også mange som klatrer på steiner. Flere står i kø for å klatre i isen, under ventetiden i køen bruker mange øksene sine for å hugge tilsynelatende vilkårlig i isen. Kaste stein på isen og hugge i den kan være en

måte å gjøre seg kjent med det nye elementet. Isen er annerledes når det kommer til fasthet, plastisitet, form/utseende og temperatur enn de fleste andre elementer som de vanligvis finner i nærheten av hjemmet sitt som stein, gjørrme, snø og jord.. Det kan hende det var disse faktorene som var spennende å utforske (Figur 14).

Figur 14 Det var populært å hugge i isen (Foto: J.S.).

Etter at vi har gått av breen, prater jeg med noen barn om hvordan de synes det har vært. Simen (12), forteller ”kanskje synes det var litt kjedelig på breen, helt OK lissom” og forteller videre at han syntes klatringen var litt for kort til at det skulle være spennende. Simen er en av de eldste på leiren, og det kan hende han hadde sett for seg en litt mer utfordrende tur. Som det kommer frem senere, har han heller ikke fått så mange venner på dette tidspunktet i leiren. Dette kan også være en faktor som gjør at han syntes det var kjedelig.

Stein (9) forteller meg at han synes det var morsommere å gå på breen enn bare inn til den, for da fikk han nemlig bruke tauet. Det virket også som om krysningen av en litt stor breelv ble veldig mye mer spennende når vi brukte et tau å holde i når vi krysset den. Utstyr kan kanskje påvirke stemningen ved en aktivitet; den kan øke den subjektive risikoen, kanskje til og med *skape* en subjektiv risiko, ved at deltakerne *tror* de gjør noe som kan være farlig, og dermed tilføre eller øke aktivitetens spenningsdimensjon.

Stein (9) sammenlikner familieleiren med andre fornøylesparker han har vært i. Familieleiren er bedre enn Lalandia, omtrent like bra som Legoland, selv om han syntes det var vanskelig å si hvem som var best. Tusenfryd er allikevel bedre enn familieleiren. Han synes det er moro med ”masse karuseller og sånt”. Uansett kan dette tolkes som at en aktivitet i seg selv kan være morsom, og at da spiller ikke konteksten, eller arenaen

den utøves i, så stor rolle. I denne sammenheng hadde det vært interessant å sett om karuseller / taubaner laget i naturen hadde vært enda morsommere.

Selv om vi nå har vært på tur i snart 6 timer er det mye energi i guttegjengene. De springer, klatrer på steiner, venter på hverandre, hjelper til med å feste stroppen på sekken og lignende. På denne måten utviser de et samhold og oppmerksomhet både mot hverandre og omgivelsene (Figur 15).

Figur 15 En gutt har klatret opp på en stor stein og løper på den. Etter hvert kommer flere opp (Foto:J.S.).

Noen dager senere, etter at en annen gruppe har vært på breen, prater jeg med brefører Agate. Også i dag hadde det vært populært å kaste steiner, gjerne ned i hull. Agate forteller videre at mange av barna stilte spørsmål om breen. De lurte på hvor gammel breen var, hvor dyp den var og hvor lang den var. Hun forteller videre at tempoet hadde vært litt roligere, men hun var allikevel andpusten etter å ha forsøkt å holde følge på veien tilbake til leiren. Å kaste stein er tydeligvis populært; kan denne steinkastingen føre til at noe uventet skjer, at steinen spretter på uforutsigbare måter eller svever en distanse som er vanskelig å forutsi på forhånd? Alle spørsmålene og steinkastingen i vannhull kan sees på som et uttrykk for barnas nysgjerrighet og interesse for å prøve nye ting og finne ut av ukjente momenter.

5.4 Flåtebygging

Etter middag fortsetter leken mellom barna. Barna er høyt og lavt og leken går i høyt tempo. Leif og Anders har lånt kamera av meg denne dagen og på kvelden forteller de meg om hva de har gjort og om bildene de har tatt. Anders og Leif bygde seg en flåte av trevirke de fant i skogen ved leiren (Figur 16).

Figur 16 Leif er klar til å sjøsette flåten, han står i stram giv akt med en alvorlig mine. Etter å ha sjøsatt flåten tar de et bilde av den (Leif og Anders sine bilder).

Når vi snakker om figur 17, sa han ”hehe! Se her! Æ klekka og e heilt gal!”. Med dette uttrykte han kroppslig og muntlig glede og iver over å ha sjøsatt flåten. Han blir så ”gal” over gleden og spenningen knyttet til sjøsettingen at det ”klikker” for han så han må rope og juble. Gjennom hele samtalen gledet han seg til å vise og fortelle om bildene av flåten. Ut ifra denne konteksten kan vi anta at det er glede og stolthet han uttrykker igjennom kroppsspråket på Figur 17.

Figur 17 Leif ”klekka og e heilt gal!”. På bildet står Leif og smiler mens han roper. (Leif og Anders sitt bilde).

Flåten gikk imidlertid i stykker på elven, og guttene bestemte seg for å gjøre et nytt forsøk dagen etter i et annet materiale; ”det er to plankebiter under som fester all pappen, så det sitter ganske godt sammen” forteller Anders (Figur 18).

Figur 18 Leif med den nye flåten, laget av papp og planker (Leif og Anders sitt bilde).

Figur 19 Flåten i luften. Den landa ”rett i strømmen så for den under vann så for den opp” (Leif og Anders sitt bilde).

Når de kastet den nye flåten ned i elven fra broen ”rett i strømmen så for den under vann så for den opp” (Figur 19). Guttene har erfart hvordan tre og papp har oppdrift i vann. Den første konstruksjonen ble for spinkel. Antakelig greide de ikke å feste trevirket godt nok med tauet, så den gikk i oppløsning. Det neste forsøket er laget av papp og plank, bundet sammen av noe annet enn tau. På bildet kan det se ut som om de brukte spiker, men dette fortalte de ikke til meg.

Det er imidlertid ikke mulig å vite hvor mye foreldrene bidro med ideer og håndverk i byggingen og forbedringen av flåten, men guttene har gjort prosjektet til sitt eget og de har både gjort seg erfaringer og opplevd mestring underveis. Flåtebyggingen til Leif og Anders utgjør et godt eksempel på hvordan en kan gjøre seg erfaringer om fysikk, konstruksjoner, samarbeid og naturkjennskap gjennom lek. Dette kan skje i den frie leken, uten stimulering fra voksne, men også med ulik grad av veiledning.

Da Leif og Anders gikk i skogen for å finne pinner, møtte de Ronny og Gunnar. Disse skulle også kappe en grein, men fikk kuskit på pinnen sin. Når Leif påpeker dette ”...fant de en ny men de tok og dyppet den i kuskit, og så jagde de oss med den da!” Ronny og Gunnar løper etter Leif mens de vifter med pinnen for å skremme ham. Leif ler når han forteller dette, og det hele virker som om det utartet seg til en lek hvor Leif og Anders ble jaget. Men Ronny og Gunnar ville ikke bli tatt bilde av ”..av en eller annen grunn så gadd de ikke mer når vi tok bilde av dem...” Kanskje fordi de antok at det de gjorde ikke ville bli tatt godt i mot av foreldrene dersom de fikk se bildet (Figur 20).

Figur 20 ”...de tok å dyppet den i kuskit, også jagde de oss med den da!” (Leif og Anders sitt bilde).

Kl 2215 er det fremdeles en del barn som leker ute. Leken fører med seg støy og bevegelse, noe som kan gjøre det vanskelig for foreldre å legge de barna som ikke får være oppe lenger. Noen av familiene har flyttet teltene sine vekk fra tunet og til utkanten av leiren ifølge kokken Alf, antakelig på grunn av støyen på kveldene.

5.5 Klatring

Onsdag opprant med frokost til vanlig tid. I dag har jeg bestemt meg for å være med til klatringen. På vei til aktiviteten samler jentene seg i en gruppe som går først, fulgt av guttene som går i en gruppe litt lenger bak. Jeg går sammen med guttene, som er mange av de samme som jeg var på breen med i går. På vei mot klatringen tar jeg igjen Ingar, han går sakte fordi han plukker blåbær. Han stopper litt opp og spiser. Til slutt er han bakerst og vi går sammen til klatreveggen. Det er vanskelig å få Ingar i tale, da han tydeligvis er oppslukt av å lete og oppdage de ”beste” og ”fineste” bærene.

På vei til klatringen ”oppdager” Simen noe spennende; han syntes at det kunne se ut som at en sau sov under en haug stein (Figur 21). Simen er, som andre barn, opptatt av detaljer i naturen.

Figur 21 Simen oppdaget en detalj han syntes var interessant; han synes det kan se ut som om sauen sover under en haug med stein. (Simen sitt bilde).

Oppe ved klatreveggen samler alle barna seg rundt utstyrsboksen. Dette kan være et uttrykk for at det er spennende å bruke utstyr. Som nevnt tidligere, uttrykte Stein (9) dette på vei hjem fra breen; ”*det var morsommere å gå på breen enn bare inn til den, da fikk vi nemlig bruke tauet*”. Kanskje er det uvant for barna å bruke mye avansert utstyr, kanskje opplever de dette som noe nytt og spennende.

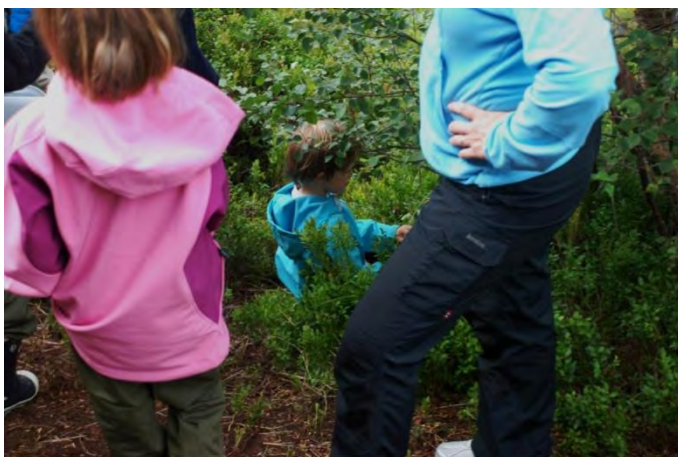
Klatringen foregår på en klatrevegg der det er hengt opp tre tau som barna blir sikret i mens de klatrer. På denne måten kan tre barn klatre samtidig. På denne aktiviteten er det tre turledere, en til å sikre hvert tau. Siden alle er opptatt med å sikre barna som klatrer, er det heller ingen turledere som kan stimulere barna som ikke klatrer. I dag er det 11 barn som er med og klatrer, av disse er det 3 som klatrer om gangen. Som vi ser på Figur 22, har aktiviteten en hoveddeling mellom klatreveggen og ”pauseområdet”. Ved klatreveggen er det bare barna som klatrer med foreldre, og de barna som skal gjøre seg klare som er. Resten oppholder seg på sletta litt nedenfor veggen. Det virker som de fleste som ikke klatrer, ser på klatrerne. Dette kan kanskje være fordi de synes det er spennende å måle sin egen innsats mot andres, eller at dette er noe som de ikke ser så ofte eller bare at barna ikke blir presentert for noe annet å gjøre.

Figur 22 Bilde av klatreaktiviteten. Nesten alle, bortsett fra Michelle og moren, oppholder seg på i pauseområdet mens de venter på å klatre. Vi kan se at mange ser på de som klatrer mens de selv venter. På knausen til høyre i bakgrunnen ser vi Michelle og moren som har trukket seg litt tilbake. (Foto: J.S.).

Jeg pratet med en av klatreinstruktørene, Morten, om hvordan det var på klatreaktiviteten en dag jeg ikke var med. Han fortalte at når barna ikke klatrer holder de seg stort sett i ro med foreldrene sine noen meter unna veggen. Det virker som de fleste mestrer klatringen relativt greit, utfordringen ligger i å la seg bli firt ned – og stole på at sikrer gjør jobben riktig. To av barna stivnet da de kom til toppen før de skulle fires ned. Samtidig stod foreldre nede og forsøkte å oppmuntre dem med utsagn av typen ”dette er ikke noe stress” forteller Morten. For å få barna ned igjen, forteller han at han måtte klatre opp til dem og rappellere ned sammen med dem. På slutten av økten fikk foreldrene forsøke å rappellere. Da var det flere som syntes det var skummelt, og foreldrene viste at de selv var ”amatører” i klatreveggen og at de tok feil i det de sa til barna. Aktiviteten utfordrer både barn og voksne, ved at barna får se at foreldrene også kan være usikre. Dette er kanskje en situasjon som familien ikke så ofte er i. Klatringen er kanskje en situasjon som er like ukjent for begge og kan sette barn og voksne som likestilte en kort stund.

Selv om aktiviteten har en hoveddeling i to; rundt klatrerutene og det vi kan kalle ”pauseområdet”, ser det ut til at Hans, Michelle og Bjørn kikker litt rundt og utforsker den umiddelbare nærhet på egenhånd. Henrik benytter muligheten til å plukke bær i trebeltet som er mellom klatreveggen og pauseområdet mens de andre står i kø for å få utstyr og instruksjon (Figur 23). Kanskje han synes det er bedre å smake på blåbær enn å vente på utstyr.

Figur 23 Henrik benytter muligheten til å utforske trebeltet som går mellom klatreveggen og pauseområdet. (Foto: J.S.).

Simen benytter også tiden mens han ikke klatrer til å plukke bær. Han er imidlertid ikke helt sikker på hvilken type bær han plukker. ”Det er mine hender som plukker... blåbær.. eller... noe...” forteller han meg når vi ser på bildet hans. ”Krekling” forklarer jeg at det er, ”Krekling er det ja!” ”De er litt mindre, og svarte også smaker de litt annerledes” forklarer jeg videre. ”Ja, det gjorde de faktisk”. Simen visste ikke helt hvilke bær det var, men han smakte på dem uansett.

Figur 24 Simen smaker på bær han ikke er helt sikker på hva er. (Simen sitt bilde).

Michelle og moren går en liten tur og plukker blåbær i nærheten av klatreveggen før de setter seg på en stein litt lenger bort (Figur 22). Dette bryter med de andre som mer eller mindre sitter og venter rett ved aktiviteten. Det kan hende de ikke føler seg like inkludert i gruppen siden de ikke snakker samme språk, eller at de har behov for å være litt for seg selv.

Hans klatrer i ei tynn bjørk mens han venter på tur til å klatre. Bjørken har en diameter omtrent som en tennisball. Greinene er så tynne at de bøyer seg når han klatrer i dem. Etter hvert som han nærmer seg toppen, svaier bjerka og legger seg sakte ned på siden. Hans slipper treet når han er rett over bakken og lander elegant på beina. Hans har en god kroppsbeherskelse og utfordrer både gravitasjonskraften og bjørkens fysikk når han klatrer i den. Han utfordrer seg selv, på eget initiativ, i pausen fra den voksenstyrte aktiviteten. Han skaper sin egen lek i et rom i den ellers voksenstyrte tiden.

Bjørn setter seg alene på en stein litt borte, på det samme stedet som Michelle og moren satt litt tidligere. Under klatreaktiviteten har han ikke vært så aktiv. Kanskje har han et behov for å være litt for seg selv og ta det litt med ro etter all aktiviteten som pågår. På steinen er det god utsikt utover dalen og leiområdet. Jeg setter meg ved siden av ham og spør hvorfor han sitter her. ”Det er fint her, fordi utsikten er så fin”. Etter lunch forteller han meg at han skal ri. Faren kommer bort og spør Bjørn hvordan det går med ham. Bjørn svarer at han ikke har så lyst til å ri og spør om å få slippe, men får ikke det. Faren sier at han må være med. Etter at faren har gått igjen, spør jeg Bjørn om hvem som har bestemt hva han skal gjøre. Han svarer at det er moren hans som har det, han har ikke fått bestemme noe. Ikke bare er han holdt utenfor, men det virker som han også er pålagt å delta på aktivitetene moren har bestemt. Bjørn forteller videre at det kjedeligste på leiren er å legge seg, mens det morsomste er å leke og bade. På tross av et rikt aktivitetstilbud tolker jeg dette som at Bjørn (7) synes det er morsommere å leke enn å klatre.

At Simen tok så mange bilder av ting utenom klatringen¹, kan tyde på at også andre ting enn aktiviteter knyttet til den vertikale arenaen, er spennende for han. Vi kan også se at han mellom bilder av klatrere også har tatt et bilde av utsikten (Figur 25). Denne tendensen gjentar seg to ganger og kan være et uttrykk for at også andre elementer enn de som er tilknyttet klatringen, tiltrekker seg oppmerksomheten hans. Det kan være tilfeldig at han tar utsiktsbildene, men i en samtale etterpå fortalte han ”det vannet har en sånn gråfarge, sånn veldig veldig... Den er nesten blå, noe mellom blå og grå. Så det er veldig fint da.” Dette kan bety at han var fasinert av fargen på elva.

---

¹ 68 av totalt 123 bilder er av motiver som jeg ikke tolker til å være direkte tilknyttet klatringen. Disse

Figur 25 En av bildeseriene til Simen. Her står han på toppen av klatreruten og tar bilder av de som klatrer. Men han tar også bilder av utsikten midt i bildeserien sin. Andre bilder han tar er bl.a. av andre deltakere som står ved foten av veggen. (Simen sine bilder).

Selv om en kanskje skulle tro at klatringen i seg selv kunne fange oppmerksomheten til barna, viser det seg at mange er opptatt av å leke selv, mens de venter på tur. Kanskje de ikke "venter", men fyller fritiden sin med meningsfull lek. Selv om det nå kanskje kan virke som om barna er mer opptatt av andre ting enn å klatre, er det viktig å nyansere litt. I det Aleksander oppdaget en steinformasjon som gjør det lettere å klatre til topps utbryter han "Kul trapp" og bruker denne til å bevege seg oppover. På ruten bortenfor henger Margrethe som en potetsekk i tauet og blir heist oppover mens hun smiler og gir uttrykk for at hun trives. Klatreaktiviteten er nok en spennende aktivitet for mange, men det er viktig å legge merke til at også andre ting oppleves som spennende og viktige.

Foreldrene begynner å ta med seg barna sine og gå tilbake til leiren i 1130 tiden. De fleste drar, men noen blir igjen. Jeg går ned til leiren.

5.6 Stølsbesøk

Etter lunsj blir jeg med på stølsbesøk sammen med 24 deltakere, Annbjørg og Bjørg er turledere. Jeg går sammen med Atle (6) og vi får en god tone. Atle sier han liker å kaste stein i elven. Han viser meg hvordan man kaster "fiskesprett på land" som han kaller

det; man kaster en stein i bakken, litt på skrå, så den spretter. Han har flyttet den tradisjonelle steinkasteleken til et annet underlag, og har erfart at det kanskje er lettere å få steinen til å sprette på jorda enn på vannet og har dermed utvidet sin forståelseshorison av ulike element. Dette kan være et resultat av hans trang til å prøve nye varianter og tøy etablerte normer og grenser. Han har forstått at jord er fastere enn vann og følgelig får steinen til å sprette lettere. Han gleder seg til å komme hjem, fordi han vant et veddemål med moren om å komme først tilbake til leiren etter at de hadde vært og klatret. Premien var en pakke Pokemontkort. Selv om Atle er en tilsynelatende aktiv gutt, lokker foreldrene ham med på tur ved å gi han bringebærdrops på breturen og premier gjennom veddemål. Mens vi går mot stølen viser han meg ulike triks han kan; han kan lage grimaser, tromme på tennene med fingrene og prompe med armhulen. Han inviterte meg med på en konkurranse hvor det er om å gjøre å være førstemann over bekkene som krysser stien. Vi vinner litt annenhver gang. En gang forsøker jeg å løpe forbi han på utsiden av stien. ”Du JUKSER!” var reaksjonen hans. Jeg protesterte med at jeg ikke hadde blitt fortalt reglene, men det hjalp ikke. Jeg var en jukser. Ikke at det hadde så mye å si for meg, vi telte jo ikke noe poeng, men for han var dette viktig. Veien til stølen var blitt en arena hvor vi lekte sammen og utfordret hverandre med å hoppe over bekker. Dersom en av oss ikke hadde greid spranget, ville han fått en direkte tilbakemelding i form av søle og vann, senere kanskje skjenn fra foreldre. Dette er momenter som kan fremkalle og forsterke risikoen og dermed spenningen med leken.

For å komme til stølen må vi krysse en gammel hengebru, den har noen slitne trinn og noen planker som mangler. Stein forteller meg at han syntes det var litt skummelt å gå over brua fordi man kunne snuble i sprekkene og falle av brua. ”Det burde være tregjerde på sidene” forteller han meg. Hans subjektive risikooppfattelse kan hende overstiger den objektive risikoen, og dermed er spenningsmomentet absolutt til stede for ham. Det virker som om det går en grense mellom spennende og farlig: brua over breelven oppfattes som for risikabel for Stein som ikke liker å gå over den. Han uttrykker bekymring over tilstanden og han ser ut til å like tryggere former for spenning som leken gir han.

Vi ankommer stølen, og geitene kommer nysgjerrig bort for å lukte og tygge på de nye gjestene sine. Atle spør om geitene kan lukte bringebærdropsene slik at de kan stjele dem fra han. Det virker som om Atle er glad i bringebærdropsene sine og ikke har lyst

til å miste dem. Han har nok ikke så mye erfaring med dyr, men kan være usikker og spent på hvordan de oppfører seg.

Bonden samler alle sammen på tunet og forteller litt om stølsdrift både før og nå. Barna er uten tvil mer opptatt av geitene enn fortellingen, de koser med dem, mater dem og har oppmerksomheten rettet mot dem mens bonden forteller. Bonden ser ikke til å bry seg om dette. Fortellingen som varer i ca 10 minutter, kan virke som er mer rettet mot de voksne enn barna.

Alle barna er opptatt av å komme i kontakt med dyrene. Dette kan tyde på at kontakt med dyr er viktig for dem, og at de liker det. Dette er ikke noe de *må* eller *skal* gjøre, og på eget initiativ tar de kontakt med dyrene. Geitene er også veldig nysgjerrige og bidrar til at kontakten raskt opprettes. Olaf og Gunnar var på ”geitestølen”, som de kaller den, på familiens eget initiativ på mandag. De forteller meg at andre sauer er mer redde for dem enn det geitene her er. De har altså sammenliknet hvordan to relativt like dyr reagerer på adferden deres og fått ulik respons. De forteller videre at de to har vært bestevenner helt siden søndag.

På Figur 26 forsøker Geir å kommunisere med en geit på samme måte som man ville kommunisert med et annet barn. Han vinker og smiler. Kanskje gjør han dette fordi han vet at det er en akseptert måte å tilnærme seg nye personer på i menneskeverdenen. Siden menneskeverdenen antakelig er hans eneste referanse, tror han kanskje at det er slik en må gjøre når en vil bli kjent med dyr også. Andre har en mer dominerende tilnærming, der de prøver å sette seg på geite for å ri på den.

Figur 26 Mens bonden forteller om stølsdrift i nå og i gamle dager, er flere av barna mer opptatt av geitene. På bildet til venstre står gutten i gul trøye, Geir, og ser på geita med et nysgjerrig blikk. På bildet til høyre, smiler Geir mens han vinker til geita (Foto: J.S.).

Bonden deler ut noen små melkespann som barna kan prøve å melke i. Etter hvert som spannene blir delt ut, går startskuddene; barna springer til de nærmeste geitene, drar

dem i halen og spenene for å forsøke å få ut litt melk. ”Det er jo umulig!” utbryter Atle. Geitene flykter, med barn hakk i hæl. Foreldrene kommer ruslende etter. Opptrinnet vitner om at barna synes det er spennende med dyr og interessert i å komme kontakt med dem, men de vet ikke helt hvordan man gjør det.

Figur 27 Til å begynne med løper barna etter geitene for å forsøke å melke dem (tv), etter en stund roer både de og geitene seg og med litt hjelp fra foreldre greier flere å få litt melk i spannet sitt (th) (mine bilder).

De fleste er ikke redde for å ha nærkontakt med geitene, tvert i mot kan springingen mot dyrene tolkes som at de liker det godt og søker kontakt. En mor har greid å ”fange” en geit og roper etter datteren sin. Flere barn kommer løpende til. Så ser det ut til at taktikken endres, kanskje får barna tips eller råd fra foreldre eller bonden, men ved å nærme seg geitene rolig, ser det ut til at de har bedre hell. Flere og flere greier å melke en skvett i spannet sitt. Geir (9) forklarer at det er viktig med riktig teknikk for å melke. ”Man må presse øverst for så å dra ned”. Han forklarer at hvis man tar de to spenene i hver hånd og melker begge på en gang, så går det fortere. Geir har erfaring fra dyr tidligere, da familien hans leide en gård forrige sommer hvor de passet dyrene i en uke. Her har han antakelig tilegnet seg kunnskap som han nå benytter seg av. Det er også kyr på stølen, Atle blir overrasket av ei ku som ”spiser gress” eller ”spiser mens den bæsjer”, jeg rakk ikke notere utsagnet i direkte sitat. Atle vet tydeligvis ikke så mye om dyr fra før, men han oppdager at de har andre vaner enn oss mennesker.

Figur 28 Andre dyr er også interessante på stølen, her oppdager Atle noe han synes er overraskende ved kua. ”Den kua spiser gress!” eller ” Den kua bæsjer mens den spiser!” roper Atle overrasket (Foto: J.S.).

Jeg går sammen med Atle (6) og Stein (9) hjem fra stølen. Atle forteller at geit nr 9002 og 9007 var de beste fordi de gav mest melk. Han smakte på melken til begge geitene, de smakte vondt begge to. Nysgjerrigheten til Atle ledet ham til å smake på den rå geitemelken. Hvordan smaker det? Smaker det forskjellig? Atle legger merke til detaljer, og for å finne igjen yndlingsgeitene sine memorerte han tallet på merkelappen. På denne måten kunne han komme tilbake til dem dersom han for eksempel ville melke mer. Han har også lagt merke til at alle geitene har ulikt nummer, hvis ikke ville det ikke vært noe vits å memorere dem. Han syntes også det beste på stølen var å melke med hendene, mens det var kjedelig å bruke melkemaske. ”Da bare satt man på den greia” som han beskrev det som for meg. Grunnen til dette kan være at han liker bedre den nærkontakten det gir å kjenne at det er det at man klemmer på spenene som gir melk og at han skaper effekten selv, med sine egne hender. Han kan ha følt en slags distansering mellom seg og geita når det kom en maskin i mellom. Kanskje han tenkte at man utnyttet geita for melk med en maskin, mens å ved melke for hånd utviser man en større omsorg og etablerer et slags vennskap med geita. Inne i fjøset stod geitene i båser på rekke og rad. Her trenger man heller ikke ”fange” dem før man kan melke dem (Figur 29). Således var det kanskje også en mindre utfordring for ham. Etter å ha prøvd flere geiter, fant han to stykker som han greide å melke på en måte som gav et resultat som han var fornøyd med. Det kan hende det gav han en mestringsfølelse å oppleve suksess med favorittgeitene sine. Inne i fjøset derimot greide han kanskje å melke den første eller alle han prøvde.

Figur 29 Inne i fjøset var forholdene strukturerte og ordnete, geitene stod i hver sin bås mens de ble melket. (Foto: J.S.).

På veien tilbake til leiren har vi ikke hoppeleken, men Atle kjenner igjen en bred bekk som han ble løftet over på veien ut. Denne gangen vil han prøve å hoppe over selv, men greier det ikke. Han lander i gjørmekanten og spruter gjørme på shortsene sin. ”OJ! Så møkkete jeg ble!” utbryter han litt overrasket og viser samtidig at han ikke har så mye erfaring om konsekvenser fra tidligere ferdslar i natur. Ved å prøve å hoppe denne gangen uttrykker han at han liker å prøve ut grensene, og vise at også han kan klare det når de voksne kan.

På vei tilbake forteller Stein (9) meg at han skal finne opp et stativ slik at han kan ha med en liten TV når han går tur, ikke fordi han synes det er kjedelig på tur, men fordi han synes det er kjedelig å gå når naturen er kjedelig. Det er vanskelig å si hvilke kriterier som skal være tilstede for at naturen ikke skal være kjedelig, men jeg kan tenke meg at den enten må by på utfordringer og åpne for utforskning av nye rom, eller ha en estetisk verdi. Jeg blir nysgjerrig på hva han mener med natur og får til svar, ”Det er det vi er i nå” svarte han. Han mener altså at vi er i natur selv om vi går på en vei i et kulturlandskap, mellom støler og husdyr. Når vi krysser elva benytter han muligheten til å kaste en stein i elva. ”Det ser ut til at strømmen er så sterk at den tar med seg steinen, men det er bare ’ploppet’ den tar med” forklarer han. Han er altså klar over at steinen ikke blir tatt like fort av strømmen som ringene og spruten, men har ikke allmenne begreper som dekker dette i sitt vokabular. Dette er kunnskap som han har tilegnet seg på egenhånd, eller det har blitt overlevert fra andre. Uansett bidrar kasteleken til å konkretisere dette.

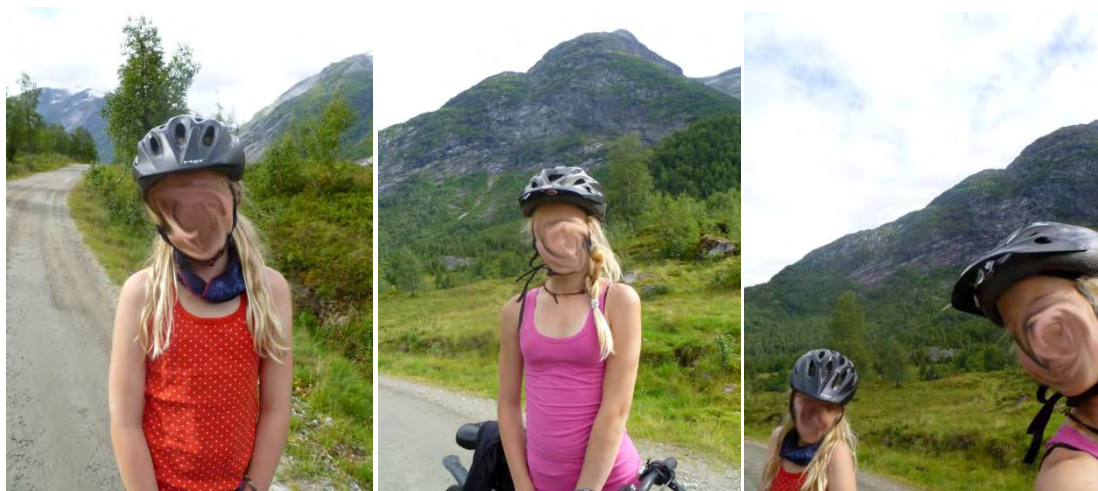
Tilbake i leiren er det like hett som før, vindstille og steikende sol. Jeg føler det som 25-30 grader. Mange av de yngre står rundt de eldste barna og forsøker å leke med dem. De eldste kan se ut til å fungere som rollemodeller eller forbilder for de yngre. Leken preges av et lavt intensitetsnivå. To jenter leker med en kopp i bekken. Den flyter nedover og de løper etter mens de betrakter den. Andre barn ligger i skyggen og slapper av. Jeg spør om June vil tegne en tegning til meg, og det vil hun. June tegner fra oppholdet på stølen.

Figur 30 June har tegnet ”meg som melker en geit på stølsbesøket”. (June sin tegning).

5.7 ”Jentetur”

Kristin og Jorunn tok seg en tur for seg selv på formiddagen i dag, de lånte sykler og syklet ned til butikken for å handle godteri. Underveis tok de bilder av hverandre (Figur 31).

Figur 31 Jorunn (10) og Kristin (12) har tatt bilde av hverandre på sykkelturen til butikken (Kristin sine bilder).

På veien hjem stoppet de på en voll i nærheten av veien (Figur 32) og spiste litt blåbær.

Figur 32 Kristin og Jorunn dro på en utflukt vekk fra leiren en formiddag for å dra på sykkeltur og kjøpe godteri alene. (Kristin sine bilder).

Kristin (12) og Jorunn (10) er i blant de eldste barna på leiren, kanskje følte de at de ville være litt for seg selv, litt borte fra de andre mindre barna. Jorunn og Kristin har blitt veldig gode venninner som holder rundt hverandre og drar på en utflukt alene.

Å ta bilder av hverandre på et fint sted, eller når en gjør noe hyggelig, er noe som er vanlig i vår kultur. Dette kan Kristin og Jorunn ha lært - og gjør.

5.8 Overnattingstur

Fra onsdag kveld til torsdag morgen er det overnattingstur for de eldste barna, i kveld er det derfor et møte mellom barna og lederne som skal være med. Det er lederne Silje, Jorunn og Morten som går gjennom pakklister med barna, fordi det er de som skal være med og overnatte. Alle disse lederne er i 20 årene og blir kanskje sett på som kamerater fremfor voksne av barna. Dette bidrar til å styrke følelsen til barna av å være alene på tur.

De eldste samler seg for å fordele fellesutstyret til overnattingsturen på onsdag ettermiddag. Selv om aldersgrensen er satt til 9 år, får Håkon på 8 ½ år være med. Gudrun presiserer at det er mer ”modenhet” enn alder som avgjør om man kan være med eller ikke. Blant guttene er det størst rift om å få bære lavvoen; den største og tyngste tingen. Jentene forholder seg mer passive. De fleste barna har små dagstursekker som er pakket til bristepunktet allerede (Figur 33). Mens vi står der forteller en mor meg om forventningene barnet hennes hadde til overnattingsturen, ”Skal vi både overnatte alene, lage mat alene, og ... !?” Hun sier videre at barnet hennes syntes hvert enkelt av elementene de skulle gjøre uten foreldre kunne vært høydepunkter isolert sett. Når de så skal gjøre alt på en gang, mener moren at dette vil bli et stort høydepunkt under leiren. Dette kan sees på som at barna har et ønske om å få prøve seg selv, greie seg selv og prøve seg frem.

Figur 33 Fellesutstyret blir fordelt, til venstre står Simen (12) med lavvoen. Simen er en av de eldste som er med. (Leif sitt bilde).

Jeg var ikke med på overnattingsturen selv, men fikk høre av lederne hvordan det hadde vært. Da de kom frem hadde barna funnet et kadaver av en sau eller geit som de pirket borti med øksen. ”Er det dødt?” ”det lukter bæs!” og lignende sa barna til hverandre. Alle barna hadde vært veldig klare på at de måtte si ifra til den som eide det. At de søkte kontakt med det døde dyret ved å pirke borti det med en øks kan bety at de merket at noe var galt, sanset at dyret ikke hadde det bra, men var nysgjerrige på hva som hadde hendt og ønsket å finne ut av dette. At man måtte si ifra til de som eide det, kan tolkes som om de følte sympati med det og følte at de kunne bidra slik at det ikke bare lå der og råtnet, men ble tatt hånd om på en skikkelig måte. Noen hadde kanskje vært på stølen tidligere i leiren og vet at det antakelig er noen som eier det, som bryr seg om det, og vil ha glede av å vite at det ikke lenger lever.

Når de kommer frem, blir lavvoen satt opp. Alle barna leker utenfor, og etter en stund går Leif, Anders og Geir inn. Her inne får de være for seg selv, borte fra andre voksne og de andre barna. Det kan virke som om de har et høyt tempo på leken med mye aktivitet. De svinger seg i lavvostangen og gjemmer seg i soveposen (Figur 34).

Figur 34 Leif, Anders og Geir lekte sammen inne i teltet. Her fikk de være alene uten ledere og andre barn. (Leif sine bilder).

Etter hvert går de ut til bålet, hvor en gutt har en liten gitar som han spiller på². På vei tilbake fra overnattingsturen går Hans, Anders og Leif sammen. Leif har tatt bilde av mange sauer og kyr som de passerte på veien tilbake.

Både på vei til og fra leirplassen gikk de forbi sauer. Disse tok Leif bilder av. Dette kan tyde på at dyrene er viktige og betyr noe for ham. Ett bilde på veien inn til leiren mot seksten på vei fra leiren dagen etter overnattingen. Det kan være flere grunner til dette, for eksempel at han hadde kameraet mer tilgjengelig eller at det var flere sauer der da, men det kan og ha sammenheng med kadaveret de så. Kadaveret er antakelig et av de første barna har sett, og således viktige for at de skal forstå virkeligheten til livets syklus.

Figur 35 Leif tok 17 av 47 bilder av dyr på overnattingsturen. Flertallet ble tatt på veien hjem, etter å ha sett et kadaver. (Foto: J.S.).

På kvelden begynte det å regne. Jeg er i leiren hvor jeg oppdager at alle søker tilflukt i telt eller under gapahuken. Ved hesteinnhegningen legger jeg merke til Fredrik og Olaf og går bort til dem. Fredrik er søkkvåt. Han har veltet i kajakken og skjelver av kulde. Når jeg kommer, er de på vei ut av innhegningen hvor hestene står. Inne i innhegningen er det ikke lov å være. Først forsøker de å bortforklare hva de har gjort i innhegningen og er ikke så pratsomme, kanskje de er redde for at jeg skal gi dem skjenn. Jeg forsøker å bygge opp tillitt med dem ved å forklare at jeg bare lurte på hva de lekte, og da svarer de utfyllende. De hadde lekt i kajakken da en åre hadde drevet vekk fra dem og inn i innhegningen. Fredrik hadde falt i vannet og gått under gjerdet for å få tak i åren igjen. Fredrik og Olaf er de eneste som er ute i regnet, de andre barna er enten under

---

² Bildeserien til Leif viser først bilder hvor Anders er ute sammen med de andre, så en serie hvor de leker inne i lavvoen, så et bilde som viser Anders ute igjen (Figur 34).

gapahuken eller i teltene. De forteller videre at de har funnet et sted det er le for regnet. De tar meg med for å vise stedet. Det er under containeren i sanitærområdet. Olaf forteller at han har fått syv nye venner på leiren og ramser dem opp. Når vi har pratet ferdig, skjelver ikke Fredrik lenger. Nå begynner de å kaste stein. Jeg spør hvorfor de kaster, Olaf svarer at han prøver å treffe en steinsirkel som ligger 1-1 ½ m unna. Fredrik svarer at han ikke prøver å treffe noe spesielt.

Torsdag morgen kommer barna tilbake fra overnattingsturen, noen er litt trøtte. Grunnen til at de kommer tidlig tilbake, er for at de som skal være med på breturen i dag skal rekke det. Jorunn (10) syntes det var litt tidlig å stå opp bare på grunn av dette. Leif kommer tilbake og leverer kameraet tilbake til meg. Han forteller at han skal ta seg fri i første økten i dag og bare ligge i teltet fordi han er sliten. Selv om Leif er så sliten at han må ta seg fri, er det ikke sikkert at det er fordi han har måttet være med på alle aktivitetene, men kan hende er det fordi han har gjort så mye i tillegg. Mye tyder på at han gjør mye på eget initiativ i tillegg, og når han blir inspirert til det, ofte av venner og naturen, fører dette til at han holder et høyt tempo.

5.9 Ridning

Tor – Erik, faren til Ada, har laget et bål. Han sitter godt til rette i stolen sin og skal til å sette på kaffevann når Ada kommer løpende; ”du må være med til hestene!” sier hun. Pausen til Tor – Erik er over, nå må han bli med Ada til hestene. Jeg bestemmer meg også for å bli med på ridning i dag. Noen familier står allerede klare ved hestene når jeg kommer, jentene er mest ivrige, mens noen av guttene er litt mer tilbakeholdne. Hesteinstruktøren spør hvor mange som vil prøve. Alle rekker opp hånden bortsett fra Audun og Solveig. Solveig er antakelig bare sjenert, og rekker hånden opp etter hvert. Audun rekker den ikke opp, men moren gjør det for han. Først skal hestene børstes. Geir og Audun til er ikke så ivrige på å børste hestene. Det er derimot moren til Geir som viser og forklarer hvordan det skal gjøres. Barna blir fordelt tre og tre ved hestene, de holder seg tett til sin hest, mens foreldrene holder seg et par meter unna. Vi rir bortover veien mot engen som ligger bak Tungestølen. Jeg går bort til to jenter som leier hverandre, og spør om de har kjent hverandre lenge. Nei, de har truffet hverandre på leiren og er bestevenner. De er ikke helt sikker på hvilken dag de ble det. Når vi har krysset brua som går over breelven bytter vi ryttere. Cecilie går av, men finner ikke moren sin. Hun er borte. Hun ser litt fortvilet ut, og følger etter resten av flokken videre. Ca ti minutter senere kommer moren løpende fra leiren. Det kan virke som om

foreldrene slapper litt av når barna er på en aktivitet, og forstår det som at de kan gjøre det mens de overlater ansvaret til instruktørene og turlederne.

De nye rytterne blir utfordret til å ri uten å holde seg i tøylene, å gjøre ”hode-skulder-knær-og-lår” dansen mens de rir. Noen blir utfordret til å stå på hesten. I det hele er instruktørene flinke til å differensiere opplegget slik at barna får individuelle utfordringer. Noen rir i ulendt terreng, mens andre rir på veien. Noen hopper, mens andre rir vanlig. Ridningen er en populær aktivitet som mange av deltakerne, flest jenter, deltar på flere ganger. Foreldrene holder seg litt i bakgrunnen på denne aktiviteten; mange er ivrige på å ta bilder, mens andre trekker seg tilbake for å se på.

Jeg går tilbake til leiren og møter Kaja og Elin som skal plukke blåbær. De forteller at de var med på husflid til å begynne med, men ville ikke det allikevel. At de ikke ble med allikevel og velger å plukke bær sammen, kan være fordi det er mange å forholde seg til i leiren og at de foretrekker å ha litt tid for seg selv. De prioriterer egenstyrt aktivitet fremfor voksenstyrt.

5.10 Atle og mormor

I dag skal Atle og bestemoren gå seg en tur i dalen som heter Snauedalen. Den ligger like ved Veitastrond og her kan man gå helt over til Fjærland. Her har Atle blitt fascinert av sauer, et lavt skybelte og en liten sommerfugl³. I løpet av leiren har han blitt påvirket av mange inntrykk, og leiren er en veldig sosial hendelse hele tiden. Siden bestemoren hadde gitt denne turen i gave til familien, kan det hende hun følte at hun ikke fikk nok tid alene med Atle og ville gå på denne turen med ham for at de skulle få litt tid alene.

5.11 Jungeltur

Av praktiske årsaker fikk jeg ikke vært med på Jungelturen, men av tidligere års erfaring, vet jeg hva den går ut på. ”Jungelturen” går til en liten kulp ved en foss 6-700m fra leiren, oppi lia. Kaja deltok på ”jungelturen”, og hun ville gjerne ta bilder til meg.

---

³ Av 26 bilder totalt, har Atle tatt 3 bilder av en skystripe, 8 av sauer, 9 av landskapet, 4 av en sommerfugl og to som jeg er usikker på. Ingen av seg selv eller bestemoren

Figur 36 Assisterende turlleder Bjørg, June (8) og Truls (6) på vei mot fossen som vi kan se i bakgrunnen (Foto: Kaja).

For å komme til denne kulpen må man male indianermønster i ansiktet med gjørme. Dette gjør det litt spennende å smyge seg igjennom en skog av bregner som er opp mot 1,5m høye. For barna som ikke ser over bregnene, kan denne turen bli en tur i en uoversiktlig ”Jungel”. Siden turen innebærer å gå i så mange og store bregner er det ikke så rart at flesteparten av bildene til Kaja er av bregner og personer i bregner. Det er jo dette aktiviteten innebærer, men at hun har enkelte bilder av kun bregner kan tyde på at hun syntes det var spennende å se så store eksemplarer av arten. Det er imidlertid også interessant at hun har zoomet inn på isbreen og tatt bilder hvor utsikten utgjør et tilsynelatende viktig element for henne⁴ (Figur 37).

---

⁴ 5 av 44 bilder er av utsikt, hvorav 4 er zoomet kraftig inn på en detalj.

Figur 37 Noen av Kajas bilder av utsikt / natur som hun tok på Jungelturen (Kajas bilder).

5.12 Grilling av kje

På torsdag skal vi grille et helt kje. Det skal grilles i 4-5 timer over et bål midt på tunet. Jeg får ansvaret for det siden jeg har gjort det noen ganger før. Barn og voksne flokker seg rundt for å se når vi spenner det på stativet. Mange foreldre er innom og kikker på hvordan jeg gjør det. De lurer på hva slags marinade som brukes og lignende. En del foreldre er fiskere og jegere, og kanskje det er nettopp derfor dette appellerer til dem. Jorunn og Kristin ”blir vegetarianere” når de ser kjeet, mens guttene erter dem med å fortelle hvordan det er ”best” å drepe kje. Felix (7) forteller at han er miljøagent⁵ og mener at man ikke må drepe dyr. Dagen i dag er også varm, og det er lavintensitets leker som foregår, som lek i bekken, balansering, pil-og-bue og lignende. Ved siden av kjøkkenteltet, sitter Knut og bygger et tårn med stein, han holder enkelte steiner i hånda og gjør noe jeg tolker som ”flybevegelser” mens han lager svosj lyder. Det er ikke like løping og herjing som det er andre dager. Jeg hører faren til Jorunn, forteller turlleder Morten hvordan den ene av døtrene hans stadig turte mer på klatringen, fra så vidt å tørre å klatre til å rappellere på egenhånd.

---

⁵ Miljøagentene er en miljøorganisasjon for barn. Se www.miljoagentene.no

På tunet setter jeg kjeet over bålet, igjen flokker det seg med deltakere rundt meg. At mange av de som har lånte kameraer i kveld tar bilder av kjeet kan være med på å bekrefte at dette var et spennende innslag.

Figur 38 June har tatt bilde av kjeet som blir grillet på tunet. Til venstre i bildet står Jesper og betrakter kjeet, samtidig som Olaf, Fredrik og Torfinn leker seg med et kamera. På myra bak leiren holder andre på med pil-og-bue. Vi ser også en mor som sitter utenfor teltet sitt uten barn. (Foto: June).

Etter hvert forsvinner de fleste, men flere av barna står fremdeles rundt kjeet mens de prater og tuller om andre ting. Noen av de yngste sitter for seg selv og tegner i egne tegnebøker eller leser tegneserier. Jeg benytter muligheten til å spørre om noen vil tegne til meg. Mye av barnas lek foregår mellom barna uten leker, bortsett fra pil-og-bue hvor det til stadighet er noen som vil bruke buene i leketeltet fremfor sine egne.

I bekken er det også populært å leke med kajaker. På tunet brukes slakk linen, og badminton racketene lånes også mye. Det virker som om familiene og barna er veldig mye tryggere på hverandre; de snakker løst med hverandre og sitter i blandete grupper. Det foregår ”hemmelige møter”, som en mor uttrykte det, i enkelte av teltene hvor en kan anta at bare spesielt inviterte venner får adgang.

5.13 5-Kamp

Etter middag er det 5-kamp. Etter ”desperate” forsøk på å avbryte den frie leken og dele barna inn i to jevne lag, ca 30 barn på hvert lag, greier Annbjørg og Gudrun å plassere dem tilnærmet rolig på 2 rekker. Foreldrene stiller seg opp for å se, ta bilder og heie (Figur 39).

Figur 39 Etter mye organisering ble barna stilt opp på en lang rekke etter alder for å bli delt inn i jevne lag. (Foto: J.S.)

All tiden og energien som er nødvendig for å få delt barna inn i to likeverdige lag og for å få barna til å rette oppmerksomheten mot arrangementet, vitner om at barna ofte er mer interessert i fri lek enn voksenstyrte aktiviteter. All tiden og energien som blir brukt på å organisere, kan vitne om at lederne ikke er klar over denne interessen til barna. Det kan virke som om spontanitet og uforutsigbarhet er viktigere for barna enn ”idretten”, og dens krav til standardisering, forutsigbarhet og rettferdighet.

5-kampen er organisert ved at barna er, på bakgrunn av alder, delt inn i to like lag. Lagene skal konkurrere i fem forskjellige øvelser og det er laget med flest seiere som vinner 5-kampen.

Første øvelse går ut på at man skal fylle en balje med vann fra bekken ved hjelp av en gryte. Gryten sendes til nestemann etter at vannet er helt i baljen, på denne måten blir det en stafett. Baljen nærmer seg full og stemningen blant foreldre og barn stiger. Baljen blir full før alle har fått prøve å hente vann. Silje (som har ansvaret for 5-kampen) sier at man skal fylle baljen to ganger. Gudrun tar time-out og overkjører Silje. Hun bruker tid på å tenke ut en rettferdig måte slik at alle får hente vann like mange ganger.

Stemningen synker. Gudrun bestemmer at de skal ta ut tre liter vann slik at de fire som ikke har hentet vann også skal få prøve. Hun setter lekens tilfeldigheter til side for konkurransens rettferdighet før hun starter konkurransen igjen etter pausen.

Engasjementet blant foreldrene er ikke det samme lenger. I mellomtiden har et barn bitt et annet og tre stykker gråter på det ene laget, uvisst hvorfor. I køen snakker barna sammen, krangler, tuller, leker mens de venter på at Gudrun skal bli ferdig med å måle de tre literene så konkurransen kan begynne igjen (Figur 40).

Figur 40 I køen er det mye aktivitet. Her er det en pause i konkurransen fordi Gudrun må finne en måte slik at alle får løpt like mange ganger. Aktiviteten foregår til venstre for bildet (Foto: J.S.).

Veldig mye forskjellig foregår mens dommerne noterer poeng og følger nøye med på at vannfyllingen foregår korrekt. Denne konkurransen mellom barna som helst vil styre leken selv, og turlederne som ønsker å gjennomføre det planlagte programmet, tolker jeg som at barna søker fri lek som ikke er for mye styrt av voksne. At turlederne så gjerne vil gjennomføre sitt planlagte program fremfor å sanse barnas glede ved å leke på egenhånd kan vitne om manglende refleksjon rundt denne problemstillingen.

Den siste øvelsen går ut på å samle blåbær til desserten. Det går sakte med barna, June (8) plukker ett bær fra en busk før hun går videre til neste busk. Gudrun synes at det tar for lang tid. For at ting skal skje forttere ber hun foreldrene hjelpe til. Faren til Jesper blir, i følge kokken Alf, forferdet over at han må sanke blåbær til sin egen dessert. De andre foreldrene ser ikke ut til å bry seg nevneverdig. Omsider er tiden ute, og lagene kommer tilbake. Vinneren blir kåret, og det er mye ”buing” og ”jeing”. Etter at alle har fått litt Twist i premie, fortsetter barna og leke fritt.

Olaf, Erik, Håkon og Fredrik oppdager at hesteinstruktørene har bundet et tau i kajakken og trekker hverandre oppover bekken ved elva. Dette vil de også prøve og går ned til dem. De blir dratt noen ganger, men når jentene blir slitne må de dra selv. Jeg blir med og drar noen av dem. Så er det min tur. En tiåring i hvert tau forsøker å dra meg, men det går ikke så fort. Når min tur er over, drar barna hverandre. De synes antakelig det går litt sakte og begynner med to på hvert tau som drar, da går det forttere. Denne leken står i stor kontrast til den organiserte 5-kampen som innebar lite mulighet for kreativitet fra barna sin side og en del tid som gikk med til venting. Under 5-kampen

fant barna på ulike leker seg i mellom mens de ventet. Et barn beit et annet, andre pratet sammen, noen lekeslås, mens store barn løftet små barn.

Når kvelden nærmer seg setter jeg meg ved leirbålet hvor foreldrene sitter. Faren til Simen forteller meg at Simen (12) følte seg litt alene til å begynne med og var ofte alene. ”Han følte seg nok litt eldre enn de andre. Nå etter overnattingsturen har han blitt mer sammensveiset med de andre. Han leker og snakker mye mer naturlig med dem nå” forteller han. Videre forteller han at Simen (12) vil på ungdomscamp neste år, og han siterte Geir (9) som sa ”vi skal vel hit neste år også?”. Den minste gutten vår blir jo bare med oss uansett, sa han spøkefullt.

K1 2300 er det noen andre barn som leker den samme leken med å trekke kajakkene.

5.14 Avreise

Fredag er avreisedagen. Men før avreise har familiene mulighet til å være med på både kanotur og en tur med tyrolerbanen (Figur 41).

Figur 41 Like ved brua til Tungestølen er det et juv, ca 15m dypt og 20m bredt. Over her er det spent opp en tyrollebane (Foto: J.S.).

Jeg går opp til tyrolerbanen for å se hvordan det går, der sitter Silje med et kutt under foten. Jeg blir opptatt med å pleie såret og hjelpe henne tilbake til leiren. Det er litt rart at ingen av de to andre lederne som er til stede, har hjulpet henne. Jeg vurderer kuttet så dypt at en lege bør se på det og vurdere om det er nødvendig å sy. Dette, sammen med organiseringen av 5-kampen og bålet i begynnelsen av leiren kan man stille seg spørsmål om hva salgs egenskaper turlederne har. Er ikke en grunnleggende evne til å ta ledelse og initiativ i slike situasjoner tilstede blant alle turlederne?

Begge aktivitetene er nesten fulltegnet, noe som vitner om at de fleste ikke har det travelt med å reise hjem. Hanne viser interesse for tyrolerbanen, men moren hennes sier til henne ”hvis du ikke engang tør å klatre, skal du nok ikke prøve tyrolerbanen”. Og begrenser Hannes mulighet til å utfordre seg selv, prøve nye ting.

Tilbake i leiren tar familiene seg god tid når de pakker sammen teltene og bagasjen. De fleste skal overnatte på veien hjem og har god tid, 3 familier skal også bli igjen en ekstra natt. Noen barn er i leiren, disse får nøkleringer med DNT-Ung motiv av Gudrun mot at de hjelper til med å rydde. Leiren har antakelig vært en positiv opplevelse siden mange velger å bli – noen til og med en ekstra natt.

Jeg spør Aleksander om det skal bli deilig å komme hjem ”nei, ja, nei, ja, nei, ja, nei, ja.. jeg har jo hatt det veldig fint her og” svarer han.

Bjørn gleder seg til i morgen, for da har han bursdag og gir ikke noe uttrykk for at han synes det er trist å reise. Dette sier han selv om jeg har fått et inntrykk av at han har hatt det veldig fint etter å ha observert ham i løpet av leiren.

Atle og Stein husker best ”alle de nye vennene de har fått”. Stein synes det verste på leiren er myggsticket han fikk over øyet natt til i avreisedagen.

Leif synes det flotteste på leiren var breturen. Han kommer ikke på noe som var spesielt kjedelig, kanskje kurukene som er i leiren. Jeg så imidlertid ingen kuruker der, kanskje litt sauemøkk.

Ane på ca 5-6 år skal dusje når hun kommer hjem.

Jesper (8) syntes det kjedeligste på leiren var at hestene stod i veien for kajakkene. Innhegningen krysser bekken slik at hestene skal få vann. Dette fører til at man ikke kan padle så langt man vil. Dette kan bety at det var moro og leke med kajakkene, men dumt at han ble hindret i leken sin av hesteinnhegningen.

Faren til Jesper har ifølge seg selv fått ”friluftssjokk” av å være med på leiren. Han har aldri vært ute så lenge sammenhengende før. Han peker på at det er et høyt aktivitetsnivå i leiren om dagen, samtidig som han sover dårlig om nettene. Hvis han får en ordentlig seng nå så forteller han at han kan ”sove i flere dager i strekk”. Han skal egentlig på jobb på mandag, men vurderer å ta fri.

Faren til Marianne, fra Hamar, møter meg ved bilen og vi kommer i snakk. Etter å ha kjørt over Sognefjellet og i Jostedalen har familien sett gamle varder og breerosjon. ”Det er først nå jeg forstår hvor lite et menneskeliv er” forteller han. Dette kan bety at leiren kan bidra til å sette folk på reisefot til steder og kulturer de ikke er kjent med. De kan få nye perspektiver på geografiske og politiske forhold. Møtet med vestlandsnatur gjorde virkelig inntrykk på ham. Det virket ikke som at han var klar over dimensjonene på fjellene og fjordene på Vestlandet.

5.15 Kameraet som kontaktskaper

Flere av bildene jeg har fått av informantene er av andre barn, og deres lek.

En kveld har Olaf som fått låne kamera. Han, Fredrik og Torfinn leker en lek der Olaf forsøker å ”fange” de andre ved å ta bilde av dem, mens de forsøker å unngå å bli tatt bilde av ved å gjemme seg bak en lavvo, skjule seg bak hendene osv (Figur 42).

Figur 42 Olaf har fått låne kameraet og tar bilder av Fredrik og Torfinn ”uten at de vil det”. Guttene forsøker å flykte og hindre at de blir tatt bilde av. (Olaf sine bilder).

Ifølge mine og farens observasjoner, hadde Simen færre nære venner i begynnelsen av leiren når han lånte kameraet, enn andre barn på leiren. Bildeserien som er av han selv kan tolkes som et uttrykk for dette (Figur 43), men andre har også tatt selvportretter (June, Kristin og Jorunn, Leif) uten at disse på noen måte har virket alene. Det kan se ut til at Simen på aktiviteten knyttet kontakt med Atle, Klara og en voksen ved hjelp av fotokameraet. I samtalen gav han uttrykk for at kameraet var kjempestort, eller ”giga” som han uttrykte det selv. Simen gjør seg sosiale erfaringer når han har ”bildekrig” med en forelder, og leker seg med fotokameraet sammen med Atle og Marianne. At Simen fikk låne kameraet mitt, gjorde at han fikk et middel til å kommunisere med andre – både barn og voksne. Kameraene ble et leketøy, og brobygger som disse tre barna benyttet seg av i leken for å utforske hverandre sosialt.

Figur 43 Simen benytter tiden når han ikke klatrer til å ta bilde av seg selv mens han skjærer grimaser (Simen sine bilder).

Simen har rettet oppmerksomheten sin mot andre ting enn bare klatringen. Han leker seg med kameraet, bruker kameraet som et leketøy med seg selv og i samspill med andre barn og voksne (Figur 44).

Figur 44 ”Jeg tok ganske mange bilder av han som har kameraet der. Vi hadde nesten sånn ”bildekrig” kan du si.” forteller Simen. (Simen sine bilder).

6. ”Oj! Så møkkete jeg ble!”

I dette kapitlet vil jeg ta for meg hvordan barnas sansing og oppmerksomhet i form av lek kan sees på som en form for dwelling i Ingolds (2000) perspektiv. Ingold (2000) ser på læring og aktivitet som et resultat av menneskers omgang med omgivelsene. Dette vil jeg sette sammen med at barna finner rom til dwelling og eventyrferder uavhengig om de deltar på voksenstyrte aktiviteter eller ikke.

Jeg vil også komme inn på hvilken rolle de voksne spiller for barnas dwelling før jeg gjør noen refleksjoner rundt landskapsrommet sitt betydning for barna.

6.1 Voksenorganiserte aktiviteter

Det er åpenbart mange alternativer for hva barna kan rette oppmerksomheten sin mot, men i denne studien er det blitt særlig interessant å se på to alternativer: 1) Tilrettelagte aktiviteter fra DNT sin side, og 2) barnas selvorganiserte aktiviteter.

De tilrettelagte aktivitetene er programfestet fra DNT sin side, og turlederne arbeider for å gi barna muligheten til å rette oppmerksomheten sin mot aktivitetene de har valgt ut spesielt for dem. Det er derfor interessant å se i hvor stor grad turlederne lykkes med dette. Ikke for å vurdere deres pedagogiske evner, men for å få et inntrykk av hva barna retter oppmerksomheten sin mot, selv om de blir ”fristet” mot meget bestemte aktiviteter.

Klatreaktiviteten blir organisert på en måte som medfører at barna som ikke klatrer er overlatt til seg selv. De blir gitt tid og rom til å gå på egne eventyrferder, men må ta initiativ til dette på egenhånd da alle turlederne er opptatt med de som klatrer. Det er ikke uttalt noe om hva barna skal gjøre når de ikke klatrer, og er derfor overlatt til sin egen og foreldrenes fantasi. Selve tauklatringen foregår relativt raskt, barna får på seg selen og får noen forsøk på å komme til toppen. Siden det hele tiden er andre barn og voksne som venter på tur og følger med på prestasjonene, kan dette oppfattes som at det ligger et press på barna om å bli ferdige, slik at andre kan få slippe til. Dette kan både være en følge av at det er mange deltakere på aktiviteten og at turlederne ikke inspirerer til aktivitet utenom klatringen. På den andre side er det barn som ikke blir redde før de blir heist ned. Dette kan tyde på at det ikke er før de skal ned at de legger merke til hvor høyt oppe de er, og at de dermed har oppmerksomheten sin rettet mot klippen og

klatrebevegelsene på veien opp. Dette kan tyde på at klatringen er spennende og oppslukende når den står på.

”Ingen har noen som helst rett til å tvinge noen så mye som en meter opp i en klatrevegg” skriver Grimeland (2009: 19), og sikter til at av alle klatreformene er det ikke sikkert at alle finner seg til rette med tauklatring, men heller finner tiltrekkende bevegelsesglede og naturopplevelser andre steder i naturen. Dette kan være på en buldrestein, en sti, på isbreen, i bregneskogen under jungelturen eller som Hans gjør; i den tynne bjørka. Ulike klatreformer gir ulik sensitivitet og omgang med naturen, der tauklatringen representerer en ufarlig tilnærming til høyden. Klippen er også et fast og forutsigbart element, som ikke forandrer seg, i motsetning til bjørka. Dette er både ved at bjørka er uforutsigbar, den bøyer seg til Hans sine bevegelser og uten tau må han stole helt på sine egne ferdigheter så han ikke faller ukontrollert ned.

Selve den tiden barna klatrer med tau, representerer en hurtig aktivitet, hvor barna ikke nødvendigvis har tid, eller finner roen til annet enn opplevelser. Gjennom blant annet fotografiene Simen tok og mine observasjoner, har jeg fått et innblikk i hvordan andre ting enn selve klatringen også oppleves som interessant. Alt som skjer samtidig som klatringen pågår kan bety at selve klatringen ikke nødvendigvis er den aktiviteten barna synes det er viktigst å delta på i dette området. Det å gjøre seg erfaringer og oppdagelser i området rundt kan oppleves som like meningsfullt av barna. Dette betyr at det er mer som pågår enn bare det DNT har lagt til rette for. Det er selvfølgelig vanskelig å skille mellom de som ønsket å klatre, og gjorde andre ting mens de ventet og de som ikke nødvendigvis ville klatre og gjorde andre ting i stedet. Uansett fylte enkelte tiden de ikke klatret, med andre åpenbart meningsfulle aktiviteter.

Som observatør kan en undre seg over hvorfor og hvordan barna kan leke med kuskit samtidig som de klatrer? En tolkning kan være: Hurtige aktiviteter som er potensielt farlige setter ganske sterke rammer for hva en kan gjøre – og ikke gjøre for å hindre ulykker. Ved å etablere slike rammer kan en også risikere å ta bort mye av mulighetene som deltakerne har til å utforske og oppdage ting. Man blir mer eller mindre plassert i en løype hvor veileder / turlederen har valgt hva en skal møte underveis. Det kan være at det er mye mer spennende å utforske ting på egenhånd fremfor det å bli presentert for noe en kan utforske, som det forventes at en skal mestre mens mange står og ser på.

Barna likte nok å klatre, mange syntes nok uten tvil det var spennende, men det kan virke som om mye annet også er spennende.

På breturen oppsøkte flere av barna det som for dem var ukjente elementer, og tilegnet seg erfaringer utenom den organiserte isklatringen. Prinsippet til Grimeland (2009), om at ingen bør tvinge noen til å gjøre noe en ikke liker, gjelder også her. Barna kan ha reist på taktile og geografiske eventyrreiser nettopp fordi det er det de vil. De holdt konkurranse om å holde hånden lengst i et smeltehull, Hans var tidlig på breen for å utforske denne og andre gikk kortere turer parallelt med isklatringen. Disse påfunnene kan sees på som et resultat av barnas ability, deres tolkning av affordances. En kan antakelig se for seg at de nye taktile erfaringene utvikler barnets abilities og dermed igjen påvirker deres oppfattning av objektets affordances. Oppdagelsesturene kan sees på som styrt, epistemisk nysgjerrighet hvor barnet søker bedre kjennskap til verden igjennom dwelling. Isbreen som representerer noe helt nytt, blir en arena hvor barna gjør seg erfaringer som skiller seg fra dem de har mulighet til å gjøre i dagliglivet og blir derfor interessant.

Veien inn til breen var preget av et rolig tempo, hvor barnas fantasi får anledning til å sveve rundt det de møter på veien. De jeg gikk sammen med fikk tid og mulighet til å undersøke interessante elementer både underveis inn til og på breen, og turen fortoner seg som en langsom aktivitet. Selve tiden barna deltar på den voksenstyrte klatringen på breen kan sammenliknes med min analyse av klatreaktiviteten. Den fikk jeg et inntrykk av at foregikk for hurtig til at barna fikk tid og rom til dwelling.

For de fleste barna virket det som om de hadde oppmerksomheten sin rettet mot geitene under nesten hele oppholdet på stølen. Liten innblanding fra foreldre og turledere gir barna muligheter til å rette oppmerksomheten mot det de selv ønsker.

Det er viktig å legge merke til at hesteaktiviteten var en veldig populær aktivitet blant jentene. Mitt inntrykk var at oppmerksomheten til spesielt jentene var rettet mot hestene og den voksenstyrte aktiviteten. Jeg fikk et inntrykk av at det var et kjønnets skille på denne aktiviteten, hvor jentene var mer oppmerksomme enn guttene. Dette var spesielt for denne aktiviteten, mer enn under de andre aktivitetene jeg observerte. Det kjønnets skillet bekreftes av Ødegårdsstuen & Bjerke (1995) som peker på at jenter gjerne har hest og kjæledyr som favorittdyr, mens gutter gjerne liker villere og mer eksotiske dyr

best. Videre mener de at barn fra byer liker dyr bedre enn barn fra bygda, uten at dette kom frem i min studie.

Den siste kvelden er det kraftige forsøk fra turlederne på å organisere en 5-kamp. DNT sitt mål for denne kvelden var at det skulle bli en fin avslutningskveld og et høydepunkt for alle. Ut fra mine observasjoner, virker det derimot ikke som om barna har rettet oppmerksomheten sin mot denne tilrettelagte aktiviteten hele tiden. De blir aldri oppslukt av 5-kampen. Barna leker seg i mellom i køen, og det virker som om det er vanskelig for turlederne å styre oppmerksomheten til barna mot aktiviteten. Dette betyr at barna har oppmerket noe annet. Hva kan dette komme av? Hva har barna oppmerket? Det ser ut til at de leker seg i mellom som de har gjort under hele leiren, det ser ut til at de fortsetter utforskningen av hverandre og verden gjennom leken. Det ser ut til at det i hovedsak er de voksne som ønsker at barna skal ha sin oppmerksomhet rettet mot 5-kamp øvelsene. Øvelsene i 5-kampen følger ”det olympiske ideal” med standardiserte mål, forutsigbarhet og likhet fremfor det lekende, impulsive og uforutsigbare ideal, som barna ser ut til å dyrke igjennom sin lek. Kanskje ligger det en interessenmotsetning her? Barnas reaksjon på å bli stilt i kø og å bli instruert i å utføre øvelsene korrekt, vitner om at de har et ønske om å få leke og erfare på egenhånd fremfor å bli ”styrt” av andre. Jeg mener ikke med dette at barna syntes 5-kampen var direkte kjedelig, men at de i køen søkte å leke med hverandre og hele tiden var på jakt etter andre ”eventyr”, forsterket inntrykket mitt om at ”andre ting også er spennende”. For enkelte barn skjer det for lite mellom hver gang de får konkurrere, det eneste de kan gjøre er å se på eller heie. Med dette perspektivet kan en også spørre seg hvorfor en skal sette i gang store, tunge aktiviteter når det ser ut til å være nok med mindre, fleksible og inspirerende aktiviteter.

Selve klatringen med tau, den organiserte delen av klatreaktiviteten, representerer en hurtig aktivitet. Den gir ikke like mye rom for egen dwelling som egenstyrt aktivitet. Den hurtige klatringen gir derimot en umiddelbar mestringsfølelse og opplevelse. Andre aktiviteter, som breturen og stølsbesøket går roligere for seg enn klatreaktiviteten, man har lengre tid til disposisjon og barna har både tid og mulighet til å ta små avstikkere fra den planlagte stien. Deltakerne er ikke avhengig av å vente på tur for å få gjøre aktiviteten. De trenger heller ikke føle press fra de som venter på tur til å komme til toppen. Det er heller ikke nødvendig å ta på eller av seg spesielt utstyr for å få tilgang til aktiviteten. På breturen må riktignok alle ha på seg breutstyr, men dette tas på kun en gang. Breturen er også mer sammensatt enn klippeklatringen, den største delen av

aktiviteten, på vei inn til breen, styrer barna eller foreldrene selv tempoet og muligheten for avstikkere. Når man går inn til breen er man også underveis, landskapet endrer seg og nye elementer dukker opp hele tiden, noe som gir gode muligheter til eventyrferder. Oppe på breen arrangeres taukltring på samme måten som ved klatreaktiviteten, de som vil kan klatre mens de andre er overlatt til seg selv. På breen er imidlertid deltakerne på et ukjent sted og et ukjent element, i motsetning til klatreaktiviteten, noe som kan gi større inspirasjon til dwelling og eventyrferder på breen.

Hans sin ferd i treet, Bjørn sin pause på steinen, Simen sin bærsmaking og bildeserie, barna på breturen og reaksjonene på 5-kampen og den organiserte, voksenstyrte kltringen, viser at enkelte av barna finner det meningsfylt å dra på (mindre) eventyrferder underveis i, og kanskje vekk fra, de organiserte aktivitetene.

Det kan se ut som om barna blir tiltrukket av det ukjente, de er nysgjerrige og oppsøker stadig nye ting. De reiser på eventyrferder når de får muligheten til det. Selv når de deltar på aktiviteter med turledere, hender det de velger å utforske eller gjøre ting på egenhånd fremfor å gjøre det turlederen tilbyr dem.

Det ser ikke ut til at barna verken bryr seg stort om hva det står på programmet, om det står ”fri lek” eller kltring, eller om turlederen forsøker på å få barna til å stå i ro for å rette oppmerksomheten mot noe spesielt. Dersom barna ikke er fornøyd med rommet de har til lek, finner de i mange tilfeller selv rom til lek. Dette må ikke misforstås med at de ikke har sans for kltringen og andre voksenstyrte aktiviteter, det virket tvert i mot som om de også har sansen for dette. Det som imidlertid er verdt å legge merke til er at det var mye annet som *også* er spennende.

6.2 Egenstyrt lek som dwelling

Når deltakerne ankommer leirområdet setter de opp teltene sine. En tynn nylonduk er alt som skal skille dem fra omgivelsene utenfor. Naturens kompleksitet og andre deltakere kommer til å være nærmere enn de er vant til fra hjemmet sitt. At skillet mellom hjem og natur blir diffust, kan bidra til at deltakerne oppfatter naturen som en utvidet del av hjemmet. Aktivitetene foregår også i relativt kort avstand fra leirområdet og hverandre, slik kan det bidra til at man hele tiden får en følelse av at man utvider leirområdet, eller hjemmet, fordi området man er godt kjent i øker. På den måten kan også området foreldrene tør slippe barna fri i, øke. At barna føler seg trygge i, og leker fritt i leiren og

nærmiljøet rundt gjør at de har en god mulighet for dwelling på egenhånd, uten å bli styrt av foreldrenes oppfatning av hva som er viktig og lurt, farlig og ufarlig.

Med utgangspunkt i at mennesket bebor og er en del av verden, åpner Ingolds (2000) dwellingperspektiv for å forklare hvordan sansene utvikles i interaksjon med omgivelsene. En kan se på kroppslige og sanselige erfaringer som i erfaringsteoretisk, dannelsesteoretisk og fenomenologisk perspektiv oppfattes som eksistensielt. De blir da like viktige i dannelsesprosessen som annen kunnskap. Dette betyr barnas lek med verden bidrar til deres dannelse.

Leireområdet representerer noe mer enn bare en bopæl. For Becker (2008) er det viktig å ha trygge rammer å arbeide ut fra før en kan våge seg ut i det ukjente. ”Only when there is a successful transition between the mother who offers security and the strange face that causes fear, will the child be able to make contact with the strange without fear.” (Becker 2008: 167). Med dette mener han at barna trenger en grunnleggende trygghet før de kan reise uredde ut i det ukjente. De trenger en trygg havn de kan returnere til dersom det blir uvær, som de vet hvor er og som de vet alltid tar i mot dem. Leireområdet representerer dette ved faste rammer og en fast struktur som barna kan forholde seg til; teltene er på samme sted hele tiden, maten serveres på samme måte hver dag og barna vet at de enten finner foreldrene sine eller turledere der. Med dette utgangspunktet kan de gå uredde mot steder hvor de ikke vet hva de vil møte, for dersom det skjer noe de ikke liker, kan de bare returnere til havnen.

Med utgangspunkt i avsnittet over, gir det mening når jeg observerer at barnas dwelling stort sett forgår i umiddelbar nærheten til leiren. Med en tilsynelatende målrettet oppmerksomhet etter nye erfaringer og kunnskap om det ukjente, leker de. Bagøien (1999) refererer til K.B. Madsen som peker på at barn blant annet har en trang til spenning og sansestimuli som styrer deres kroppslige utfoldelse. Dette bekreftes av en studie Sandseter (2009) har gjort i to barnehager. Selv om Sandseter (2009) og Madsen sikter til spenning knyttet til risiko som å klatre høyt i trær og ta stor fart i akebakken, virker det gjennom mine data som om dette også kan gjelde spenning knyttet til det å våge seg inn i det ukjente. Men hvorfor drar ikke barna lenger vekk fra leiren på sin søken etter ukjente elementer? En grunn kan selvfølgelig være at foreldrene eller turledere har gitt dem et sett med regler de må følge. En annen grunn kan være at de søker utfordringer i skjæringspunktet mellom det trygge og det u-trygge som Becker

(2008) foreslår, og derfor holder seg relativt nær den trygge leiren. En tredje grunn kan være at det er mer enn nok utfordringer og muligheter i umiddelbar nærhet til leiren. Barna trenger ikke gå lenger unna for å oppdage noe nytt på grunn av leirens plassering i naturen og sammensetning av andre barn.

Utprøvingen og barnas lekende omgang med verden ser ut til å ha form som en "hit-og-dit" bevegelse, mellom det kjente og det ukjente (Steinsholt, 2010). Steinsholt (2010) tolker leken som en måte barna lar "usammenhengende subjektive erfaringer føres inn i en mer sosialhistorisk sammenheng" (Steinsholt, 2010:106). Hit-og-dit bevegelsen, et av kjennetegnene i hermeneutikken som er Gadamer's vei til forståelse (Steinsholt, 2010), er beskrivende for barnas dwelling i naturen og kan være med på å bygge bro mellom begrepene dwelling, forståelse og dannelselse. Dette skjer ved at dwelling i omgivelsene fører til økt forståelse og dannelselse som ulike dimensjoner ved barnas lekende utforskning. Flere pedagoger har vært opptatt av slike prosesser, for eksempel den russiske pedagogen Vygotskij (1896-1934). Vygotskij (1995) bemerker at det er erfaringer og opplevelser fra virkeligheten som bygger opp barns fantasi. Han sier at fantasien ikke bare dukker opp, men har en forankring i tidligere opplevelser og erfaringer. Jeg mener at vi kan se på fantasien og kreativiteten som faktorer i barnas ability som dermed er påvirket av de erfaringer barna har gjort seg gjennom deres dwelling. Dette skaper ringvirkninger i hvordan omgivelsene (gjen)oppleses og erfares.

Steinsholts (2010) tolkning av Gadamer forklarer også hvordan lek kan sees på som en omgang med det ukjente der resultatet er læring. Steinsholts (2010) perspektiv ser ikke på læring som et mål med leken, men som en følge. Leken kan sees på som en hermeneutisk tilnærming mot verden, som i Steinsholts (2010) tolkning av Gadamer finner sted på en gjensidig måte mellom lekeren og det som blir lekte med, enten det er et annet menneske eller et naturelement. Hans kan derfor oppleve det som bjørka som leker med han, når den svaier og prøver å riste han av. Forståelse, eller hermeneutikk, er en hit-og-dit bevegelse som foregår i dialog med det vi ønsker å forstå; i denne sammenheng som dwelling med landskapet og dets elementer. Nettopp slik leser jeg barnas lek under leiren. Det er denne dynamikken Steinsholt trekker frem som "grunnlaget for hvordan dannelselse finner sted" (Steinsholt 2010: 118). Dette mener han er fordi hit-og-dit bevegelsen gir et engasjement for å finne ut mer om det leken, og verden, dreier seg om. Med dette utgangspunktet hevder han at leken ikke bare er viktig for underholdning, men også for vår oppfattelse av verden. Barna kan, igjennom leken,

finne svar på grunnleggende eksistensielle spørsmål som de er søker svar på. Her kan vi trekke en parallell til bl.a. Ingold (2000) som hevder at det er i direkte interaksjon med verden at vi lærer om den, akkurat dette gjør barna på leiren når de leker. All leken som foregår nær sagt over hele leirområdet, gir barna en ny sammenheng av verden; deler fra tidligere erfaringer knyttes sammen til en ny historie som igjen skaper erfaringer og endrer deres oppfattelse av verden. Selv om leken ikke representerer en tradisjonell, vitenskapelig tilnærming til å innhente kunnskap, gir den rom for å lære med en kroppslig og sosial kunnskapsproduksjon, på en erfaringsbasert og induktiv måte. Gjennom leken lever barna seg til erfaringer og kjennskap til seg selv og den verden de inngår i.

Selv om deltakerne begynner å se på leirlivet som dagliglivet etter noen dager, livet på leiren begynner å utarte seg til en rutine, ser det ikke ut til at uforutsigbarheten barna opplever og oppsøker slutter her. Leiren, og omgivelsene rundt, kan åpne for nye uventede og overraskende vendinger.

6.2.1 Lek med naturomgivelsene

Naturen representerer en kompleks arena hvor mulighetene for lek nærmest er uttømmelige. Fjørtoft & Sageie (2000), viser at det er en positiv sammenheng mellom variasjon i naturmiljøet og ulike former for lek. Dess mer variert og sammensatt det er, dess flere ulike leker oppstår. Naturen var på mange måter en del av leiren, noe som kan bidra til å forklare hvordan barna lekte nærmest ved en hver anledning. Sandseter (2009) foreslår videre at barna har større muligheter for spennende og utfordrende leker i naturmiljø fremfor tilrettelagte lekeplasser.

I nærheten av leiren renner det en bekk hvor det til stadighet er barn som leker. Bekken er leirens livsåre, på samme måten som tilsvarende bekker er det mange steder i verden. Denne kan bidra til å konkretisere hvordan mennesker har det i andre deler av verden og kan bidra til en økt forståelse, i alle fall blant de eldste barna, over viktigheten av å ha en god tilgang på vann. Den kan også bidra til å belyse problematikk knyttet til både mangel på og for store mengder av vann. Tvedt (2011) har arbeidet mye med vannets betydning i samfunnsmessige perspektiv. Han mener det er vesentlig med egne, direkte, taktile erfaringer med vann for å kunne forstå dets viktige betydning for alle verdens samfunn.

Bekken gir barna en unik mulighet til erfaringer. Analysert i Ingolds (2000) dwellingperspektiv, gjør de seg sanselige, kroppslige erfaringer når vannet renner mellom tærne, steinene kiler under fotbladet og så videre. Dette er dimensjoner ved bekken som barna kan oppleve som vanskelig å fatte teoretisk, uten noen direkte erfaringer med dimensjonene i virkeligheten. Becker (2010) henviser til Lorenzer, som er enig i Abram (2005) sin tolkning av den franske filosofen Merleau Ponty når han beskriver at kroppslig erfaring ikke bare gir erfaringer om det som berøres, om vann, gjørme og is. Det gir også erfaringer om ens egen kropp, om fuktighet og kulde. Disse mulighetene gir bekken i leiren, og beriker barnas forståelseshorisont.

Dersom vi ser et barn grave ivrig i bekken, hva betyr det da når vi beskriver barnet som opptatt av bekken? Barnet er tatt opp av bekkens impulser og fristelser og har ikke bare lagt merke til den, det har ”oppmerket den” som Madsen & Fischer (2002: 118) skriver. Ved å grave i og sanse bekken har barnet konsentrert sanseapparatet sitt rundt dette elementet, og dermed stengt andre element ute. Om dette foregår samtidig som noe de voksne forventet at barnet skulle vært oppmerksom på, som hestene eller de andre barna som klatrer, er det lett å betegne barnet som uoppmerksomt. Riktignok er barnet uoppmerksomt overfor hesten eller klatreren, men det har ikke koblet omverdenen ut, bare rettet oppmerksomheten mot noe annet (Madsen og Fischer, 2002). Det er oppslukt i bekkens mysterier og opptatt av å undersøke den. Dette kan sette leken inn i et (selv)dannende perspektiv, i tråd med Gurholts (2010) eventyrlige pedagogikk. Alle disse erfaringene og opplevelsene setter spor i barnet, på denne måten blir de en viktig del av barnets (selv)dannelsesprosess.

Ser vi på Hans sin lek i bjørken i lys av Gurholdt (2010) sitt eventyrlige perspektiv, ligger det også en spennende dimensjon i det hele der utfallet er ukjent. Denne spenningsdimensjonen, den sitrende følelsen av usikkerhet, kan sees på som tiltrekkende og dermed et mål eller delmål i seg selv. Barna kan bli trukket mot det som er ukjent og spennende fordi det nettopp er spennende. Utfallet er ikke gitt, men med det den tyske sosiologen Oevermann kaller en strukturell optimisme, en tro på og tillit til egne abilities, tør de gi seg i kast med det ukjente og utforske omgivelsenes affordances (Gurholt, 2010; Becker, 2008). Dette kommer frem i Hans sin klatreferd i bjørka ved klatreveggen. Sammen med hans abilities og analyse av treets affordances, og tryggheten som representeres med foreldre, venner og turledere i nærheten, viser han med stor selvsikkerhet i bevegelsene sine at han har en tro på sine egne abilities. Han

viser ikke frykt for mulige negative resultatet av klatreturen. Idet bjørka gir etter og legger seg, slipper han ikke taket i panikk, men strekker bena ned og lar dem berøre bakken før han kontrollert slipper bjørka og lander stående. Han mistet på ingen måte fatningen i det treet legger seg over på siden, tvert i mot slipper han kroppen kontrollert ned og lar bjørka bremse ferden ned til bakken.

6.2.2 Lek med dyr

Igjennom hele leiren er det flere av barna som leker med og tar bilder av dyr; geiter, hester, hunden, sommerfugler osv. Enkelte av barna på leiren har antakelig kjæledyr som hund eller katt, men ut over dette kan omgang med spesielt ”fremmede” dyr høre til sjeldenhetene. Fjørtoft & Reiten (2003) fremhever at de fleste barn lærer mest om dyr på skolen og igjennom dyreprogrammer på TV. Aktiviteten som flest barn gjør med dyr, i følge Fjørtoft & Reiten (2003), er mating av fugler på fuglebrett og fiske. Dersom dette er representativt også for barna på leiren, betyr det at leiren tilbyr dem en unik mulighet til samhandling med og læring om dyr. Fjørtoft & Reiten (2003) sier også at det kan se ut til at barn generelt liker dyr svært godt, noe som kan stemme med mine observasjoner.

Fjørtoft & Reiten (2003) henviser til flere studier som viser at barn generelt er nysgjerrige på livet i naturen. De mener videre at dyr er attraktive for utforskning, noe som bekreftes av mine funn.

Besøket på stølen er preget av at man *er* der uten noen spesiell organisering. At barna nærmer seg og beveger seg sammen med (de ukjente) dyrene, gjør forsøk på å gjøre seg kjent med dem og prøver ut ulike tilnærminger for å etablere et forhold til dyrene, kan sees på som et resultat av deres målrettede oppmerksomhet. Gjennom hit-og-dit bevegelser sanser barna geitene og kjenner på ulike måter de kan nærme seg dem. De tar på dem og registrerer hvordan det føles, hvordan geitene lukter og smaker. Men aktivitetsnivået på stølen kan ikke bare forklares med at geitene er ukjente. Jeg tror også det er av betydning at de er levende og uforutsigbare. Dette fører til at også geitene leker med barna, forsøkene barna har på å melke geitene kan minne litt om barneleken ”politi og røver”. Barna har fått noen firebeinte lekekamerater som skiller seg fra menneskevennene sine, men allikevel har noe til felles. Barna ser muligheter til lek i geitas affordances, både som ridning, melking og ved å prøve å fange dem.

Mange barn drikker kumelk til daglig, når barna får muligheten til selv å melke direkte fra naturen kan dette bidra til å gi dem et perspektiv på hvordan mat er en del av økosystemet. Riktignok har geite- og kumelk vidt forskjellig smak, men melkeprosessen og rollen til dyret er allikevel lik.

I direkte interaksjon med dyrene gjør barna seg både kroppslige erfaringer og opplevelser. Ved å bruke alle sanser gir dette dem en totalopplevelse med kroppslig involvering som bidrar til deres selvdannelse. Det er også et spenningsmoment knyttet til hvordan dyrene reagerer på barnas tilnærming, siden det virker som de fleste har liten erfaring med geiter. Dette gjør at hele oppholdet på stølen kan sees på som dwelling.

6.2.3 Lek med andre barn

De første dagene på leiren er de andre barna ukjente. For mange av barna kan dette vekke deres målrettede nysgjerrighet. På samme måte som barna møter ukjente naturelementer med en hit-og-dit bevegelse, kan barnas lek seg med andre barn sees på som en hit-og-dit bevegelse mellom kjente og ukjente personer. Som en jakt etter forståelse av hvem som er potensielle venner og hvem som ikke er det. Ved å ta Ingolds (2000) dwellingperspektiv også på dette, kan en tolke denne herjingen, lekningen og vennskapene som oppstår, som en måte barna gjør seg kjent med andre barn og lærer sosiale spilleregler. Barna har ofte ikke de samme erfaringene som voksne knyttet til dette og også dette blir verdifulle erfaringer. På denne måten vil barnas utforskning av de andre barna også representere dwelling.

6.3 De voksnes betydning

Barna kan, med bakgrunn i deres ability, oppfatte elementers affordance som de kan undersøke videre. Turlederne og foreldre er i en unik posisjon for å utvikle barnets ability. Dette gjør de bevisst eller ubevisst ved hvordan de velger å reagere på barnas lek. Siden vi kan se på barns ability som et resultat av barnets kulturelle og kroppslige dannelse, påvirkes den av foreldre og turledere både når de tillater og innskrenker barnas handlingsrom. Dersom et barn blir lært at det er ikke lov å leke i bekken, fordi en for eksempel kan bli skitten, kan dette legge bånd på barnets ability til å se affordances som gir lek, utforskning, prøving og feiling og dermed dannelse. Ved derimot å la barnet prøve og utforske den ukjente bekken, vil vi kanskje oppmuntre og bygge opp under barnets dwelling. På denne måten kan barnet utvikle en kjennskap om og trygghet til bekken spesielt, og elementet vann generelt.

De voksne fungerer som tilretteleggere for barnas eventyrferder og dwelling ved, som nevnt i forrige avsnitt, utvise tålmodighet ved å gi dem tid og rom til å prøve seg frem. De kan være oppmerksomt til stede, ved å følge med og være tilgjengelige dersom barnet skulle trenger det. De kan også tilrettelegge med sakte aktiviteter som stølsbesøket, der barna står relativt fritt til å prøve seg frem på geitene. Selv om turlederne var åpne for at man kunne gjøre andre ting enn å delta på det de organiserte aktivitetene, tror jeg det ligger et stille press fra de andre deltakerne, turledere og foreldre på at de som er med på aktiviteten må prøve den. Siden barn i følge Hill (2005) gjerne ser på voksne som autoritetspersoner, kan dette gjøre det vanskelig for barn å si at de ikke vil prøve. Foreldre og turledere kan også virke som inspiratorer og oppmuntre til eventyrlige turer. Slik jeg tolker Gurholt (2010) tror jeg ikke at eventyrturer nødvendigvis må skje alene, selv om de kan oppleves som sterkere da, men de må skje uten et kjent resultat. Jeg tror at foreldre og turledere kan stimulere til eventyrferder ved å vise barna rare ting i naturen, og dele av sin kunnskap for å forsøke å vekke nysgjerrigheten eller interesse hos barna.

Jeg er enig med Becker (2008) som peker på at foreldre og turledere kan sees på som en trygg havn dersom de befinner seg i nærheten av det ukjente. De kan komme barnet til unnsetning dersom det er nødvendig, men nærheten i seg selv mener Becker (2008) også bidrar til en trygghet som bidrar til å øke barnets selvstendighet. Ved å være i nærheten og tilgjengelig, fremfor å være styrende i situasjonen, bidrar foreldre og turledere til å skape trygghet i møte med det ukjente. Blander de seg for mye inn, kan de komme i veien for barnas dwelling, og foreldrenes intensjon om å gi barna trygghet og ”riktige” pedagogiske muligheter, kan virke mot sin hensikt.

6.4 Landskapets betydning

Fem av ni informanter tok fotografier av utsikt, fjell, isbreen eller andre landskapselementer. Dette er også elementer som kommer igjen på enkelte av barnetegningene. Sammen med uttalelsene jeg fikk av Bjørn, Simen, Leif og Anders, virker det som om landskapet betyr noe for dem. Ingolds (2000) perspektiv på dwelling kan også på dette gi oss en forklaring på hvorfor barna finner utsikten og landskap interessant. På samme måte som vi utforsker verden kroppslig og sanselig, ved å leke i bekken og å smake på bær, gjør vi det også visuelt. Vi gjør oss kjent i nærmiljøet, med det vi kan røre ved, samtidig som vi undersøker elementer som ligger utenfor rekkevidde.

Bagøien (1999) refererer til en undersøkelse gjort av Madsen som viser at barn er mest opptatt av ”det de har foran seg i hendene” (Bagøien, 1999: 108) som småkryp og koppens ferd ned bekken. Dette stemmer også med mine data, men fotografiene og barnetegningene viser at barna også registrerer det Bagøien (1999) omtaler som ”makrokosmos”, utsikt og fjell som betraktes på avstand.

Bildene av landskapet og tegningene med landskapselementer, kan komme av at de fleste familiene var fra Østlandet og større byer. Det kan derfor tenkes at få av barna er vant til å se det vestlandslandskapet som de bodde i på leiren, og dermed representerte dette noe nytt for deltakerne. Selv om de kan ha sett det på TV eller på bilder, gir det et helt annet inntrykk å være i det og se det i virkeligheten. Som mye annet på leiren, har barna rettet oppmerksomheten sin mot ukjente elementer og det kan derfor være naturlig også å undersøke utsikten.

Utsikt blir sett på som noe verdifullt i vår kultur. I urbane omgivelser er for eksempel boligprisene for boliger med utsikt mye høyere enn for de uten. Utsikt er også noe vi tar mange bilder av når vi i vår turkultur er ute, og det kan hende at barna kopierer de voksne sine fotograferingsvaner. Som Harrison (2002) sier, benytter de fleste seg av fotokameraet når de ønsker å forevige noe som de finner betydningsfullt. Barna kan ha lagt merke til at de voksne tar bilder av utsikt, som de gjorde den første kvelden i leiren, for således å reprodusere denne adferden.

Interessen for landskapselementer er i midlertidig interessant, men på grunn av denne studien sitt problemområde har jeg ikke plass til å gå nærmere inn på dette her. Dette er imidlertid også et perspektiv som kan være interessant for videre forskning.

7. Avslutning og veien videre

Barnas egenorganiserte lek på leiren er preget av undring og utforskning i skjæringspunktet mellom det kjente og ukjente. Den er preget av nålestikk inn i det ukjente, som en hit-og-dit bevegelse mellom det trygge og det ukjente i tråd med Beckers (2008) metafor om hvordan barna med “trygghet” kan begi seg inn i det ukjente, så lenge de samtidig har en trygg havn.

Barnas utforskende adferd kan forstås som uttrykk for at deres epistemiske nysgjerrighet stimulerer dem til å gjøre seg kjent i verden kroppslig, sosialt og visuelt. Deres søken etter viten om hva som skjuler seg bak ukjente momenter, kan komme av at de er underveis i prosessen med å skape sin egen virkelighet, som Ingold (2000) foreslår, igjennom en samhandling med verden. Med Ingolds (2000) perspektiv på dwelling kan vi se på barnas lek som en form for samhandling med verden, bestående av både erfaringer og opplevelser, der resultatet er (selv)dannelse. Barna kan sees på som å være i et samkvem med omgivelsene, der barnet tar initiativ til lek ved å oppsøke affordances. Men affordances kan også sees på som en invitasjon fra omgivelsene som henvender seg til barnet. Dette gjør at barnas dwelling i naturen kan oppfattes som et samspill; barnet tar initiativ til å møte geitene, inspirert av geitenes affordances, som svarer med å løpe unna. Bekken endrer sine strømninger når barnet legger steiner i den og bjørka forsøker å riste av seg Hans. På denne måten gir omgivelsene barna overraskende og morsomme svar og, som Steinsholt (2010) uttrykker det, kan vi se det som at verden leker med barna, på samme måte som at barna leker med den.

På denne måten kan vi omtale leken som dwelling. Barnas lek med naturen, med andre barn og dyr blir deres måte å gjøre seg kjent i verden på.

Det ser ut til at barna finner rom for egenorganisert lek og selvstendige eventyrferder uavhengig om de deltar på voksenstyrte aktiviteter eller ikke, noe som kan vitne om at barn (fremdeles) finner natur spennende og utfordrende. Det ser og ut til at de erfaringene de gjør seg er mest meningsfulle, varierte og rike der barna handler, utforsker og oppdager verden på egenhånd. Dette har de har god tid til under langsomme aktiviteter, der de har mulighet og tid til å reise på avstikkere fra den opprinnelige ”planen”. Mulighetene til dette kan begrenses av foreldre og turledere, og slik jeg ser det er det ikke noe hensiktsmessig å avbryte eller på en annen måte hindre

barnas dwelling for å gjennomføre en planlagt aktivitet. På samme måte som foreldre og turledere kan hindre dwelling, kan de også stimulere til dwelling og eventyrferder.

Barn er forskjellige, så ethvert pedagogisk opplegg må tilpasses deltakerne i de aktuelle situasjonene. I min undersøkelse kan det se ut til at barna er nysgjerrige på verden og søker omgang med den for å gjøre seg kjent. I min studie ser det ut til at barna synes å være opptatt av å se muligheter for lek. At barn er nysgjerrige på livet i naturen, støttes av (Bagøien, 1999). Barnets oppmerksomhet fanges av detaljer, noe som rører seg, en farge eller form som skiller seg ut – og gjenkjennes eller gir overraskende ideer. En stein ser ut som et flygel, en sau som sover ser ut til å tilhøre en haug med store steiner. dette kan kanskje sies å være universelle livserfaringer alle foreldre og besteforeldre har sett, hørt og erkjent.

Et viktig pedagogisk prinsipp mener jeg derfor bør være at barna får muligheten til å gjøre seg erfaringer mest mulig på egenhånd. Alle barn er forskjellige slik at noen kan trenge stimulering igjennom leker og aktiviteter for å fatte interesse for det ukjente, aktivitetene bør imidlertid være dynamiske nok til at barna selv kan endre ”reglene” og utforske naturen ettersom de fatter interesse for det. Dette gjør at barnet selv kan søke eventyrferder mot det han eller hun finner interessant. Det ser heller ikke ut til at det er nødvendig med ”hurtige” aktiviteter som klatring og taubaner, barna kan finne spenning og underholdning i roligere naturomgivelser.

På leiren i min studie virker det som om de fleste familiene var mye i naturen på egenhånd uavhengig av leiren. For familier som opplever det som vanskelig å dra på tur på egenhånd, kan leire av denne typen være spesielt viktige, både for barnets kroppslige og sosiale dannelse. Slik jeg ser det gir denne type leir mange viktige erfaringer knyttet til både natur og sosiale normer for barna. Leiren gir også barna verdifull innsikt til sin egen kropps muligheter og begrensninger.

Det kan være interessant å gjøre en tilsvarende studie som den jeg har presentert her, men på en leir som ikke er tilrettelagt av DNT og med barn og familier som har en annen sosiokulturell bakgrunn. En tilsvarende leir med familier der de voksne ikke har like mye erfaring med friluftsliv, eller har en annen etnisk bakgrunn kan gi andre funn og innsikter.

Min undersøkelse sier bare noe om deltakerne jeg har observert, som i hovedsak er begrenset til et “knippe” nøkkelinformanter. Det kan derfor være nyttig med en større kvantitativ studie hvor en kan avdekke utbredelsen av funnene i denne studien. En kan også gjøre en kvantitativ studie der en undersøker barnas friluftsvaner både før og etter en familie leir, for å se hvilken betydning oppholdet på leiren har for disse barna sin naturkontakt og introduksjon til friluftsliv. Den kan også bidra med et interessant datamateriale på hva barna sitter igjen med etter leiren, hva de husker fra den og kanskje savner. Satt sammen med feltarbeid underveis i den aktuelle leiren, kan en sammenlikne funnene for å se om barna oppmerksomheten underveis i leiren var rettet mot det samme som kommer frem i ettertid.

Bruk av fotokameraer er en spennende metode som åpner for å se ting fra informantens perspektiv. Å bruke fotokameraer i større utstrekning, ved at flere informanter får tilgang til å bruke kamera parallelt og at en har kapasitet til photo-elicitation med alle fotografene, tror jeg kan gi mye god data. Metoden tror jeg med fordel kan brukes videre i friluftslivsforskningen i spørsmål som tar for seg informantenes perspektiv på natur og ulike aktiviteter i natur. En av mange muligheter kan være å knytte denne metoden opp mot innvandrere sitt forhold til natur og friluftsliv. Dette kan være en gruppe som ikke deler de samme begrepene om natur som naturvante, og kameraet kan dermed bidra til kommunikasjon.

Litteraturliste

- Abram, D. (2005). Sansenes magi: å se mer enn du ser: persepsjon og språk i en mer-enn-menskelig verden. (Oversatt av K. Bu). Oslo: Flux forlag.
- Aitgen, S.C. & Wingate, J. (1993). A preliminary Study of the Self-Directed Photography of Middle-Class, Homeless, and Mobility-Impaired Children. *Professional Geographer*, 45(1).
- Bagøien, T. E. (1999). Barn og natur i samspill. I: Bagøien, T. E.(red). 1999. *Barn i friluft. Omverdifullt friluftsliv.* (s.79-108). Oslo: SEBU forlag.
- Beck, C. W. (1990). Det organiserte vanvidd. Et kritisk blikk på barn og ungdoms oppvekst i 90-åra. Vallset: Oplandske bokforlag.
- Becker, P. (2008). The unfamiliar is all around us – Always. About the Necessity of the Element of Unfamiliarity in the Education process and its Relationship to Adventure. In Becker, P. & Schirp, J. (eds.) *Other Ways of Learning.* (s. 155-180) Marburg: BSJ – Marburg.
- Becker, P. (2010). About the Necessity of an Education that is Oriented towards Sensory Perception and Physical Activity. I: Becker, P., Schirp, J. og Weber, C. (red.) *Water – space for experiences.* (s.7-17). Marbourg: Youth and Outdoor Education in Europe, BSJ.
- Berlyne, D.E. (1960). *Conflict, arousal and curiosity.* New York: McGraw-Hill Book Company, Inc.
- Børtveit, B. (2008). *Fisketurisme i Nordkapp. En studie av fisketurismen i et fiskerisamfunn preget av turisme.* Masteroppgave ved Universitetet i Bergen. Hentet den 30 / 5 – 2011 fra: <http://hdl.handle.net/1956/3305>
- Chemero, A. (2003). An Outline of a Theory of Affordances. *Ecological Psychology*, 15(2), 181-195.
- Dewey, J. (1974). *Erfaring og opdragelse.* (Oversatt av: H. Fink.). Oslo København: Dreyers Christian Ejlertsen's Forlag.

- DNT. (u.å.)a. *Barnas Turlag – DNTs turlbud for barn og barnefamilier*. Hentet den 8/11-2010 fra http://www.turistforeningen.no/index.php?fo_id=14
- DNT. (u.å.)b. *Den Norske Turistforening*. Hentet den 27/5 2010 fra http://www.turistforeningen.no/index.php?fo_id=9
- DNT. (u.å.)c. *Dette er barnas turlag*. Hentet den 27/5 2010 fra http://www.turistforeningen.no/index.php?fo_id=2232
- DNT. (u.å.)d. *Fellesturer og aktiviteter*. Hentet den 30/5 – 2011 fra http://www.turistforeningen.no/activity.php?fo_id=2513
- DNT. (2008). *Veivalg for Den Norske Turistforening 2009 – 2012*. DNTs landsmøte 2008. Hentet fra http://turistforeningen.no/index.php?fo_id=1221 hentet den 16/4-2010
- DNT. (2010). *Medlemskap til konfirmanten*. Hentet den 27/5 2010 fra http://www.turistforeningen.no/flekkefjord/article.php?ar_id=22976&fo_id=4388
- Dodman, D. R. (2003). Shooting in the city: an autophotographic exploration of the urban environment in Kingston, Jamaica. *Area*, 35(3), 293–304.
- Eng, H. (1961). *Barne- og ungdomstegningens psykologi. Fra det 9. til det 24. året*. Oslo: J.W. Cappelens forlag.
- Fasting, M. L. (2000). *Pust! Aktive barn med astma og allergi*. Oslo: Sebu forlag.
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. (2.utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Fjørtoft, I. (2000). *Landscape as playscape: learning effects from playing in a natural environment on motor development in children*. Doktoravhandling ved Norges idrettshøgskole. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Fjørtoft, I. og Reiten, T. (2003). *Barn og unges relasjoner til natur og friluftsliv. En kunnskapsoversikt*. Høgskolen i Telemark og Friluftslivets fellesorganisasjon. Porsgrunn: HiT skrift nr 10 / 2003.
- Fjørtoft, I. og Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48, 83-97.

Føllesdal, D. og Walløe, L. (2000). *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. (Oversatt av: L. Holm-Hansen.). Oslo: Pax forlag.

Gibson, J.J. (1979). *The ecological approach to visual perception*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.

Greeno, J. G. (1994). Gibson's Affordances. *Psychological Review*, 101(2), 336-342.

Grimeland, G. (2009). *Bratte gleder. Klatring med barn og unge*. Oslo: Akilles forlag.

Glasser, B.G. & Strauss, A.L. (1999). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.

Google.no. (u.å.)a. Søkeresultat "familieleir". Hentet den 18/5 – 2010 fra <http://www.google.com/search?q=familieleir&rls=com.microsoft:no:IE-SearchBox&ie=UTF-8&oe=UTF-8&sourceid=ie7&rlz=117ADBS>

Google.no. (u.å.)b. *Google earth*. Hentet den 30/5 – 2011 fra <http://maps.google.no/maps?hl=no&ie=UTF8&t=f&ecpose=61.51168419,6.98523667,2792.66,-15.137,51.667,0.089&ll=61.539615,6.969381&spn=0.020819,0.105486&z=14>

Gulesider. (u.å.). *Gulesider kart*. Hentet den 30/5 – 2011 fra <http://kart.gulesider.no/m/a85Gs>

Gurholt, K.P. (2010). Eventyrlig pedagogikk: friluftsliv som dannelsesferd. I: Steinsholt, K. & Gurholt, K.P. (red). *Aktive liv idrettspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse og dannelse*. (s.175-203). Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.

Gustavsson, B. (2001). Dannelse som reise og eventyr. I: Kvernbekk, T. (red.), *Pedagogikk og lærerprofesjonalitet*. (s.31-42). Oslo: Gyldendal.

Guvå, G. & Hylander, I. (2005). *Grounded theory: et teorigenererende forskningsperspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Haga, M. (2007). "For å ta vare på øya må vi kjenne øya, og for å kjenne øya må vi være glad i øya": en studie av Barnas Turlags betydning for deltakernes lokale kunnskap, identitet og stedstilhørighet." Masteroppgave ved Universitetet i Tromsø.

Hagen, I. (2009, 15 oktober). "For barnas skyld". [Kronikk]. *Adresseavisa*. Hentet den 12/05-2010 fra www.adressa.no/meninger/article1399080.ece.

Hansen, M. (2002). *Børn og opmærksomhed. Om opmærksomhetens psykologi og pædagogik*. København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk forlag A/S,.

Harper. (2002). Talking about pictures: a case for photo elicitation. *Visual Studies*, 17(1).

Harrison, B. (2002). Photographic Visions and Narrative Inquiry. *Narrative Inquiry* 12(1).

Hayman, E. (2010). Besökarledd fotografering som metod för att utvärdera rekreationsskogar. I: Mossing, A. & Fredman, P. (red.). *Friluftsforskning 2010. Program, presentationer och deltagare vid konferensen Friluftsforskning 2010 den 17-18:e november, Göteborgs Universitet*. Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Rapport nr 15.

Heft, H. (1988). Affordances of children's environments: A functional approach to environmental description. *Children's Environments Quarterly*, 5(3), 29–37.

Hill, M. (2005). Ethical considerations in researching children's experiences. I: Greene, S. & Hogan, D. *Researching children's experience. Approaches and Methods*. (s.61-86). London: SAGE Publications.

Hohr, H. (2009). Å føle, å oppleve. Å begripe. En rekonstruksjon av John Deweys erfaringsbegrep. I: Seinsholt, K. & Dobson, S. (red.). *Verden satt ut av spill*. (s 65-77). Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Hvitserk & Eventyrreiser (u.å.). *Familiecamp i Jostedalen*. Hentet den 27/5 – 2011 fra http://www.hvitserk.no/artikler/2011/april/familiecamp_i_jostedalen

Ingold, T. (2000). *The perception of the environment*. London: Routledge.

Jorgenson, J. & Sullivan, T. (2010). Accessing Children's Perspectives Through Participatory Photo Interviews. *Forum: Qualitative Social Research Sozialforschung*. 11(1).

- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. (Oversatt av T.M. Andersen og J. Rygge). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Latham, A. & McCormack, D. P. (2009). Thinking with images in non-representational cities: vignettes from Berlin. *Area*, 41(3), 252–262.
- Lauritzen, P. R. (Red.). (2000). *Den Norske Turistforenings årbok 2000: På tur i Breheimen*. Oslo: Den Norske Turistforeningen.
- Levin, I. (1991). Barnetegninger og noen etiske betraktninger. *BARN: Nytt fra forskning om barn i Norge*, nr 4. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Litman, A.J. og Spielberger C.D. (2003). Measuring Epistemic Curiosity and Its Diverse and Specific Components. *Journal of personality assessment*, 80(1), 75–86.
- Louv, R. (2009). *Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder*. (Rev and updated). London: Atlantic books.
- Lund, B. (1995). "At ein er ute og slikt". *Barn sitt møte med natur – perspektiver på friluftspedagogiske konsekvensar*. Hovedfagsoppgave Norges Idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Lund, M. (1996). *Barn med astma og mestringsopplevelser i friluftsliv*. Hovedfagsoppgave ved Norges Idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Madsen, B.L. og Fischer, U. (2002). *Se Her! Om barns oppmerksomhet og førskolelærerens rolle*. Pedagogisk forum, Oslo.
- Meo, A.I. (2010). Picturing Students' Habitus: The Advantages and Limitations of Photo-Elicitation Interviewing in a Qualitative Study in the City of Buenos Aires. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(2).
- Noland, C. M. (2006). Auto-photography as reaserch practice: identity and Self-Esteem research. *Journal of Research Practice*, 2(1). Hentet 3/11-2010, fra <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/19/65>

NJFF (u.å.). *Medlemsfordeler i NJFF*. Hentet den 27/5 2010 fra http://www.njff.no/portal/page/portal/njff/artikkel?displaypage=TRUE&element_id=67205

Odden, A. (2005). Endringer og stabilitet i norsk ungdoms friluftslivsutøvelse 1970–2004. I: *Rapport fra konferansen Forskning i friluft 2005, Røros 1. og 2. desember*. Oslo: FRIFO, 2006. S. 68-87. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/2282/682>

Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv?: En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970 – 2004*. Doktoravhandling ved NTNU. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt.

Ordnett (u.å.). *Afford*. Hentet den 18/1 – 2011 fra <http://ordnett.no/ordbok.html?search=afford&publications=2&publications=3&publications=17&publications=20&publications=23&publications=33&publications=36&publications=1&publications=5&publications=18&publications=19&publications=21&publications=22>

Punch, S. (2002). Research with children. The same or different from research with adults?. I: *Childhood*, 9(3), 321 – 341.

Pink, S. (2007). *Doing Visual Ethnography* (2nd ed.). London: Sage publications.

Reio jr, G. T., Petrosko, J.M., Wiswell, A.K., Thongsukmag, J. (2006). The measurement and Conceptualization of Curiosity. *The Journal of Genetic Psychology*. 167(2), 117 – 135.

Rudkin, J. K. & Davis, A. (2007). Photography as a Tool for Understanding Youth Connections to their Neighborhood. *Children, Youth and Environment*, 17(4).

Rustand, H. K. S. (2004). (red.). *Med barn på tur. Håndbok for Barnas Turlag*. Oslo: Den Norske Turistforening.

Sandseter, E.B. (2009). Affordances for Risky Play in Preschool: The Importance of Features in the Play Environment. *Early Childhood Education*, 39, 439 – 446.

Skiforeningen. (u.å.). *Om skiforeningen*. Hentet den 30.5 – 2011 fra http://www.skiforeningen.no/om_skiforeningen

- Solberg, A. (1991). "Er det annerledes å intervju barn enn voksne?". *BARN: Nytt fra forskningen om barn i Norge*, nr. 4.
- Staunæs, D. (2000). Engangskameraer og børneblikke. I: Jørgensen, P.S. & Kampmann J. (red.). *Børn som informanter*. (s.103-121). København: Børnerådet.
- Statens kartverk. (u.å.). *Norgeskart.no*. hentet den 30 / 5 – 2011 fra <http://www.norgeskart.no/adaptive2/default.aspx?gui=1&lang=2&minX=71905.703125&minY=6847687.4296876&maxX=75835.4765625&maxY=6850443.0312501&layers=&baselayer=100&visibleOLOverlays=avinetBasemap100002,avinetBasemap4>
- Steinsholt, K. (2010). Vi må miste oss selv for å finne oss selv igjen. Lek, erfaring og danning hos Hans-Georg Gadamer. I: Steinsholt, K. & Gurholt, K.P. (red) (2010). *Aktive liv. Idrettspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse og dannelse*. (s.101-119). Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Strandbu, A. & Thørnblad, R. (2010). "Sårbare" barn som deltakere i kvalitativ forskning. Forskningsetikk og etisk forskning. *BARN: Nytt fra forskningen om barn i Norge*, nr. 1, 2010.
- St.meld. nr 39. (2000 – 2001). *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*. Oslo: Miljøverndepartementet.
- Tvedt, T. (2011). *Vann. Reiser i vannets fortid og fremtid*. Oslo: Kagge forlag.
- Vygotskij, L.S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndommen*. (Oversatt av Lindsten K. Ö.). Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: Seek A/S.
- White, A., Bushin, N., Carpena-Méndez, F. og Ní Laoire, C. (2010). Using visual methodologies to explore contemporary Irish childhoods. *Qualitative Research*. 10(2). 143-158.
- Zakrzewska, H. (2010). *Barns fotografier - samtaler om subjektiveringsprosesser i barnehagen og 'hjemme'*. Masteroppgave i barnehagepedagogikk ved Høgskolen i Oslo.

Ziller, C. R. & Rorer, B. A. (1985). Shyness-environment interaction: A view from the shy side through auto-photography. *Journal of Personality*, 53(4).

Ziller, C.R. (1990). *Photographing the self: methods for observing personal orientations*. California: SAGE.

Ødegårdstuen, T. og Bjerke, T. 1995. Hva synes barn om dyreartene? *BARN: Nytt fra forskningen om barn i Norge*, nr. 4.

Figuroversikt

Figur 1 Tungestølen ligger i Sogn og Fjordane fylke, ca 1,5 times bilkjøring fra Sogndal. Tungestølen er markert med rødt. (kartgrunnlag: Gulesider, u.å.).....	46
Figur 2 Leiren i forhold til aktivitetene; kanopadlingen og breturen foregår på Veitastrondivatnet og Austerdalsbreen, utenfor bildet (Illustrasjonsgrunnlag: Google.no (u.å.b)).	47
Figur 3 Skisse av nærområde til leiren, bilene ble parkert ca 100m unna leiren (rosa). Selene er merket med sorte kvadrater. Hesteinnehengningen (gul) ligger så nærme leiren at barna kan gå til den på egenhånd. Sanitærområdet (Grønt) består av en container til restavfall og mobile utedoer. Tungestølen turisthytte (Blå) ligger ca 500m unna leiren (kartgrunnlag: Statens kartverk (u.å.)).	48
Figur 4 Leiren består av 38 private telt. I tillegg er det 7 ”infrastrukturtekt”, totalt 44 telt. (Foto: J.S.)	49
Figur 5 Dagsrytmen slik den ble presentert for deltakerne i inforskrevet i forkant av leiren (DNT, brev til deltakerne, 2010).	50
Figur 6 viser antall barn pr alder. Det er flest 6- og 9-åringer.	52
Figur 7 DNT-bannere. Lett synlig mot veien. (Foto: J.S.)	57
Figur 8 June (8) har tatt bilde av både solnedgangen og seg selv, smilende foran solnedgangen (Begge foto: June). 59	
Figur 9 Renate (6) har tegnet ”en buss med grønne spøkelses”. I bakgrunnen forteller hun at hun har tegnet Skyttarpiggen, et fjell som er i nærheten av leiren. (Renate sin tegning).....	60
Figur 10 Hilde har tegnet ”seg selv som bader i bekken” (Hilde sin tegning).....	62
Figur 11 Hans (10) har funnet en stein som er formet ”som et flygel eller en stol” (Foto: J.S.).....	64
Figur 12 Bjørn (7) på vei over en liten, men stri breelv (Foto J.S.).....	66
Figur 13 Breens form gjør at det er lett å gi både uerfarne barn og voksne rom til å ferdes fritt på breen (Foto J.S.). 67	
Figur 14 Det var populært å hugge i isen (Foto: J.S.).....	68
Figur 15 En gutt har klatret opp på en stor stein og løper på den. Etter hvert kommer flere opp (Foto:J.S.)	69
Figur 16 Leif er klar til å sjøsette flåten, han står i stram giv akt med en alvorlig mine. Etter å ha sjøsett flåten tar de et bilde av den (Leif og Anders sine bilder).....	70
Figur 17 Leif ”klekka og e heilt gal!”. På bildet står Leif og smiler mens han roper. (Leif og Anders sitt bilde).	70
Figur 18 Leif med den nye flåten, laget av papp og planker (Leif og Anders sitt bilde).	71
Figur 19 Flåten i luften. Den landa ”rett i strømmen så for den under vann så for den opp” (Leif og Anders sitt bilde).	71
Figur 20 ”...de tok å dyppet den i kuskit, også jagde de oss med den da!” (Leif og Anders sitt bilde).....	72
Figur 21 Simen oppdaget en detalj han syntes var interessant; han synes det kan se ut som om sauen sover under en haug med stein. (Simen sitt bilde).	73
Figur 22 Bilde av klatreaktiviteten. Nesten alle, bortsett fra Michelle og moren, oppholder seg på i pauseområdet mens de venter på å få klatre. Vi kan se at mange ser på de som klatrer mens de selv venter. På knausen til høyre i bakgrunnen ser vi Michelle og moren som har trukket seg litt tilbake. (Foto: J.S.).....	74
Figur 23 Henrik benytter muligheten til å utforske trebeltet som går mellom klatreveggen og pauseområdet. (Foto: J.S.).....	75
Figur 24 Simen smaker på bær han ikke er helt sikker på hva er. (Simen sitt bilde).	75
Figur 25 En av bildeseriene til Simen. Her står han på toppen av klatreruten og tar bilder av de som klatrer. Men han tar også bilder av utsikten midt i bildeserien sin. Andre bilder han tar er bl.a. av andre deltakere som står ved foten av veggen. (Simen sine bilder).	77
Figur 26 Mens bonden forteller om stølsdrift i nå og i gamle dager, er flere av barna mer opptatt av geitene. På bildet til venstre står gutten i gul trøye, Geir, og ser på geita med et nysgjerrig blikk. På bildet til høyre, smiler Geir mens han vinker til geita (Foto: J.S.).....	79
Figur 27 Til å begynne med løper barna etter geitene for å forsøke å melke dem (tv), etter en stund roer både de og geitene seg og med litt hjelp fra foreldre greier flere å få litt melk i spannet sitt (th) (mine bilder).	80
Figur 28 Andre dyr er også interessante på stølen, her oppdager Atle noe han synes er overraskende ved kua. ”Den kua spiser gress!” eller ” Den kua bæsjer mens den spiser!” roper Atle overrasket (Foto: J.S.).....	81
Figur 29 Inne i fjøset var forholdene strukturerte og ordnete, geitene stod i hver sin bås mens de ble melket. (Foto: J.S.).....	82
Figur 30 June har tegnet ”meg som melker en geit på stølsbesøket”. (June sin tegning).	83
Figur 31 Jorunn (10) og Kristin (12) har tatt bilde av hverandre på sykkelturen til butikken (Kristin sine bilder).	83
Figur 32 Kristin og Jorunn dro på en utflukt vekk fra leiren en formiddag for å dra på sykkel og kjøpe godteri alene. (Kristin sine bilder).	84
Figur 33 Fellesutstyret blir fordelt, til venstre står Simen (12) med lavvoen. Simen er en av de eldste som er med. (Leif sitt bilde).....	85
Figur 34 Leif, Anders og Geir lekte sammen inne i teltet. Her fikk de være alene uten ledere og andre barn. (Leif sine bilder).	85
Figur 35 Leif tok 17 av 47 bilder av dyr på overnattingsturen. Flertallet ble tatt på veien hjem, etter å ha sett et kadaver. (Foto: J.S.).....	86
Figur 36 Assisterende turløper Bjørg, June (8) og Truls (6) på vei mot fossen som vi kan se i bakgrunnen (Foto: Kaja).	89
Figur 37 Noen av Kajas bilder av utsikt / natur som hun tok på Jungelturen (Kajas bilder).	90

Figur 38 June har tatt bilde av kjeet som blir grillet på tunet. Til venstre i bildet står Jesper og betrakter kjeet, samtidig som Olaf, Fredrik og Torfinn leker seg med et kamera. På myra bak leiren holder andre på med pil- og-bue. Vi ser også en mor som sitter utenfor teltet sitt uten barn. (Foto: June).	91
Figur 39 Etter mye organisering ble barna stilt opp på en lang rekke etter alder for å bli delt inn i jevne lag. (Foto: J.S.).....	92
Figur 40 I køen er det mye aktivitet. Her er det en pause i konkurransen fordi Gudrun må finne en måte slik at alle får løpt like mange ganger. Aktiviteten foregår til venstre for bildet (Foto: J.S.)	93
Figur 41 Like ved brua til Tungestølen er det et juv, ca 15m dypt og 20m bredt. Over her er det spent opp en tyrollerbane (Foto: J.S.)	94
Figur 42 Olaf har fått låne kameraet og tar bilder av Fredrik og Torfinn ”uten at de vil det”. Guttene forsøker å flykte og hindre at de blir tatt bilde av. (Olaf sine bilder).....	96
Figur 43 Simen benytter tiden når han ikke klatrer til å ta bilde av seg selv mens han skjærer grimaser (Simen sine bilder).....	97
Figur 44 ”Jeg tok ganske mange bilder av han som har kameraet der. Vi hadde nesten sånn ”bildekrig” kan du si.” forteller Simen. (Simen sine bilder).....	97

Vedlegg 1: Feltsamtale- og observasjonsguide

Samtaler

- Hva dere har gjort i dag?
  - Hvilke aktiviteter har du vært med på?
  - Hva var moro med det?
  - Hva gjorde dere når dere ikke [aktiviteten]?
  - Hvem var med på det?
  - Var det noe i dag som ikke var moro?
  - Hva da?
- Hva skal dere gjøre i morgen?
- Hvordan finner dere ut hva dere skal gjøre?
  - Foreldre / dere selv?
  - Har dere hatt lyst til å gjøre noe annet enn det dere har gjort?
    - Hva da?
- Hvordan er det å være på tur? Sove i telt?
  - Hva er forskjellen på å være her og hjemme?
  - Har du fått noen nye venner? Hvem? Hva liker dere å gjøre sammen?
Går dere på de samme aktivitetene?
    - Hva leker dere? Hva bruker dere til å leke med?
- Mot slutten av leiren
  - Hva tror du kommer til å huske best fra tiden her?
    - Nye venner? Spennende aktiviteter?
  - Hva er det verste du har opplevd
  - Har dere lyst til å komme tilbake neste år?

Observasjoner

Begynn med å beskrive konteksten til alle observasjonene. (klokkeslett, tid, sted, aktivitet, deltakere og aktivitetsleder). All observasjon deles i to felter: Observasjoner og tolkninger av disse. Observasjoner beskrives så presist og konkret som mulig.

Barna

Nysgjerrighet

- HVA er barna nysgjerrige på
- HVORDAN uttrykkes dette
- Er det noen som er mer nysgjerrige enn andre? HVEM er i så fall dette?

Sosialt samvær

- Hva slags klima utvikler seg mellom barna?
  - Grupperinger?
  - Inkluderende? Ekskluderende?
  - Overleveres erfaringer videre til andre barn?
    - Eks lærer en som har hatt pil-og-bue, aktiviteten til en som ikke har hatt den?
- Hvordan er kommunikasjonen mellom foreldre / turleder og barn?
  - Oppmuntrende? Masende? Autoritær? Diskuteres opplevelser?
- Hva slags samtaler foregår om aktivitetene?
  - Fine – eller ”tøffe” opplevelser?
  - Mellom (voksen – voksen), barn – barn, voksen – barn.
    - Noen forskjeller
- Lek
  - Hva leker deltakerne med?
    - Natur / utstyr
  - Hvem leker sammen?
    - Barn - voksne? Barn – barn? Voksne – voksne?

Aktivitet

- Ser det ut til at de er fornøyde med aktiviteten?
  - Går aktivitetene ”av seg selv” eller ”dras” barna igjennom?
- Hvem ”styrer” aktiviteten? Foreldre / barn?
- Hvilke kriterier for å lykkes med en aktivitet gis av foreldre / turledere?
  - Innsatsen teller eller ”toppen er målet”
  - Hvem blir glade når barnet lykkes / greier aktiviteten
- Hvordan plasserer deltakerne seg i forhold til hverandre?

- Er de mest erfarne ivrigst? Stiller de seg nærmest turleder og vil være først i gang med aktiviteten? Trekker de uerfarne seg litt tilbake.

Mestring

- Opplever barna mestring?
- Blir aktivitetene differensiert på noen måte? Får alle utfordringer tilpasset ferdighetene eller foregår det et ”samlebåndsprinsippet” jfr rapellen på Brennabu.

Erfaring vs opplevelse

- Legges det til rette for erfaringer?
  - Hvilke?
  - Hvilken type?
    - Eventyrlige eller ”innrammede”?
- Hvordan reagerer barna på erfaringene / opplevelsene de får
  - Økt motivasjon / glede?
- Får de tid / rom til eventyrferder`?

Leiren generelt

Hva skjer? Hva er dette? Beskriv så detaljert som mulig.

Hvem er deltakerne?

- Geografisk opprinnelse
- Tidligere medlemmer? Hvor lenge har de vært det? Flere år?
- Utdanningsnivå
- Familiær sammensetning på leiren
  - Mor og/eller far, besteforeldre og barnebarn osv.

Hvem er turlederne? Hvilken rolle har de *egentlig*?

- Forelder / turleder / veileder / guide

Hvordan organiseres leiren?

- Teltfordeling / mat / rydding / etablere leir / rive leir
- Hvem ”styrer” dagen? Foreldre / barn?

Er det noen familier som er mer erfarne med friluftsliv enn andre?

- Hjelper disse mindre erfarne familier?

Vedlegg 3: Informasjonsskriv til familiene

Informasjon om forskningsprosjektet ”På tur med Barnas Turlag”

En studie av en familieleir sett fra barns perspektiv

Dagens samfunn beveger seg i en retning av at oppdragelse og sosialisering generelt i samfunnet og spesielt i fritidsaktiviteter stadig blir ”satt bort” fra familien og til formelle institusjoner med sertifiseringer og kursvirksomhet. Denne samfunnsomstillingen som vi har sett i løpet av de siste 20-30 år, gjenspeiles også i friluftslivet, hvor vi kan spore en endring fra at læring og sosialisering til friluftsliv skjer innad i familien til at det skjer i mer organiserte former for arrangementer og kursvirksomhet. Fremveksten av Barnas Turlag i 1999 kan sees på som et resultat av denne prosessen.

Dette reiser interessante spørsmål angående barns opplevelser og erfaring under ”organiserte ferier”. Hva opplever barna på en slik leir? Kan en leir som dette bidra til å endre barns oppfattelse av natur, kultur? Ikke minst ”bygdas kultur”? Hvilke aktiviteter er populære? Jeg ønsker derfor å se en familieleir i et barneperspektiv – med barns øyne - for å finne svar på disse spørsmålene.

Hva innebærer studien?

Dersom du gir ditt samtykke til at barnet/-a dine deltar, kommer jeg til å observere og snakke med dem, samt arrangere noen tegneseanser på kveldene hvor de kan få tegne og fortelle fra hva de har opplevd. Noen av de eldste av barna vil også få låne et digitalt fotoapparat som de kan ta bilder med underveis. Dersom det blir aktuelt, håper jeg også å få muligheten til å kontakte dere for et intervju eller for å besvare et spørreskjema i etterkant.

All data om barna vil bare bli brukt i forbindelse med studiet og blir behandlet konfidensielt. Barna blir anonymisert og all data vil bli slettet etter prosjektets avslutning.

Det er viktig å huske på – og forklare for barna – at det er barn generelt og ikke ditt barn spesielt som det blir fokusert på i etterarbeidet. Deltakelse på prosjektet er 100% frivillig. Dette betyr at en når som helst kan trekke seg uten å oppgi noen grunn.

Jeg håper at deltakelsen på tegnesamtalene vil være et hyggelig innslag i leiren og at barna vil synes det er spennende å bidra med sine erfaringer. Det er fint hvis dere kan krysse av om dere ønsker at barnet deres skal delta eller ikke på skjemaet og ta det med til Tungestølen. Forventet prosjektslutt er 31.08.2011.

Forskningsprosjektet er et mastergradsprosjekt ved Norges Idrettshøgskole som gjennomføres av masterstudent Jostein Rønning Sanderud og blir veiledet av førsteamanuensis dr. scient. Kirsti Pedersen Gurholt.

Hvis det er noe dere lurer på så ikke nøl med å ta kontakt!

Hilsen:

Jostein Rønning Sanderud
Masterstudent
975 97 667
josteinrs@hotmail.com

1.ammenuensis dr.scient.
Kirsti Pedersen Gurholt
Veileder og faglig ansvarlig
kirsti.gurholt@nih.no

Til deg som skal være med til Tungestølen!

I år tror jeg vi skal få det ekstra fint sammen på Tungestølen. For da skal nemlig jeg være med dere, og jeg er en vaskeekte forsker!

Hvis du ikke vet det, er en forsker en som finner ut av ting vi lurert på. Nå lurert jeg veldig på hvordan dere barn har det på leiren til Barnas Turlag – så derfor blir jeg med!

Under leiren håper jeg at du har lyst til å hjelpe meg! Du kan hjelpe meg med å tegne tegninger av det fine du har sett eller gjort. Når jeg kommer hjem skal jeg se på alle tegningene og bildene, så kanskje jeg finner ut av noe spennende!

Når jeg sitter hjemme og blar i tegningene har jeg så mange forskjellige at jeg ikke vet hvem som er hvem sine, alt blir mellom oss to!

Hvis du vil hjelpe til, er det fint om du kan skrive navnet ditt på streken under. Hvis du ikke kan skrive, kan du få hjelp av mamma eller pappa.

Hilsen Forsker – Jostein

Ja! Jeg vil være med!

Vedlegg 4: Samtykkeerklæring

Informasjon om forskningsprosjektet

”På tur med Barnas Turlag”

En studie av en familieleir sett fra barns perspektiv

Gjennomført av Jostein Rønning Sanderud, masterstudent ved Norges Idrettshøgskole

Jeg synes det er greit at mitt barn deltar på prosjektet på Tungestølen, og har forklart han / hun hva dette innebærer.

Jeg synes IKKE det er greit at barnet/-a mine deltar på prosjektet på Tungestølen.

Jeg kan også kontaktes for intervju eller spørreskjema i etterkant av leiren dersom det blir aktuelt

Barn 1 sitt navn: _____

Barn 2 sitt navn: _____

Barn 3 sitt navn: _____

(Foreldres underskift, sted og dato)

Hilsen

Jostein Rønning Sanderud
Masterstudent
975 97 667
josteinrs@hotmail.com

1. ammenuensis dr.scient.
Kirsti Pedersen Gurholt
Veileder og faglig ansvarlig
kirsti.gurholt@nih.no

Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald-Hårfagre gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 321 884

Kirsti Pedersen Gurholt
Seksjon for kroppøving og pedagogikk
Norges idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 05.07.2010

Vår ref: 24543 / 2 / MSS

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.06.2010. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 05.07.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24543	<i>På tur med Barnas Turiag - Det morsomste er å leke!</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kirsti Pedersen Gurholt</i>
Student	<i>Jostein Rønning Sanderud</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende i forhold til personopplysningsloven.

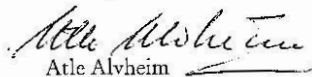
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.08.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Atle Alvheim

Marie Strand Schildmann

Kontaktperson: Marie Strand Schildmann tlf: 55 58 31 52
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Jostein Rønning Sanderud, Sømveien 7 B, 0493 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11 nsd@uin.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kymr.swaie@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVU, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svu.uib.no

Det foreliggende prosjektet er en melding for en feltundersøkelse blant barn som deltar på en organisert friluftsløp i regi av Den Norske Turistforening. Barna er i alderen 0-15 år, og formålet med prosjektet er å undersøke hvordan barn erfarer og opplever deltakelse i denne typen organiserte ferier.

Det innhentes datamateriale ved hjelp av observasjon, tegninger fra barna, digitale fotografier, samt feltsamtaler. Det åpnes opp for at det kan gjennomføres intervjuer i etterkant av friluftsløpet.

Utvalget rekrutteres blant påmeldte til en aktuell tur i regi av Den Norske Turistforening. Organisasjonen oppretter førstegangskontakt med utvalget.

Det innhentes informert, skriftlig samtykke fra foresatte/barn.

Personvernombudet for forskning finner informasjonsskrivet tilfredsstillende, forutsatt at det påføres dato for prosjektslutt.

Prosjektslutt er 31.08.2011. Datamaterialet anonymiseres ved at hverken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Koblingsnøkkel, lyd- og bildefiler slettes. Indirekte personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres.

